



МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

**ДЕРЖАВНИЙ ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
«УНІВЕРСИТЕТ БАНКІВСЬКОЇ СПРАВИ»**

**ЧЕРКАСЬКИЙ НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ
ДЕРЖАВНИЙ ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
«УНІВЕРСИТЕТ БАНКІВСЬКОЇ СПРАВИ»**

ФІНАНСОВИЙ ПРОСТІР

**МІЖНАРОДНИЙ
НАУКОВО-ПРАКТИЧНИЙ ЖУРНАЛ**

№ 3/2016

ЧЕРКАСЬКИЙ НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ
ДЕРЖАВНИЙ ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
“УНІВЕРСИТЕТ БАНКІВСЬКОЇ СПРАВИ”

ФІНАНСОВИЙ ПРОСТІР

**МІЖНАРОДНИЙ
НАУКОВО-ПРАКТИЧНИЙ ЖУРНАЛ**

№ 3 (23) 2016

Включено до Переліку наукових фахових видань України з питань економіки (наказ МОНУ від 10.10.2013р. №1411)
та провідних міжнародних наукометричних баз: EBSCO Publishing (США), Open Academic Journal Index (OAJI), CiteFactor

УДК 336
ББК 65.26

ЧЕРКАСЬКИЙ НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ
ДЕРЖАВНИЙ ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
«УНІВЕРСИТЕТ БАНКІВСЬКОЇ СПРАВИ»

ISSN 2304-1692

ЕЛЕКТРОННЕ НАУКОВЕ ФАХОВЕ ВИДАННЯ
МІЖНАРОДНИЙ НАУКОВО-ПРАКТИЧНИЙ ЖУРНАЛ
«ФІНАНСОВИЙ ПРОСТІР»

•№ 3 (23) • 2016•

Рекомендовано до поширення в мережі інтернет Вченою радою Черкаського навчально-наукового інституту Державного вищого навчального закладу «Університет банківської справи», протокол № 8 від 23.06.2016 р.

Виходить 4 рази на рік.

У журналі публікуються статті українською, російською, англійською та польською мовами.

Засновник: Університет банківської справи Національного банку України (м. Київ).

Видавець: Черкаський навчально-науковий інститут Державний вищий навчальний заклад «Університет банківської справи».

При використанні матеріалів, опублікованих у журналі, посилання на «Фінансовий простір» обов'язкове.

Редакційна колегія:

КУЗНЕЦОВА Анжела Ярославівна

Головний редактор:

доктор економічних наук, професор,
ДВНЗ «Університет банківської справи»;

ДМИТРЕНКО Микола Гаврилович

кандидат економічних наук, професор,
Черкаського інституту ДВНЗ «Університет
банківської справи».

ЛАПКО Олена Олександрівна

доктор економічних наук, професор,
ДВНЗ «Університет банківської справи»;

Заступник головного редактора:

ПУСТОВИЙТ Роберт Фрідріхович

доктор економічних наук, професор,
Черкаського інституту ДВНЗ «Університет
банківської справи».

НИЖЕГОРОДЦЕВ Роберт Михайлович

доктор економічних наук, завідувач лабораторією,
Інститут проблем управління Російської академії
наук (Російська Федерація);

Відповідальний секретар:

ГМИРЯ Вікторія Петрівна

кандидат економічних наук, Черкаського інсти-
туту ДВНЗ «Університет банківської справи».

РЯХОВСЬКА Антоніна Миколаївна

доктор економічних наук, професор, Інститут
економіки та антикризового управління
(Російська Федерація);

Члени редколегії:

АБШЕВ Алі Ажімович

доктор економічних наук, професор, Університет
міжнародного бізнесу (Республіка Казахстан);

СМОВЖЕНКО Тамара Степанівна

доктор економічних наук, професор,
ДВНЗ «Університет банківської справи»;

БАРАНОВСЬКИЙ Олександр Іванович

доктор економічних наук, професор,
ДВНЗ «Університет банківської справи»;

ТРИДІД Олександр Миколайович

доктор економічних наук, професор, Харківський
інститут ДВНЗ «Університет банківської справи»;

ШЕБЕКО Костянтин Костянтинівич

доктор економічних наук, професор, Поліський
державний університет Національного банку
Республіки Білорусь (Республіка Білорусь).

Адреса редакційної колегії: Черкаський навчально-науковий інститут ДВНЗ «Університет банківської справи»,
вул. Вячеслава Чорновола, 164, м. Черкаси, 18028
тел. (0472) 71-99-52, e-mail: fp@cibs.ubs.edu.ua

ISSN 2304-1692

© Черкаський навчально-науковий інститут
Державний вищий навчальний заклад
«Університет банківської справи»

CHERKASY EDUCATIONAL-SCIENTIFIC INSTITUTE
OF THE STATE HIGHER EDUCATIONAL INSTITUTION
"BANKING UNIVERSITY"

FINANCIAL SPACE

**THE INTERNATIONAL
SCIENTIFIC AND PRACTICAL JOURNAL**

№ 3 (23) 2016

UDC 336
LBC 65.26

CHERKASY EDUCATIONAL-SCIENTIFIC INSTITUTE
OF THE STATE HIGHER EDUCATIONAL INSTITUTION
“BANKING UNIVERSITY”

ISSN 2304-1692

ELECTRONIC SCIENTIFIC EDITION
INTERNATIONAL SCIENTIFIC AND PRACTICAL JOURNAL
«FINANCIAL SPACE»

• № 3 (23) • 2016 •

Recommended for online publication by the Academic Council of Cherkasy educational-scientific Institute of the State higher educational institution “Banking University” protocol № 7 10/03/2016

Published 4 times a year.

Contributions to the Journal are accepted in Ukrainian, Russian, English and Polish.

Founder: The State higher educational institution “Banking University”.

Publisher: Cherkasy educational-scientific Institute of the State higher educational institution “Banking University”.

In case of reprinting of materials published in the journal, the reference to «Financial Space» is required.

Editorial Board:

Editor-in-Chief:

DMYTRENKO Mykola Gavrylovych
Candidate of Economics, Professor, Cherkasy educational-scientific Institute of the State higher educational institution “Banking University”.

KUZNETSOVA Angela Yaroslavivna

Doctor of Economics, The State higher educational institution “Banking University”;

LAPKO Olena Oleksandrivna

Doctor of Economics, The State higher educational institution “Banking University”

Deputy Editor-in-Chief:

PUSTOVIYIY Robert Fridrikhovych
Doctor of Economics, Cherkasy educational-scientific Institute of the State higher educational institution “Banking University”.

NIZHEGORODTSEV Robert Mikhaylovich

Doctor of Economics, Head of the Laboratory, Institute of Control Sciences of Russian Academy of Sciences (Russian Federation)

Executive secretary:

HMYRIA Viktoria Petrivna
Candidate of Economics, Cherkasy educational-scientific Institute of the State higher educational institution “Banking University”.

RYAHOVSKA Antonina Nikolaevna

Doctor of Economics, Institute of Economics and Crisis Management (Russian Federation);

SMOVZHENKO Tamara Stepanivna

Doctor of Economics, The State higher educational institution “Banking University”

Members of Editorial Board:

ABYSHEV Ali Azhymovych
Doctor of Economics, Kazakh Turar Ryskulov Economic University (Kazakhstan);

TRYDID Olexandr Mykolaiovych

Doctor of Economics, Kharkov educational-scientific Institute of the State higher educational institution “Banking University”;

BARANOVSKY Olexandr Ivanovych
Doctor of Economic Sciences, The State higher educational institution “Banking University”;

SHEBEKO Konstantin Konstantinovich

Doctor of Economics, Polesky State University of the National Bank of Belarus (Belarus).

Editorial office address: V. Chornovol st., 164, Cherkasy, Ukraine, 18028
tel. (0472) 71-99-52, e-mail: fp@cibs.ubs.edu.ua

ISSN 2304-1692

© Cherkasy educational-scientific Institute
of the State higher educational institution
“Banking University”

ФІНАНСИ, БАНКІВСЬКА СПРАВА ТА СТРАХУВАННЯ

<i>АДАМОВСЬКА Вікторія Сергіївна ОСОБЛИВОСТІ ДЕРЖАВНОГО ТА РЕГІОНАЛЬНОГО УПРАВЛІННЯ ІНВЕСТИЦІЙНИМ ПРОЦЕСОМ В УКРАЇНІ ЯК СКЛАДОВОЇ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ ТА АДМІНІСТРУВАННЯ</i>	8
<i>ADAMOVSKA V.S. STATE AND REGIONAL MANAGEMENT ASPECTS OF INVESTMENT PROCESS IN UKRAINE AS INTEGRATED PART OF PUBLIC ADMINISTRATION AND MANAGEMENT</i>	12
<i>БУРКОВА Людмила Анатоліївна ДОСЛІДЖЕННЯ ТЕОРЕТИЧНИХ АСПЕКТІВ ПОДАТКОВОГО МЕНЕДЖМЕНТУ ТА ПРИЙНЯТТЯ РІШЕННЯ ЩОДО НЕОБХІДНОСТІ ЙОГО УДОСКОНАЛЕННЯ</i>	14
<i>BURKOVA Ludmila Anatolievna THE STUDY OF THE THEORETICAL ASPECTS OF TAX MANAGEMENT AND DECISION-MAKING ABOUT THE NEED FOR ITS IMPROVEMENT</i>	18
<i>ГУПАЛОВСЬКА Мирослава Богданівна ПОДАТКОВИЙ КОНТРОЛЬ ЯК ЗАСІБ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ УПРАВЛІННЯ ДЕРЖАВНИМИ ФІНАНСОВИМИ РЕСУРСАМИ</i>	20
<i>HUPALOVSKA Myroslava Bohdanivna TAX CONTROL AS MEANS OF IMPROVING THE MANAGEMENT OF PUBLIC FINANCIAL RESOURCES</i>	24
<i>КРУГЛА Надія Миколаївна «ПОДАТКОВИЙ АУДИТ» - ЦЕ НАПРЯМОК АУДИТОРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ЧИ ПРОЦЕСУАЛЬНІ ДІЇ КОНТРОЛЮЮЧИХ ОРГАНІВ?</i>	26
<i>KRUGLA Nadezhda «TAX AUDIT» - THIS DIRECTION OF AUDITOR OR SUPERVISORY AUTHORITIES PROCEEDINGS?</i>	31
<i>ПОЛТОРАК Анастасія Сергіївна ОПОДАТКУВАННЯ ЯК ЕЛЕМЕНТ ФІНАНСОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ РОЗВИТКУ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОГО КАПІТАЛУ В УКРАЇНІ</i>	33
<i>POLTORAK Anastasiya TAXATION AS AN ELEMENT OF FINANCIAL REGULATION OF THE INTELLECTUAL CAPITAL DEVELOPMENT IN UKRAINE</i>	37
<i>ПРОКАЗЮК О.В. БЮДЖЕТНА БЕЗПЕКА ДЕРЖАВИ: СУТНІСТЬ ТА ОСНОВНІ ЗАГРОЗИ</i>	39
<i>PROKAZYUK OV STATE BUDGET SAFETY: NATURE AND KEY THREATS</i>	46

ЗМІСТ / CONTENT

ПРОКОПЕНКО <i>Наталія Семенівна</i> ПРОКОПЕНКО <i>Крістіна Ігорівна</i> УПРАВЛІННЯ ІНВЕСТИЦІЙНИМ ПОРТФЕЛЕМ: РЕАЛІЇ СЬОГОДЕННЯ	48
---	----

PROKOPENKO <i>Nataliya</i> PROKOPENKO <i>Christina</i> INVESTMENT PORTFOLIO MANAGEMENT: REALITIES OF THE PRESENT	53
--	----

ЕКОНОМІКА І УПРАВЛІННЯ

АБДУВАЛІЄВ <i>Абдулазиз Абдувалиєвич</i> РОЛЬ ГОСУДАРСТВЕННЫХ КОРПОРАЦИИ В ИННОВАЦИОННОМ РАЗВИТИИ НАЦИОНАЛЬНОЙ ЭКОНОМИКИ	55
---	----

ABDUVALIEV <i>Abdulaziz Abduvalievich</i> THE ROLE OF GOVERNMENT CORPORATIONS IN THE INNOVATIVE DEVELOPMENT OF NATIONAL ECONOMY	66
--	----

ДУМАНСЬКА <i>Vita Петрівна</i> ГЕНДЕРНІ ВІДМІННОСТІ В ОПЛАТІ ПРАЦІ: АСПЕКТ БАТЬКІВСТВА	68
--	----

DUMANSKA <i>Vita P.</i> GENDER WAGE GAP: ISSUE OF PARENTING	75
---	----

ТАНКЛЕВСЬКА <i>Наталія Станіславівна</i> ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ ДЖЕРЕЛ ФІНАНСУВАННЯ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОГО КАПІТАЛУ УКРАЇНИ	77
---	----

TANKLEVSKA <i>Nataliya</i> BASIS FOR THE FORMATION OF INTELLECTUAL CAPITAL FUNDING SOURCES	81
--	----

ОБЛІК ТА ОПОДАТКУВАННЯ

ЄЛІЗАРОВА <i>Катерина Станіславівна</i> БУХГАЛТЕРСЬКИЙ ОБЛІК ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПРОМИСЛОВИХ ПІДПРИЄМСТВ: КОРИГУВАННЯ МИТНОЇ ВАРТОСТІ ТА ФОРМУВАННЯ ПОДАТКОВОГО КРЕДИТУ З ПДВ	83
---	----

YELIZAROVA <i>K.S.</i> ACCOUNTING OF FOREIGN ECONOMIC ACTIVITY OF INDUSTRIAL ENTERPRISES: THE CUSTOMS VALUE ADJUSTMENT AND THE FORMATION TAX CREDIT FOR VAT	87
---	----

КАСИЧ <i>Алла Олександрівна</i> ТЕЛЕШУН <i>Аліна Андріївна</i> ПРОБЛЕМИ ОБЛІКУ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ В СІЛЬСЬКОМУ ГОСПОДАРСТВІ	89
---	----

ЗМІСТ / CONTENT

<i>KASYCH A. O.</i>	
<i>TELESHYN A.A.</i>	
<i>PROBLEMS OF ACCOUNT OF THE FIXED ASSETS ARE IN AGRICULTURE</i>	<i>94</i>
<i>МОЛОДЕЦЬКА Олена Миколаївна</i>	
<i>СОЦІАЛЬНО–ЕКОЛОГІЧНА БЕЗПЕКА ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ: АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ УПРАВЛІННЯ ТА ОПОДАТКУВАННЯ</i>	<i>96</i>
<i>MOLODEZHKA Olena Mikolayivna</i>	
<i>SOCIO–ECOLOGICAL SAFETY OF ENTERPRISES ACTIVITIES: TOPICAL ISSUES OF CONTROL AND TAXATION</i>	<i>99</i>
<hr/> <hr/>	
ЕКОНОМІКА І УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВАМИ	
<hr/> <hr/>	
<i>ГМИРЯ В.П.</i>	
<i>ДЕРЖАВНА ПІДТРИМКА ФІНАНСУВАННЯ АГРАРНОГО ВИРОБНИЦТВА УКРАЇНИ</i>	<i>101</i>
<i>НМУРҀА VP</i>	
<i>STATE FUNDING SUPPORT AGRICULTURAL PRODUCTION UKRAINE</i>	<i>107</i>
<i>ДО УВАГИ АВТОРІВ!</i>	<i>109</i>
<i>TO THE ATTENTION OF AUTHORS!</i>	<i>111</i>

УДК 35

ОСОБЛИВОСТІ ДЕРЖАВНОГО ТА РЕГІОНАЛЬНОГО УПРАВЛІННЯ ІНВЕСТИЦІЙНИМ ПРОЦЕСОМ В УКРАЇНІ ЯК СКЛАДОВОЇ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ ТА АДМІНІСТРУВАННЯ

АДАМОВСЬКА Вікторія Сергіївна

к.е.н, доцент, доцент кафедри обліку, оподаткування, публічного управління та адміністрування, ДВНЗ «Криворізький національний університет»
vika_adamo@mail.ru

Анотація. У статті розроблено організаційну структуру державного та регіонального управління інвестиційним процесом в Україні. Також запропоновано використовувати методичний підхід до оцінки безальтернативного інвестиційного проекту в контексті державного та регіонального управління інвестиційним процесом. Рациональний розподіл інвестиційних ресурсів повинен бути заснований на принципах першочерговості, справедливості і рівності. При цьому обов'язковим є врахування принципу публічності.

Аннотация. В статье разработана организационная структура государственного и регионального управления инвестиционным процессом в Украине. Также предложено использовать методический подход к оценке безальтернативного инвестиционного проекта в контексте государственного и регионального управления инвестиционным процессом. Рациональное распределение инвестиционных ресурсов должно быть основано на принципах первоочередности, справедливости и равенства. При этом обязательным является соблюдение принципа публичности.

Ключові слова: держава, управління, регіони, публічність, інвестиції, інвестиційний процес, ресурси, рівність, першочерговість, суспільство.

Ключевые слова: государство, управление, регионы, публичность, инвестиции, инвестиционный процесс, ресурсы, равенство, первоочередность, общество.

Постановка проблеми. Скрутна економічна ситуація в Україні, обмеженість ресурсів, недовідомості державне управління зумовили занепад інвестиційної діяльності в країні. Багато років державна інвестиційна політика була безсистемною та непослідовною, а вплив на інвестиційну сферу обмежувався функцією державного регулювання процесу вкладання капіталу. Це зумовило те, що на даному етапі розвитку і становлення України, багато сфер суспільно-економічного життя суспільства або фінансуються не у повному обсязі, або взагалі багато державних програм «заморожено».

Кризова ситуація ускладнилася також через негативний вплив зовнішніх і внутрішніх факторів на економіку країни, серед яких: непрофесіоналізм та недостатній досвід в сфері управління державних службовців, порушення принципу соціальної справедливості і рівності при проведенні приватизації державної власності, невизначеність умов залучення внутрішніх і зовнішніх інвестицій тощо. Все це призвело до тінізації економіки, зростання корупції, відтік

капіталу з країни, а отже, до значного скорочення надходження грошових коштів до державного бюджету країни. Відповідно в державі не вистачає коштів для фінансування обов'язкових соціальних програм – знижується інвестиційна та інноваційна активність, відбувається занепад освіти, науки, медицини та інше.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вагомим внеском у розвиток сучасної теорії й практики оцінки економічної ефективності інвестицій є праці вітчизняних і зарубіжних учених С. І. Абрамова, О. П. Анісімова, С. С. Аптекаря [5], О. Л. Баранова [2], Т. Я. Беня, Г. Бірмана, І. О. Бланка, В. В. Бочарова, М. Брауна, Є. Ф. Бриггема, І. Г. Єгорової, Р. Каплана, С. В. Козаченко, В. Колосок, А. М. Майдановича, В. Я. Нусінова [6; 7], П. І. Орлова, А. Е. Розенплентера [10], В. В. Савчука, О. В. Савчука, С. В. Савчука, А. М. Турила, Т. С. Хачатурова, В. М. Хобти, С. М. Ямпольського, Адамовської В. С. [4; 8; 9]. Сучасна ситуація в Україні потребує розробки та застосування нових підходів до оцінки ефективності державного управління інвестиційним процесом в Україні.

Постановка завдання. Метою статті є розробка організаційної структури державного та регіонального управління інвестиційним процесом в сучасних умовах господарювання та удосконалення методики оцінки доцільності та ефективності реалізації інвестиційного проекту згідно з державною програмою.

Виклад основного матеріалу дослідження. Інвестиційна діяльність є одним із найважливіших аспектів функціонування будь-якого суб'єкта господарювання. Для державного управління інвестиція як економічна категорія означає відносини між суб'єктами інвестиційної діяльності з приводу довгострокових вкладень капіталу у виробництво з метою отримання прибутку та задоволення індивідуальних, колективних та суспільних потреб [1].

При розподілі державних коштів між суб'єктами господарювання згідно з державною інвестиційною програмою повинні зберігатися принципи першочерговості, рівності, свободи та відповідальності, ефективності та соціальної справедливості. Такі принципи в науковій літературі називають бінарними принципами [1]. Якщо один з принципів не дотримується або переважає у бік одного із суб'єктів господарювання, це призводить до нераціонального використання інвестиційних ресурсів та зменшення інвестиційного потенціалу економіки.

У зв'язку з тим, що державне управління інвестиційним процесом має системний характер, інвестиційне середовище можна характеризувати як сферу взаємодії суб'єктів інвестиційного процесу з урахуванням соціальних, правових, економічних, фінансових, екологічних, духовно-моральних, чинників. В процесі ефективного перерозподілу ресурсів для фінансування державних інвестиційних програм згідно з вищезазначеними чинниками формується синергетичний ефект взаємодії об'єктів і суб'єктів процесу вкладання капіталу. З урахуванням того, що інвестиції держави в основному є обов'язковими, фінансуються ті сфери життя суспільства, які є життєво необхідними. Зрозуміло, що віддача від таких інвестицій у вигляді фактичного прибутку не завжди можлива. Тому синергетичний ефект може бути як позитивним, так і негативним. Однак, в цілому кумулятивна величина даного ефекту буде зростати, якщо інвестиційне середовище буде функціонувати як єдина цілісна система.

У багатьох наукових працях як зарубіжних, так і вітчизняних науковців значна увага акцентується на обмеженості фінансових, сировинних

та інших видів ресурсів в державі, тим паче, коли країна знаходиться в кризовому стані. На їхню думку, в таких умовах держава має скоротити інвестиції і заощаджувати.

Вважаємо, що такий погляд науковців є не зовсім коректним, адже не фінансувати обов'язкові сфери суспільного життя неможливо. Від цього залежить добробут і розвиток суспільства. У такій ситуації має бути застосований ефективний спосіб раціонального розподілу інвестиційних ресурсів, заснований на принципах першочерговості, справедливості і рівності. Крім цього, обов'язковим є врахування принципу публічності. Громада повинна безпосередньо брати участь в розробці і прийнятті рішень щодо вкладення інвестицій держави у певні сектори економіки. Державні службовці ознайомлені лише із загальною ситуацією і станом речей, і тільки громадяни, які знаються на ситуації, що склалася в певному секторі економіки, і розуміються на реальному становищі об'єкта чи сфери інвестування, так як безпосередньо проживають у даному регіоні або працюють у цій сфері, можуть врахувати ті факти, які минулися при розробці програми державного інвестування і які суттєво можуть вплинути на кінцевий результат.

Дотримання принципу публічності дозволить усунути вплив на якість державного та регіонального управління інвестиційним процесом такого вагомego негативного чинника як невизначеність. Знання реальної ситуації у певному регіоні або у певній галузі, куди планується вкладати інвестиції держави, може не тільки збільшити очікуваний результат від інвестицій, але й заощадити ресурси.

Сучасний інвестиційний процес виходить за суто економічні межі, що потребує від кожного суб'єкта інвестування ґрунтовного вивчення соціальних, культурних, національних, глобальних та інших чинників і включення їх у систему макроекономічного управління. Нами запропоновано організаційну структуру державного та регіонального управління інвестиційним процесом в Україні. Це дозволить зберігати бінарні принципи відносин між суб'єктами господарювання, розподілити інвестиційні ресурси згідно з потребою за регіонами, галузями виробництва (рис. 1).

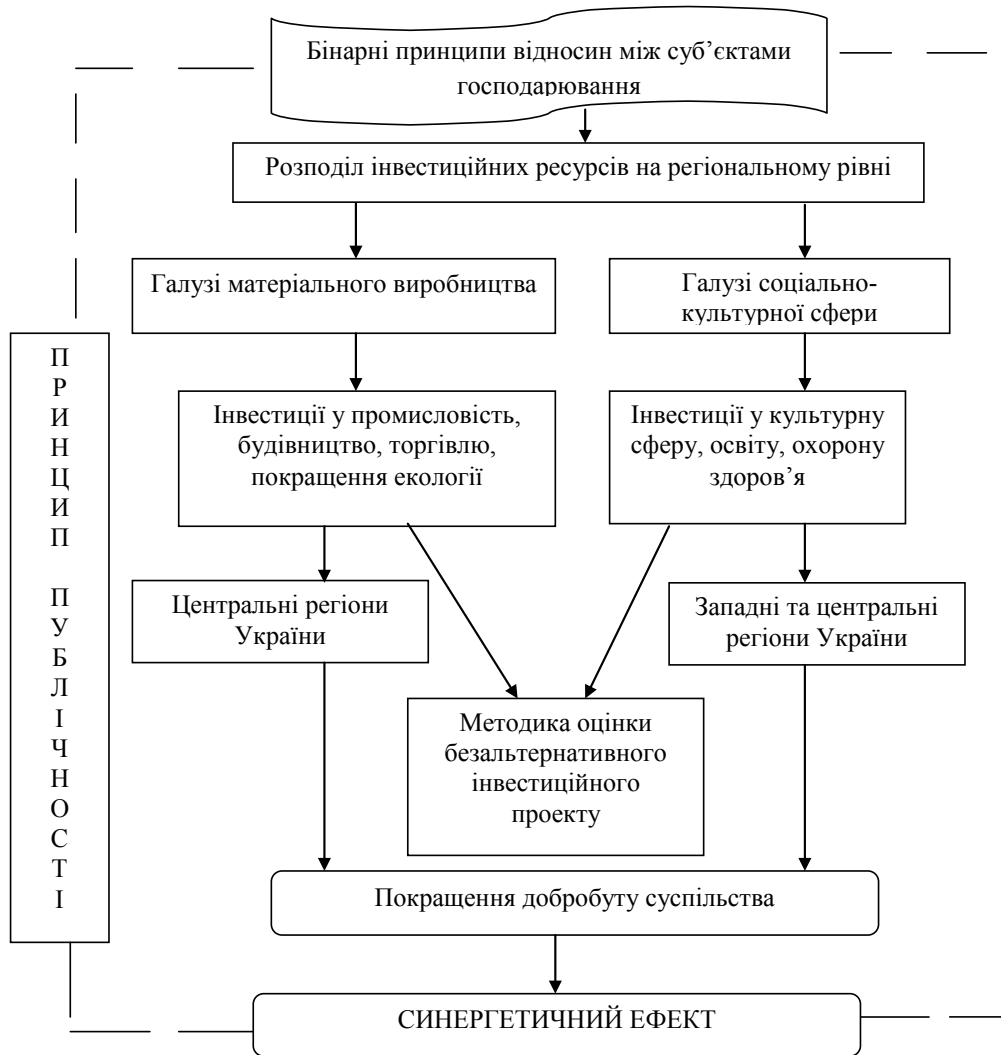


Рис. 1. Організаційна структура державного та регіонального управління інвестиційним процесом в Україні

У зв'язку з тим, що інвестиційні програми держави є обов'язковими, то такі інвестиційні проекти можна вважати безальтернативними [2]. Нами запропоновано удосконалити існуючу у науковій літературі методику прямого розрахунку ефекту від упровадження безальтернативного інвестиційного проекту, фінансованого за рахунок власних коштів підприємства. Ми ж пропонуємо у розрахунках брати за дану величину кошти держави в цілях державного та регіонального управління інвестиційним процесом.

У роботі [3] власні кошти коригуються на ве-

личину зобов'язань, які виникають у процесі поточної діяльності. У зв'язку з цим запропоновано зменшувати величину власних коштів на суму поточних зобов'язань, які мають відсоткову ставку більшу, ніж ставка по депозиту.

Відповідно коригується й сума власних коштів при відмові від реалізації інвестиційного проекту за умови вкладення її на депозит. При цьому приріст капіталу при відмові від реалізації інвестиційного проекту за умови вкладення скоригованої суми власних коштів на депозит визначається за формулою:

$$PK_{ден.} = BK' \times (1 + q_{ден.})^{TД-1}$$

де $PK_{ден.}$ – приріст капіталу при відмові від реалізації інвестиційного проекту за умови вкладення скоригованої суми власних коштів на де-

позит за період часу $(TД - 1)$, грн; BK' – скоригована сума власних коштів, грн; $q_{ден.}$ – депозитна ставка, частка од.; $TД$ – життєвий цикл проекту, рік.

В умовах державного управління інвестиційним процесом порівняння з варіантом вкладання коштів на депозит не є доцільним. Державна програма повинна бути обов'язково профінансована та реалізована за будь-яких умов. Ми пропонуємо у розрахунках враховувати суму дефіциту або надлишку бюджетних коштів на певну дату реалізації інвестиційного проекту, і відповідно на дану величину коригувати інвестиції держави.

Запропонована удосконалена методика оцінки ефективності безальтернативного інвестиційного проекту дає змогу системно просліджувати

динаміку бюджетних коштів і вчасно приймати рішення щодо до фінансування державою тих чи інших обов'язкових інвестиційних напрямків.

Висновки. З огляду на вищезазначене, у статті розроблено організаційну структуру державного та регіонального управління інвестиційним процесом в Україні. Також запропоновано використовувати методичний підхід до оцінки безальтернативного інвестиційного проекту в контексті державного та регіонального управління інвестиційним процесом.

Список використаних джерел:

1. Мартиненко В.Ф. Державне управління інвестиційним процесом в Україні: [Монографія] / В.Ф. Мартиненко. – К.: Вид-во НАДУ, 2005. – 296 с.
2. Баранов А. Л. Анализ сопоставимости результатов учета фактора времени методом дисконтирования и методом прямых расчетов / А. Л. Баранов // Современное экономическое и социальное развитие: проблемы и перспективы. – Т. 2 : Ученые и специалисты Санкт-Петербурга и Ленинградской области – Петербургскому экономическому форуму 2006 года : сб. науч.ст. – СПб. : Изд. СПбГУЭФ, 2006.
3. Адамовська В. С. Особливості використання коштів підприємства у цілях інвестування з урахуванням його фінансового стану / О. В. Нусінова, В. С. Адамовська // Збірник наукових праць Черкаського державного технологічного університету. Серія «Економічні науки». – Черкаси : ЧДТУ, 2010. – Т. 1. – Ч. 1. – С. 78–81.
4. Адамовська В. С. Удосконалення оцінки ефективності інвестиційних проектів / О. В. Нусінова, В. С. Адамовська // Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки. – 2012. – № 3. – Т. 1. – С. 122–128.
5. Аптекарь С. Оцінка ефективності інвестиційних проектів / С. Аптекарь // Економіка України. – 2007. – № 1. – С. 42–49.
6. Оцінка економічної ефективності операційної та інвестиційної діяльності підприємств: [монографія] / В.Я. Нусінов, В.С. Адамовська, О.М. Жовна, М.І. Іщенко, Д.В. Колесніков, Н.М. Кругла, І.О. Лебідь, С.П. Лобов, Є.В. Міщук, О.М. Молодецька, О.В. Нусінова, А.Б. Ярова. – Кривий Ріг: ФОП Чернявський Д.О., 2013. – 249 с.
7. Особливості оцінки ефективності інвестиційних проектів, фінансованих за рахунок власних коштів та із залученням запозиченого капіталу: [монографія] / В.Я. Нусінова, В.С. Адамовська, М.І. Іщенко, Д.В. Колесніков, Є.В. Міщук, О.В. Нусінова, Я.В. Нусінова. – Кривий Ріг : ФОП Чернявський Д.О., 2013 – 240 с.
8. Особливості інвестиційного менеджменту на промислових підприємствах з використанням статистичного моделювання / В.Я. Нусінов, В.С. Адамовська / Направления развития современного менеджмента: проблемы и решения : монографія ; за ред. д.е.н., проф. Л.М. Варави. – Кривий Ріг: Вид-во. – 2015. – С. 129–147/
9. Адамовська В.С. Аналіз загроз інвестиційній безпеці підприємства та інвесторів/ Є. В. Міщук, В.С. Адамовська // Економіка та держава.–2015.–№1. – С. 30–32.
10. Rosenberg J. M. Dictionary of Investing / J. M. Rosenberg. – New York : John and Sons, Inc., 2003. – 400 p.

JEL CLASSIFICATION: E 62, G 18, H 50

STATE AND REGIONAL MANAGEMENT ASPECTS OF INVESTMENT PROCESS IN UKRAINE AS INTEGRATED PART OF PUBLIC ADMINISTRATION AND MANAGEMENT

Adamovska V.S.

Ph.D. in Economics, associate professor, assistant professor of Accounting, Taxation, Management and Public Administration Department

SHEE «Kryvyi Rih National University»

vika_adamo@mail.ru

Annotation. *Organizational structure of the state and regional management of the investment process in Ukraine has been developed in the article. A methodical approach to evaluating non-alternative investment project in the context of state and regional management of the investment process has been*

offered. effective way of rational distribution of investment resources, which are based on the principles of priority, justice and equality should be applied. In addition, it is obligatory to take into account of the principle of publicity

Keywords: *the state, regions, publicity, investments, investment process, resources, equality, priority, society.*

Investment decline is in the centre of the systemwide collapse of the society because of imperfect state regulation of investment activity. During the transitional period state investment policy has been methodless and inconsistent, and the impact on the investment field was limited to the function of state regulation of investment capital.

At the present stage of development of Ukraine as a European state, burning issue is effective state and regional management, which would be based on the principles of equality and justice among citizens as well as business entities and would be built on publicity principle.

The government should support the development of all spheres of socio-economic, political and cultural life of society. It implements such function by controlling investment activity and distributing the means and resources between investment subjects.

Many scientific studies of both foreign and domestic scientists paid much attention to the limited financial, raw and other types of resources in the state, especially when the country is in a crisis condition. According to them, the state should cut down investment and save in such conditions.

We believe that such point of view of the scientists is not entirely correct, it is not impossible to fund aspects of social life. Well-being and development of the society depend on it. In such a situation effective way of rational distribution of investment resources, which are based on the principles of priority, justice and equality should be applied. In addition, it is obligatory to take into account of the principle of publicity. The society should be directly involved in developing and decision taking process on investment of the state of identified sectors. Government officials are aware only of the overall situation and the state of things, and only citizens, who are familiar with the situation in a particular sector, and understand the real situation of the subjects of investment since they either live in the region or work in that sector, may take into account the facts that were missed while developing the program of public investment and which can significantly affect the final result.

Taking into consideration the above, organizational structure of the state and regional management of the investment process in Ukraine has been developed in the article. A methodical approach to evaluating non-alternative investment project in the context of state and regional management of the investment process has been offered.

References:

1. Martynenko V.F. Derzhavne upravlinnia investytsiinym protsesom v Ukraini: [Monohrafiia] /

V.F. Martynenko. – K.: Vyd-vo NADU, 2005. – 296 s.

2. Baranov A. L. Analiz sopostavymosty

rezultatov ucheta faktora vremeny metodom diskontyrovaniya y metodom priamykh raschetov / A. L. Baranov // *Sovremennoe ekonomicheskoe y sotsyalnoe razvytye: problemy y perspektivy*. – T. 2 : Uchenye y spetsyalysty Sankt-Peterburha y Lenynhradskoi oblasti – Peterburhskomu ekonomicheskomu forumu 2006 hoda : sb. nauch. st. – SPb. : Yzd. SPbHUЭF, 2006.

3. Adamovska V. S. Osoblyvosti vykorystannia koshtiv pidpriemstva u tsiliakh investuvannia z urakhuvanniam yoho finansovoho stanu / O. V. Nusinova, V. S. Adamovska // *Zbirnyk naukovykh prats Cherkaskoho derzhavnogo tekhnolohichnoho universytetu. Seriya «Ekonomichni nauky»*. – Cherkasy : ChDTU, 2010. – T. 1. – Ch. 1. – S. 78–81.

4. Adamovska V. S. Udoshkonalennia otsinky efektyvnosti investytsiinykh proektiv / O. V. Nusinova, V. S. Adamovska // *Visnyk Khmelnytskoho natsionalnoho universytetu. Ekonomichni nauky*. – 2012. – # 3. – T. 1. – S. 122–128.

5. Aptekar S. Otsinka efektyvnosti investytsiinykh proektiv / S. Aptekar // *Ekonomika Ukrainy*. – 2007. – # 1. – S. 42–49.

6. Otsinka ekonomichnoi efektyvnosti operatsiinoi ta investytsiinoi diialnosti pidpriemstv: [monohrafiia] / V. Ya. Nusinov, V. S. Adamovska, O. M. Zhovna, M. I. Ishchenko, D. V. Koliesnikov,

N. M. Kruhla, I. O. Lebid, S. P. Lobov, Ye. V. Mishchuk, O. M. Molodetska, O. V. Nusinova, A. B. Yarova. – Kryvyi Rih: FOP Cherniavskiy D. O., 2013. – 249 s.

7. Osoblyvosti otsinka efektyvnosti investytsiinykh proektiv, finansovanykh za rakhunok vlasnykh koshtiv ta iz zaluchenniam zapozychenoho kapitalu: [monohrafiia] / V. Ya. Nusinova, V. S. Adamovska, M. I. Ishchenko, D. V. Koliesnikov, Ye. V. Mishchuk, O. V. Nusinova, Ya. V. Nusinova. – Kryvyi Rih : FOP Cherniavskiy D. O., 2013 – 240 s.

8. Osoblyvosti investytsiinoho menedzhmentu na promyslovykh pidpriemstvakh z vykorystanniam statystychnoho modeliuvannia / V. Ya. Nusinov, V. S. Adamovska / *Napravleniia razvytyia sovremennoho menedzhmenta: prblemy y resheniia* : monohrafiia ; za red. d. e. n., prof. L. M. Varavy. – Kryvyi Rih: Vydvo. – 2015. – S. 129–147/

9. Adamovska V. S. Analiz zahroz investytsiinoi bezpetsi pidpriemstva ta investoriv/ Ye. V. Mishchuk, V. S. Adamovska // *Ekonomika ta derzhava*. – 2015. – # 1. – S. 30–32. 10. Rosenberg J. M. *Dictionary of Investing* / J. M. Rosenberg. - New York: John and Sons, Inc., 2003. - 400 p.

10. Rosenberg J. M. *Dictionary of Investing* / J. M. Rosenberg. – New York : John and Sons, Inc., 2003. – 400 p.

УДК: 336.22

ДОСЛІДЖЕННЯ ТЕОРЕТИЧНИХ АСПЕКТІВ ПОДАТКОВОГО МЕНЕДЖМЕНТУ ТА ПРИЙНЯТТЯ РІШЕННЯ ЩОДО НЕОБХІДНОСТІ ЙОГО УДОСКОНАЛЕННЯ

БУРКОВА Людмила Анатоліївна,

кандидат економічних наук, доцент кафедри обліку,
оподаткування, публічного управління та адміністрування
ДВНЗ «Криворізький національний університет»
lusy4ka@mail.ru

***Анотація.** Питання визначення сутності податкового менеджменту, як багаторівневої системи, потребує уточнення. Необхідно теоретично обґрунтувати й розробити рекомендації щодо удосконалення механізму податкового менеджменту держави, регіонів, підприємств та персоналу.*

***Ключові слова:** податки, податковий менеджмент, рівні податкового менеджменту, види податкового менеджменту.*

***Ключевые слова:** налоги, налоговый менеджмент, уровни налогового менеджмента, виды налогового менеджмента.*

Постановка проблеми в загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими або практичними завданнями. Найважливішим елементом фінансів держави є податки, які складають майже 90% державних й муніципальних бюджетних потоків. Податковий менеджмент є складовою загальної структури управлінських органів держави і разом з тим виступає як найважливіша ланка фінансового механізму в цілому. Управління податковою системою являє собою складову частину загальної системи управління фінансами країни, але, як здається, не є досконалим. Тому вкрай актуальним є удосконалення механізмів податкового менеджменту.

Аналіз останніх досліджень та публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми. Нині питання проблем та перспектив розвитку податкового менеджменту є предметом пильної уваги та дискусій науковців. Цей напрямок базується на симбіозі теорії менеджменту та практики справляння податків і як напрямок наукових досліджень виник порівняно недавно.

Вагомим внеском у розвиток сучасної теорії та практики податкового менеджменту є праці, написані такими вітчизняними й зарубіжними вченими, як: В.Л. Андрущенко, П. К. Бечко, О. Д. Василик, В. П. Давидова, Д. І. Дема, О. М. Десятнюк, Ю. Б. Іванов, В. В. Карпова, А. Я. Кі-

***Аннотация.** Вопрос определения сущности налогового менеджмента, как многоуровневой системы, требует уточнения. Необходимо теоретически обосновать и разработать рекомендации по усовершенствованию механизма налогового менеджмента государства, регионов, предприятий и персонала.*

зим, А. І. Крисоватий, Н. В. Лиса, А. В. Лісовий, Я. В. Литвиненко, А. І. Луцик, Ю. В. Мельник, Г. В. Ползікова, П. В. Пузирьова, М. Н. Скворцов, А. М. Соколовська, О. М. Тимченко, Л. М. Шаблеста, М. Шадурская, І. В. Шевчук та інші.

Не зменшуючи значимості проведених досліджень в окресленому напрямку, слід зазначити, що деякі аспекти зазначеної проблеми й дотепер є дискусійними серед науковців й потребують подальших досліджень. Крім того, розглядаючи проблеми розвитку податкового менеджменту, науковці здебільшого приділяють увагу питанням адмініструванню податків. Але податковий менеджмент – це не тільки чітке виконання законодавчих актів та інструкцій вищестоящих органів управління. Вважаємо, що податковий менеджмент необхідно досліджувати не лише з точки зору податкової науки, а й з позицій класичного менеджменту.

Виокремлення невирішених раніше частин загальної проблеми, яким присвячується означена стаття. На наш погляд джерела, присвячені дослідженню податкового менеджменту, є дещо фрагментованими, адже науковці здебільшого пишуть про податковий менеджмент з різних точок зору, зосереджуючись на своїй спеціальності і не узагальнюючи ідеї і концепції, розроблені фахівцями інших галузей знань. Унаслідок цього

відсутнє єдине визначення сутності поняття «податковий менеджмент», а також повне розуміння даного напрямку, отримане шляхом інтеграції різних точок зору.

Вважаємо, що для застосування ефективних методів податкового менеджменту необхідно чітко розуміти його сутність, рівні, види, особливості функціонування тощо.

Формування цілей статті. Мета – дослідити сутність податкового менеджменту, його рівні та види.

Для досягнення поставленої цілі були розв'язані наступні задачі:

1. Проведено критичний огляд рівнів податкового менеджменту, що пропонуються різними науковцями.

2. Досліджено та уточнено сутність поняття «податковий менеджмент».

3. Диференційовано види податкового менеджменту.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Авторами роботи [5] констатовано, що податковий менеджмент, з одного боку, є результатом застосування наукових знань, а з іншого – сферою практичної діяльності. У першому випадку йдеться про розроблення концептуальних основ податкового менеджменту: його предмета, об'єкта, сукупності принципів, підходів та інструментарію; у другому – про конкретні форми, методи і прийому ухвалення рішень з управління податками, оподаткуванням і податковими потоками на різних рівнях.

Так, автори робіт [5; 9; 1] вважають, що відповідно до розподілу загальної системи фінансів на державні фінанси і фінанси підприємств слід виокремлювати два рівня податкового менеджменту:

1. Макрорівень — державний податковий менеджмент;

2. Мікрорівень — податковий менеджмент підприємств (організацій), або корпоративний податковий менеджмент.

При цьому автори роботи [5] справедливо наголошують на тому, що мета державного податкового менеджменту та корпоративного відрізняються: держава зацікавлена у зростанні податкових надходжень, а підприємства – у зменшенні податкових платежів. Проте, як підкреслюють автори, спільна мета податкового менеджменту, незважаючи на його рівень, полягає у зміцненні фінансів, підвищенні економічної ефективності, забезпеченні економічного зростання.

Автори роботи [2; 3] вважають, що податковий менеджмент включає три рівні, які взаємопов'язані між собою, а саме:

1. Державний - регламентація оподаткування, контроль за сплатою податкових платежів; організація роботи контролюючих органів щодо адміністрування податків та зборів.

2. Корпоративний – вибір найбільш ефективного варіанту сплати податкових платежів при альтернативних напрямках господарської діяльності (оптимізація).

3. Персональний – вибір такої форми сплати податків, яка найбільше влаштовує фізичну особу та сприяє підвищенню її добробуту.

Поділяємо думку авторів роботи [7], які виокремлюють чотири рівні податкового менеджменту, які взаємопов'язані між собою, а саме:

1. Державний податковий менеджмент.

2. Регіональний податковий менеджмент.

3. Корпоративний податковий менеджмент.

4. Персональний податковий менеджмент.

Крім того, проведений аналіз літературних джерел дозволив установити, що немає єдності в поглядах науковців на трактування сутності поняття «податковий менеджмент» та його видів. Це пояснюється існуванням різних наукових шкіл, напрямків і завдань дослідження.

Крім того, деякими науковцями ототожнюються поняття адміністрування податків та податковий менеджмент, що є не коректним та призводить до плутанини у їх трактуванні. Отже, розглянемо ці поняття детальніше.

Сутність категорії «адміністрування податків» визначена на законодавчому рівні. Так, згідно Податкового Кодексу України [6] адміністрування податків, зборів, митних платежів, єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування та інших платежів відповідно до законодавства, контроль за дотриманням якого покладено на контролюючі органи – це сукупність рішень та процедур контролюючих органів і дій їх посадових осіб, що визначають інституційну структуру податкових та митних відносин, організовують ідентифікацію, облік платників податків і платників єдиного внеску та об'єктів оподаткування, забезпечують сервісне обслуговування платників податків, організацію та контроль за сплатою податків, зборів, платежів відповідно до порядку, встановленого законом.

На відміну від категорії «адміністрування податків» на сьогодні основних положень нормативно-правового визначення в Україні сутності

поняття «податковий менеджмент», його видів, особливостей функціонування тощо не передбачено, хоча дане поняття активно використовується. Зазначене призвело до існування безлічі підходів

до вивчення поняття «податковий менеджмент», що підтверджує багатоваріантність його сутності, як економічної категорії. Результати проведеного аналізу літературних джерел узагальнено у табл. 1.

Таблиця 1

Визначення сутності поняття «податковий менеджмент»

№ з/п	Автори	Визначення поняття
1.	Ю. В. Мельник, В. В. Юрченко, Н. В. Богданова [5], Б. В. Сіденко, О. В. Мелентьєва [9], П. К. Бечко, Н. В. Лиса [1]	Система державного і корпоративного управління податковими потоками шляхом використання науково обґрунтованих ринкових форм і методів та ухвалення рішень у сфері управління податковими доходами і податковими витратами на макро і мікрорівнях.
□.	М. Н. Скворцов [1 □]	Організаційно-методичний механізм, убудований у всі функціональні структури управління □ виробництвом, наукою, соціально-культурною сферою, АПК тощо.
□.	Д. І. Дема, І. В. Шевчук [□]	Сукупність прийомів та методів цілеспрямованого впливу на відносини з приводу розподілу ВВП з метою формування централізованого грошового фонду держави засобами оподаткування та створення сприятливих умов для розвитку економіки та соціальної сфери.
□.	П. В. Пузирьова [□]	Завершальна стадія управління оподаткуванням, яка провадиться шляхом застосування науково обґрунтованих методів встановлення ступеня відповідності практики оподаткування положенням розробленої податкової політики.

Ознайомившись з найбільш поширеними визначеннями категорії «податковий менеджмент», які використовуються в науковому термінологічному обігу, встановлено, що на сьогодні існують різноманітні формулювання, які визначають його сутність, що вже є визнанням складності в розумінні цієї категорії.

Пропонуємо під податковим менеджментом розуміти сукупність прийомів та методів цілеспрямованого управління податковими потоками на державному, регіональному, корпоративному та персональному рівнях з метою формування відповідного рівня бюджету засобами оподаткування та створення сприятливих умов для розвитку економіки та соціальної сфери.

За результатами проведеного ґрунтовного огляду літературних джерел автором роботи [7] узагальнено існуючі у науковому термінологічному обігу ознаки класифікації податкового менеджменту та його види (табл. 2).

Отже, податковий менеджмент охоплює еко-

номіку по вертикалі і горизонталі, забезпечуючи фіскальні інтереси бюджетів різних рівнів.

Висновки з даного дослідження та перспективи подальшого розвитку в цьому напрямі. У результаті проведеного дослідження визначено, що реалізація податкового менеджменту дуже часто зводиться лише до виконання податкової роботи і майже нівелюються такі важливі складові, як організація податкового менеджменту, його планування, прогнозування, регулювання тощо. При цьому функція податкового контролю виконується лише в аспекті збільшення податкових надходжень. Установлено, що на сьогодні відсутній комплексний підхід у напрямку дослідження сутності поняття «податковий менеджмент». На нашу думку розробка та впровадження цього підходу дозволить комплексно оцінити ефективність податкового менеджменту на різних його рівнях, визначити ризики податкових платежів підприємств та можливі напрямки їх мінімізації та оптимізації.

Таблиця 2

Класифікація видів податкового менеджменту
(складено на основі [7])

Ознака класифікації	Види податкового менеджменту
За рівнями	– державний; – регіональний; – корпоративний; – персональний.
За часовою перспективою	- стратегічний; - тактичний; - оперативний.
За цілями	- соціально орієнтований; - економічно орієнтований; - компромісний.
За часом здійснення	- попередній; - поточний; - наступний.
За формою реалізації	- традиційний; - ризикоорієнтований.
За методами	- адміністративний (переконавання, примус); - економічний; - процедурний; - організаційний.

Список використаних джерел

- Бечко П. К., Лиса Н. В. Податковий менеджмент: навч. посіб. [для студ. вищ. навч. закл.] / П. К. Бечко, Н. В. Лиса – К.: Центр учбової літератури, 2009. — 288 с.
- Дема Д. І. Податковий менеджмент: адміністрування податків і зборів: навч. посіб. / Д. І. Дема, І. В. Шевчук; за заг ред. Д. І. Дема. – Житомир: ЖНАЕУ, 2014. – 323 С.
- Лісовий А. В. Податковий менеджмент: проблеми та перспективи розвитку / А. В. Лісовий, Т. А. Лісова // Сталій розвиток економіки. – 2013. – №2. – С. 267–269.
- Луцик А. І. Фіскальні та регулюючі засади державного податкового менеджменту: дис. канд. економ. наук: 08.04.01 / Луцик А. І.: Тернопільський держ. економічний ун-т. – Т., 2006. – 233 С.
- Мельник Ю.В., Юрченко В.В., Богданова Н.В. Вступ до податкового менеджменту: навч. – метод. посіб. / Мельник Ю.В., Юрченко В.В., Богданова Н.В.– К: Центр учбової літератури, 2012. – 50 с.
- Податковий кодекс України від 02.12.2010 № 2755-VI (зі змінами та доповненнями). – Режим доступу: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>
- Ползікова Г. В. Механізми податкового менеджменту в умовах кризи: дис. канд. економ. наук: 08.00.08 / Г. В. Ползікова: Придніпровська держ. Академія будівництва та архітектури. – Д., 2015. – 264 С.
- Пузирьова П.В. Характеристика податкового менеджменту та ознаки його ефективності в сучасних умовах / П. В. Пузирьова, Ю. Г. Ковальська // Формування ринкових відносин в Україні. – 2012. – №2. – С. 36–39.
- Сіденко Б.В. Модернізація податкової служби / Сіденко Б.В., Мелентьева О.В.// Zbiór raportów naukowych. „Postępy w nauce w ostatnich latach. Nowych rozwiązań”. (28.12.2012 - 30.12.2012) - Warszawa: Wydawca: Sp. z o.o. «Diamond trading tour», 2012. – С. 6-9.
- Скворцов М. Н. Податковий менеджмент. – Кн. 2: Податковий менеджмент в умовах становлення і розвитку ринкової економіки / За ред. В. П. Давидової; Центр перепідготовки та підвищення кваліфікації керівних кадрів органів Державної податкової служби України. – К.: Кондор, 2007. – 416 С.
- Шадурская М. Теоретические основы государственного налогового менеджмента и налогового администрирования / М. Шадурская // Світ фінансів. – 2011. – №1. – С. 101–103.

JEL CLASSIFICATION: H 22, H 26, H 30, K 34

THE STUDY OF THE THEORETICAL ASPECTS OF TAX MANAGEMENT AND DECISION-MAKING ABOUT THE NEED FOR ITS IMPROVEMENT

Burkova Ludmila Anatolievna,

*candidate of economic sciences, docent of department of accounting, taxation, public management and administration, State institution of higher education «Kryvyi Rih National University»
lusy4ka@mail.ru*

Abstract. *The issue of determining the nature of tax management as a multilevel system, needs to be clarified. It is necessary to theoretically substantiate and develop recommendations for improvement of the mechanism of tax management of the state, regions, enterprises and personnel.*

Key words: *taxes, tax management, levels of tax management, tax management.*

Now the question problems and prospects of tax management is the subject of attention and debate scientists. This trend is based on a symbiosis of management theory and practice of tax collection and a line of research emerged recently.

Not diminishing the importance of the conducted research believe that literature is devoted to research on tax management, are somewhat fragmented, as scientists mostly write about tax management from different perspectives, focusing on the specialty and not generalizing ideas and concepts developed by experts from other disciplines. As a result, there is no single definition of the essence of the concept of «tax management» as well as a complete understanding of this area obtained by integrating the different perspectives.

In addition, some scholars identified the concepts of tax administration and tax management, which is not correct and leads to confusion in their interpretation.

The essence of the category «tax administration» is defined by the Tax Code of Ukraine. In contrast to this category, the main provisions of the regulatory determination in Ukraine the notion «tax management», its types, functioning and so on is not available today, although this concept is actively used. This has led to the existence of many approaches to the study of the concept of «tax management».

We believe that the application of effective methods of tax management should clearly understand its nature, levels, types, features of functioning and the like.

Consequently, there is a need to clarify the nature of «tax management», under which the set of techniques and methods of purposeful control of tax flows at the state, regional, corporate and personal levels, in order to generate an appropriate level of the budget by means of taxation and the creation of favorable conditions for development of economy and social sphere.

Determined that there is no unity among scientists on the levels and tax management. Shares the view of the authors of the works which distinguish four levels of tax management, interrelated, namely management state tax, regional tax management, tax management corporate and personal tax management.

It was established that there was no comprehensive approach towards research essence of the concept «tax management». We believe that the development and implementation of this approach will comprehensively evaluate the effectiveness of tax management at different levels, to determine the risks of tax payments of enterprises and possible ways to minimize them and optimization.

References

1. Bechko P. K., Lysa N. V. Podatkovyi menedzhment: navch. posib. [dlia stud. vyshch. navch. zakl.] / P. K. Bechko, N. V. Lysa – K.: Tsentr uchbovoi litera tury, 2009. — 288 s.
2. Dema D. I. Podatkovyi menedzhment: administruvannia podatkov i zboriv: navch. posib. / D. I. Dema, I. V. Shevchuk; za zah red. D. I. Dema. – Zhytomyr: ZhNAEU, 2014. – 323 S.
3. Lisovyi A. V. Podatkovyi menedzhment: problemy ta perspektyvy rozvytku / A. V. Lisovyi, T. A. Lisova // Stalyi rozvytok ekonomiky. – 2013. – #2. – S. 267–269.

4. Lutsyk A. I. Fiskalni ta rehuliuuichi zasady derzhavnogo podatkovoho menedzhmentu: dys. kand. ekonom. nauk: 08.04.01 / Lutsyk A. I.: Ternopil'skyi derzh. ekonomichnyi un-t. – T., 2006. – 233 S.

5. Melnyk Yu.V., Yurchenko V.V., Bohdanova N.V. Vstup do podatkovoho menedzhmentu: navch. – metod. posib. / Melnyk Yu.V., Yurchenko V.V., Bohdanova N.V. – K: Tsentr uchbovoi literatury, 2012. – 50 s.

6. Podatkovyi kodeks Ukrainy vid 02.12.2010 # 2755-VI (zi zminyamy ta dopovnenniamy). – Rezhym dostupu: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>

7. Polzikova H. V. Mekhanizmy podatkovoho menedzhmentu v umovakh kryzy: dys. kand. ekonom. nauk: 08.00.08 / H. V. Polzikova: Prydniprov'ska derzh. Akademiia budivnytstva ta arkhitektury. – D., 2015. – 264 S.

8. Puzyrova P.V. Kharakterystyka podatkovoho menedzhmentu ta oznaky yoho efektyvnosti v

suchasnykh umovakh / P. V. Puzyrova, Yu. H. Koval'ska // Formuvannia rynkovykh vidnosyn v Ukraini. – 2012. – #2. – S. 36–39.

9. Sidenko B.V. Modernizatsiia podatkovoi sluzhby / Sidenko B.V., Melentieva O.V. // Zbiór raportów naukowych. „Postępy w nauce w ostatnich latach. Nowych rozwiązań”. (28.12.2012 - 30.12.2012) - Warszawa: Wydawca: Sp. z o.o. «Diamond trading tour», 2012. – S. 6-9.

10. Skvortsov M. N. Podatkovyi menedzhment. – Kn. 2: Podatkovyi menedzhment v umovakh stanovlennia i rozvytku rynkovoi ekonomiky / Za red. V. P. Davydovoi; Tsentr perepidhotovky ta pidvyshchennia kvalifikatsii kerivnykh kadrov orhaniv Derzhavnoi podatkovoi sluzhby Ukrainy. – K.: Kondor, 2007. – 416 S.

11. Shadurskaia M. Teoretycheskye osnovy hosudarstvennogo nalohovoho menedzhmenta y nalohovoho admynistryrovania / M. Shadurskaia // Svit finansiv. – 2011. – #1. – S. 101–103.

УДК 336.225.673:347.4

ПОДАТКОВИЙ КОНТРОЛЬ ЯК ЗАСІБ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ УПРАВЛІННЯ ДЕРЖАВНИМИ ФІНАНСОВИМИ РЕСУРСАМИ

Гупаловська Мирослава Богданівна

к.е.н., доцент кафедри фінансів ім. С.І. Юрія

Тернопільського національного економічного університету

E-mail: kleo507@ukr.net

Анотація. У статті розглянуто теоретичні аспекти податкового контролю, проаналізовано практику його здійснення в контексті управління державними фінансовими ресурсами, окреслено перспективні шляхи підвищення ефективності податкового контролю в Україні.

Аннотация. В статье рассмотрены теоретические аспекты налогового контроля, проанализирована практика его осуществления в контексте управления государственными финансовыми ресурсами, определены перспективные пути повышения эффективности налогового контроля в Украине.

Ключові слова: державний фінансовий контроль, податковий контроль, державні фінансові ресурси, перевірка

Ключевые слова: государственный финансовый контроль, налоговый контроль, государственные финансовые ресурсы, проверка

Постановка проблеми. Державний фінансовий контроль є обов'язковим елементом ефективного управління державними фінансами. Основними складовими державних фінансів є бюджетні ресурси та кошти державних цільових фондів. Сталий розвиток будь-якої країни залежить від рівня наповненості її дохідної бази за рахунок різних платежів. Серед державних доходів України лівову частку становлять бюджетні доходи, у яких найбільшу питому вагу займають податкові надходження. Враховуючи кризову ситуацію, яка склалася в Україні, проблема наповнення бюджетів усіх рівнів стає однією з найголовніших. У зв'язку з цим важливого значення набуває розроблення системи контрольних заходів, в основі яких повинні лежати методи податкового контролю. Висока ефективність податкового контролю є однією з ключових умов забезпечення безпеки та економічного добробуту держави, що зумовлює актуальність цього дослідження.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Дослідженням окремих аспектів теорії і практики податкового контролю в Україні присвячені праці таких дослідників, як: Андрущенко В.Л., Буряк П.Ю., Витвицька Н.С., Єгарміна В. Д., Залуцька Н.С., Карпінський Б.А., Кізіма А.Я., Корецький О.М., Мельник П.В., Соловійова Ю.О. та інших. Проте, сучасний стан України вимагає комплексного підходу до розв'язання основної проблеми держави – наповнення дохідної частини бюджетів,

шляхом вдосконалення податкового контролю за правильністю нарахування та своєчасністю сплати податкових платежів та зборів.

Метою статті є наукове обґрунтування теоретичних та практичних аспектів податкового контролю як засобу підвищення ефективності управління державними фінансовими ресурсами.

Обґрунтування отриманих наукових результатів. Податковий контроль – це система заходів, що вживаються контролюючими органами з метою контролю правильності нарахування, повноти і своєчасності сплати податків і зборів, а також дотримання законодавства з питань регулювання обігу готівки, проведення розрахункових та касових операцій, патентування, ліцензування та іншого законодавства, контроль за дотриманням якого покладено на контролюючі органи [1]. Разом з тим, огляд наукової літератури показує, що податковий контроль розглядається як різновид державного фінансового контролю. Так, Н. Маринів стверджує, що податковий контроль – це один із видів державного фінансового контролю, який становить діяльність спеціально уповноважених суб'єктів щодо особливого об'єкта, спрямовану на забезпечення дотримання податкового законодавства платниками податків, податковими агентами та іншими суб'єктами, які забезпечують реалізацію податкового обов'язку платників податків, установлення та притягнення винних осіб до відповідальності [2, с. 15].

Подібної думки притримуються і Ю. Соловйова та Д. Рева [3; 4].

Однак, при такому визначенні ігнорується один з важливих аспектів податкового контролю, як внутрішній контроль платників податків за формуванням бази оподаткування і правильністю сплати належних податків, обов'язкових зборів і платежів. Саме тому ми погоджуємося з твердженням О. Шевчука, що податковий контроль слід розглядати як неодмінну і дуже важливу складову як державного, так і внутрішньокорпоративного фінансового контролю і самоконтролю домогосподарств [5].

Таким чином, податковий контроль, лишаючись складовою державного фінансового контролю, набуває свою особисту нішу в економічних відносинах ринкової економіки [6, с. 226].

Контролюючим органом у частині адміністрування податків і зборів є Державна фіскальна служба України (ДФС) та її територіальні органи, які забезпечують формування

та реалізацію державної політики у сфері боротьби з правопорушеннями при застосуванні податкового та митного законодавства, а також законодавства з питань сплати єдиного соціального внеску [7].

Одним із першочергових завдань для ДФС на сьогодні є безумовне забезпечення виконання показників наповнення бюджету. ДФС забезпечує найбільшу частку доходів Зведеного бюджету України – 83,5 %. Зокрема, у 2015 році до Зведеного бюджету України забезпечено 587,1 млрд. грн. платежів, що на 162 млрд. грн., або на 38,1%, більше попереднього року [8].

Разом з тим, спостерігається тенденція щодо зменшення кількості проведених контрольно-перевірочних заходів органами ДФС (Рис.1). Це пояснюється тим, що робота ДФС спрямовується на зниження адміністративного тиску стосовно сумлінних платників податків та підвищення ефективності контрольно-перевірочних заходів щодо ризикових суб'єктів господарювання.

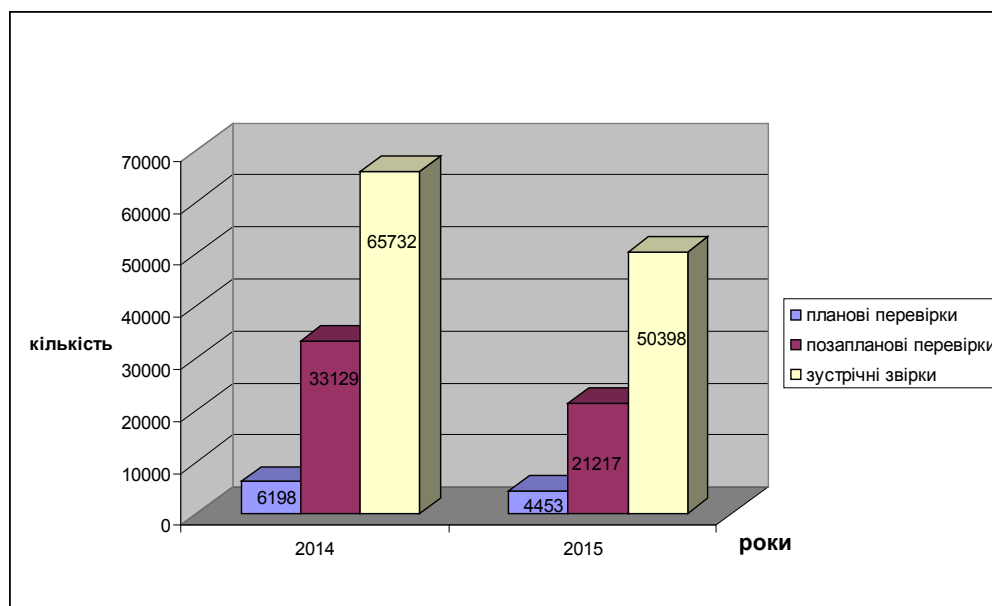


Рис. 1. Динаміка контрольно-перевірочних заходів ДФС України*

* Побудовано автором на основі [8]

Основним методом податкового контролю є перевірка. Об'єктивна передумова застосування податкових перевірок пов'язана з повноваженнями органів, які наділені правом на проведення контролюючих дій. Подібними правами у широкому сенсі наділені всі органи, що здійснюють контроль за надходженням податків і зборів до бюджетів. Однак спеціально для цієї мети створені органи Державної фіскальної служби України. Так, за результатами перевірок ДФС України у 2015 році до бюджету донара-

ховано 36,5 млрд. грн. грошових зобов'язань у т.ч. за результатами планових документальних перевірок – 18,5 млрд. грн., позапланових – 18,0 млрд. грн., що на 13,3 млрд. грн. більше, ніж у 2014 році [8].

За вісім місяців 2016 року органами ДФС України було здійснено 12403 перевірки (результати яких узгоджено), за результатами яких сума донарахованих бюджетних зобов'язань, яка підлягає погашенню становить 3856254 тис. грн. (рис. 3.).

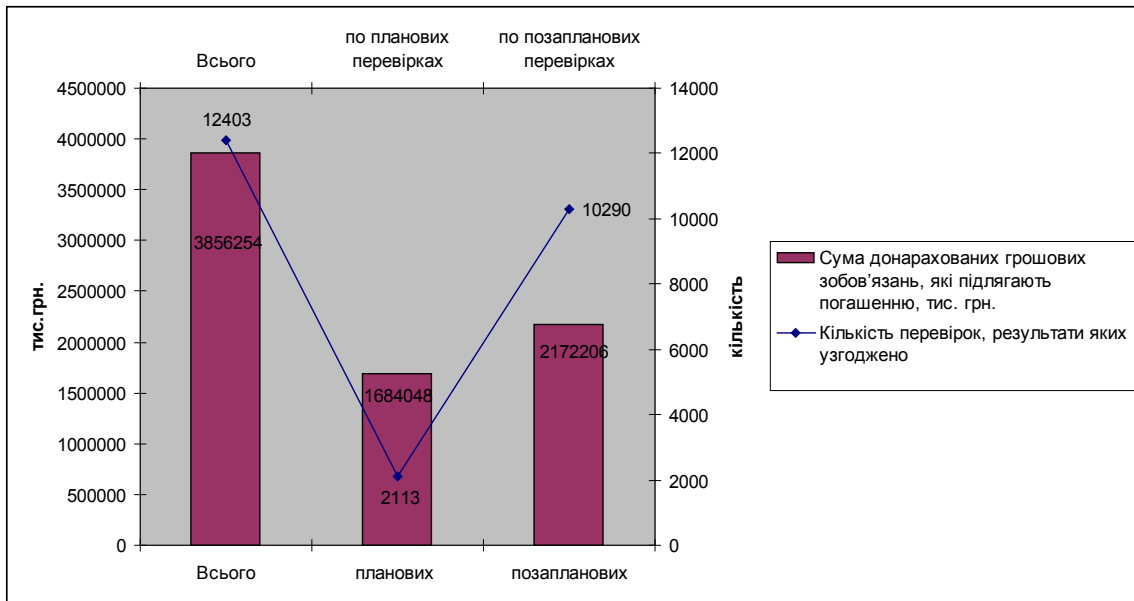


Рис. 3. Основні показники контрольно-перевірочної роботи Державної фіскальної служби України за січень – серпень 2016 року*

* Побудовано автором на основі [8]

Разом з тим, ми підтримуємо думку В. Д. Єгарміної про те, що головним завданням податкового контролю слід вважати не збільшення сум донарахувань за результатами проведених перевірок і констатації порушень податкового законодавства, а виявлення причинно-наслідкових зв'язків виявлених порушень, розробка конкретних пропозицій і заходів по удосконаленню податкового законодавства і переходу від примусового стягнення податків і зборів до добровільного виконання податкових зобов'язань перед державою як юридичними так і фізичними особами. [9]

Тому, вважаємо за доцільне, виділити наступні напрями удосконалення податкового контролю в Україні:

- реформування системи органів державного податкового контролю, уточнення їх завдань та функцій;
- дотримання ефективної взаємодії між суб'єктами податково-го контролю та іншими державними контролюючими інституціями, формування спільних баз даних та процедур обміну інформацією, забезпечення стабільності

форм та механізмів податкової звітності;

- розвиток превентивного податкового контролю, який сприятиме формуванню високої податкової культури суспільства;
- забезпечення реальної прозорості податкового процесу;
- визначення цільових орієнтирів і норм контролю;
- підвищення гнучкості системи податкового контролю, в тому числі забезпечення її адаптивності до нових умов [10].

Висновок. Висока дієвість податкового контролю є однією з умов підвищення ефективності управління державними фінансовими ресурсами. В основі ефективного податкового контролю повинно бути забезпечення виконання конституційного обов'язку з сплати податків та оперативного реагування на відхилення у податковому процесі. Разом з тим, розроблення конкретних рекомендацій щодо вдосконалення процедур здійснення податкового контролю та уточнення теоретико-методологічних засад сприятиме підвищенню його дієвості та ефективності.

Список використаних джерел

1. Податковий кодекс України від 02.12.2010 р. № 2755-VI (з змінами і доповненнями) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>

2. Маринів Н.А. Податкова перевірка як організаційно-правова форма реалізації податкового контролю: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: / Н.А. Маринів. – Х.: ХНУВС, 2007. – 20 с.

3. Соловійова Ю. О. Податковий контроль як спеціальний вид державного фінансового контролю [Електронний ресурс] / Ю. О. Соловійова. — Режим доступу: http://www.lex-line.com.ua/?go=full_article&id=250.
4. Рева Д. В. Правове регулювання податкового контролю в Україні : автореф. дис. ... канд. юрид. наук / Д. В. Рева. — Х.: НЮАУ, 2005. — 20 с.
5. Шевчук О. Теоретичні засади розвитку податкового контролю / Олег Шевчук // Вісник КНТЕУ. — 2012. — № 2. — С. 74-83
6. Корецький О.М. Податковий контроль як необхідна умова функціонування ефективної податкової системи / О.М. Корецький // Державне управління: удосконалення та розвиток. — 2012. — Вип. 2. — С.224-233.
7. Положення про Державну фіскальну службу України від від 21 травня 2014 р. № 236 [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/236-2014-%D0%BF>
8. Звіти про виконання плану роботи Державної фіскальної служби України [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://sfs.gov.ua>
9. Єгарміна В. Д. Податковий контроль: теоретичні засади і практика застосування / В. Д. Єгарміна // Збірник наукових праць Національного університету державної податкової служби України. — 2011. — № 1. — С. 166-176
10. Гупаловська М. Б. Податковий контроль як важлива складова державного фінансового контролю / М. Б. Гупаловська // Управління фінансами держави, регіону, підприємства та домогосподарства: погляди науковців і практиків: збірн. тез. доп. Другої Всеукр. Інт.-конф., ТНЕУ, 11 квітня 2016 р.— Тернопіль: Вектор, 2016. — С. 23-26

JEL CLASSIFICATION H 30, H 72

TAX CONTROL AS MEANS OF IMPROVING THE MANAGEMENT OF PUBLIC FINANCIAL RESOURCES

Myroslava Bohdanivna Hupalovska

*Ph.D. in Economics, Associate Professor at the S.I. Yurii Department of Finance
Ternopil National Economic University*

Abstract. *In the article the theoretical aspects of the tax control are examined, its practical implementation in the context of the management of public financial resources is analyzed and perspective ways to improve the efficiency of tax control in Ukraine are outlined.*

Keywords: *state financial control, tax control, public financial resources, audit.*

Considering the crisis situation in Ukraine, the problem of filling the budgets of all levels is one of the most important. Thereby, the development of the system of control measures based on the methods of tax control is acquiring great importance. High efficiency of tax control is one of the key conditions of security and economic prosperity of a state, which determines the relevance of the study. Tax control is seen as a form of state financial control.

The main method of tax control is audit. In 2015, according to the audit results of the State Fiscal Service of Ukraine, the sum of USD 36.5 billion was assessed to the budget.

However, not additional accrual increased by the results of inspections and ascertaining of tax laws violations but identifying the cause and effect relations of the violations, development of specific

proposals and measures to improve tax legislation and the transition from enforce recovery of taxes and fees to voluntary fulfillment of state tax obligations by both legal and natural persons should be considered as a main task of the tax control.

Therefore, we consider it appropriate to emphasize the following approaches of the improvement of tax control in Ukraine: the reform of the public tax control; effective interaction between the subjects of tax control; development of the preventative tax control; ensuring pellucidity of the tax process; definition of targets and standards of the control.

Clarification of theoretical and methodological foundations and development of specific recommendations for improving the procedures of tax control will improve its effectiveness and efficiency.

References

1. The Verkhovna Rada of Ukraine (2010) ,Tax Code of Ukraine, available at: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2755-17> (Accessed 2 December 2010)
2. Mariniv, N. A.(2007), "Tax inspection as legal form of implementation of tax control", Ph.D. Thesis, Jurisprudence, National University of Internal Affairs, Kharkov, Ukraine.
3. Solovyova, Y.O. (2008), "Tax control as a special kind of state financial control", available at: http://www.lex-line.com.ua/?go=full_article&id=250, (Accessed 25 April 2008).
4. Reva, D.V. (2005), "Legal regulation of tax control in Ukraine", Ph.D. Thesis, Jurisprudence, National Law University, Kharkov, Ukraine.
5. Shevchuk, O. (2012), "Theoretical basis of tax control", *Visnyk KNTEU*, vol. 2, pp. 74-83.
6. Koretsky, O. M. (2012), "Tax control as a prerequisite for an effective tax system", *Derzhavne upravlinnia: udoskonalennia ta rozvytok*, vol. 2, pp. 224-233
7. The Verkhovna Rada of Ukraine (2014), Regulation on the State Fiscal Service of Ukraine, available at: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/236-2014-%D0%BF> (Accessed 21 May 2014)
8. State Fiscal Service of Ukraine (2016), "Reports on the implementation plan of the State Fiscal Service of Ukraine", available at: <http://sfs.gov.ua>, (Accessed 25.08.2016).
9. Yeharmina, V. D. (2011), "Tax control: theoretical principles and its practical application", *Zbirnyk naukovykh prats' Natsional'noho universytetu derzhavnoi podatkovoi sluzhby Ukrainy*, vol. 1, pp. 166-176.
10. Hupalovska, M.B. (2016), "Tax control as an important part of financial control", *Zbirnyk tez dopovidej Druhoi Vseukrains'koi naukovo-praktychnoi Internet-konferentsii* [Collection of

abstracts Second All-Ukrainian scientific Internet Conference], Upravlinnia finansamy derzhavy, rehionu, pidpriemstva ta domohospodarstva: pohliady naukovtsiv i praktykiv [Financial

management of the state, region, companies and households, the views of scientists and practitioners], Ternopil, Ukraine, 11 April 2016, pp. 23-26

УДК: 336.22:[657.6+657.92]

«ПОДАТКОВИЙ АУДИТ» - ЦЕ НАПРЯМОК АУДИТОРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ЧИ ПРОЦЕСУАЛЬНІ ДІЇ КОНТРОЛЮЮЧИХ ОРГАНІВ?

Кругла Надія Миколаївна

Кандидат економічних наук, доцент
Криворізького національного університету
office@af-forum.com

Анотація. У статті розглянуті причини та наведені переваги, за якими платники податків зацікавлені в проведенні перевірок податкової звітності саме незалежними аудиторами. Обґрунтована необхідність внесення змін в існуючу нормативну базу аудиту та створення окремого методичного забезпечення аудиту податків. Підтверджено, що податковий аудит, з точки зору податкового законодавства, це все ж таки процесуальні дії контролюючих органів.

Анотація. В статье рассмотрены причины и приведены преимущества, согласно которым налогоплательщики налогов заинтересованы в проведении проверок налоговой отчетности независимыми аудиторами. Обоснована необходимость внесения изменений в существующую нормативную базу аудита, создание отдельного методического обеспечения аудита налогов. Подтверждено, что налоговый аудит, с точки зрения налогового законодательства, это все таки процессуальные действия контролирующих органов.

Ключові слова: Аудитор, аудиторська діяльність, податковий аудит, податковий контроль, користувачі інформації, фінансова інформація, погоджені процедури, ризик застосування санкцій, захисті інтересів, невизначеність законодавства.

Ключевые слова: Аудитор, аудиторская деятельность, налоговый аудит, налоговый контроль, пользователи информации, финансовая информация, согласованные процедуры, риск применения санкций, защите интересов, неопределенность законодательства.

Постановка проблеми.

В переліку форм зовнішнього економічного контролю чільне місце займає податковий контроль, який здійснюється незалежними аудиторами та державними контролюючими органами. В практичній діяльності контролюючих органів використовується поняття податковий аудит, яке законодавчо не визначене і за своєю суттю є процесуальними діями контролюючих органів.

Щодо податкового аудиту проблеми законодавчого врегулювання існують і в аудиторській діяльності. Проблема полягає в тому, що за відсутністю нормативної бази аудиторів вимушені при виконанні завдань на власний розсуд обирати процедури, методи перевірки, та форми підсумкових документів. Всі ці питання потребують ґрунтовного дослідження.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Питанням податкового аудиту присвячено багато наукових праць у сфері фінансового контролю, серед яких можна виділити роботи вітчизняних вчених О.А. Петрик, В.В. Рядської, О.І. Малишкіна, О.В. Артюха, А.Ю. Редько, серед зарубіжних авторів – І.О. Бажина, О.С. Іванової, М.П. Кашириної.

Дуже велике значення мають думки та напрацювання вчених, але варто зауважити, що питання теорії та практики податкового аудиту потребують подальшого дослідження.

Мета статті полягає в підтвердженні необхідності внесення змін в існуючу нормативну базу, та того, що податковий аудит – це один з видів аудиторських послуг, які вже багато років надаються аудиторами.

Виклад основного матеріалу дослідження.

У загальній системі контролю провідне місце відведено аудиторській діяльності, яка здійснюється з метою захисту інтересів користувачів економічної інформації.

Правові засади здійснення аудиторської діяльності в Україні визначає Закон України «Про аудиторську діяльність», який спрямований на створення системи незалежного фінансового контролю. Аудиторська діяльність здійснюється незалежними особами (аудиторами), аудиторськими фірмами, які уповноважені суб'єктами господарювання на проведення аудиту чи надання інших аудиторських послуг.

Умовою зайняття посади аудитора в аудиторській фірмі є наявність сертифікату аудитора.

Відповідно до Закону України «Про аудиторську діяльність», аудиторська діяльність - підприємницька діяльність, яка включає в себе організаційне і методичне забезпечення аудиту, практичне виконання аудиторських перевірок (аудит) та надання інших аудиторських послуг [2].

Згідно визначення, наданого в законі, аудит зводиться до перевірки даних бухгалтерського обліку і показників фінансової звітності суб'єкта господарювання.

В податковій звітності наводиться інформація щодо визначення об'єктів оподаткування та визначаються суми податків. Виникає питання: чи є підстави вважати, що в податкових деклараціях також наводиться фінансова інформація? Так, але думка науковців з цього питання полягає в тому, що податкова звітність не належить до складу фінансової звітності підприємства, як на міжнародному рівні, так і в Україні.

Виконання аудиторських перевірок (аудиту) – це одна зі складових аудиторської діяльності. Законом передбачається надання інших аудиторських послуг, перелік яких визначається Аудиторською палатою України відповідно до стандартів аудиту (рішення № 244/14 від 22 грудня 2011 року). В переліку послуг завдань з надання впевненості є оцінка відповідності діяльності підприємства вимогам законодавства (податкового, митного, господарського та ін.). перелік супутніх послуг включає : консультації з питань оподаткування, у тому числі з організації податкового обліку та податкової звітності; складання податкових декларацій та звітів; представництво інтересів замовника з питань обліку, аудиту, оподаткування в державних органах, організаціях або в суді; інші види аудиторських послуг, надання яких не суперечить чинному законодавству України [5].

Міжнародними стандартами аудиту передбачається виконання таких завдань, як:

- завдання для надання впевненості: аудит історичної фінансової інформації, зокрема фінансової звітності; огляд історичної фінансової інформації, зокрема фінансової звітності; завдання з надання впевненості, що не є аудитом чи оглядом історичної фінансової інформації;

- супутні послуги, визначені Міжнародними стандартами супутніх послуг: завдання з виконання погоджених процедур стосовно фінансової інформації; завдання з підготовки фінансової інформації [3].

Окремого стандарту, який би конкретно розглядав методику проведення аудиту податко-

вої звітності, так як фінансової, немає.

Проблеми податкового характеру, такі як постійні зміни в податковому законодавстві та власна за метою інтерпретація фіскальними органами законодавства, викликають необхідність незалежного підтвердження податкової звітності. Податковий аудит протягом всього часу існування незалежного аудиту був і є дуже актуальним для платників податків та суб'єктів аудиторської діяльності .

Суб'єкти господарювання, при цьому, мають можливість своєчасного коригування в обліку встановлених відхилень, що знижує ризик застосування санкцій за порушення податкового законодавства з боку контролюючих органів та дозволяє підприємству підготуватися до податкових перевірок державних контролюючих органів, а значить аудит носить «допоміжний» характер що є перевагою перед податковою перевіркою .

На практиці більшість замовників аудиту фінансової звітності, вимагають від аудитора в тому числі і проведення аудиту податкової звітності. Ці вимоги можна вважати обґрунтованими за умови визнання аудиторами розрахунків з бюджетом суттєвими для фінансової звітності.

О.І. Малишкін, д.е.н., професор у статті «Аудит податків: конструкція на майбутнє», пише про те, що «Більшість українських авторів розглядають такий аудит як частину перевірок розрахунків з бюджетом в контексті аудиту фінансової звітності». Наприклад, Н.А. Іванова і О.В. Ролінський до мети аудиту податків відносять підтвердження правильності, своєчасності та повноти нарахування і перерахування податків» [10]. В цій статті автором пропонується поняття мети аудиту податків як «висловлення думки аудитора щодо відповідності показників податкової звітності законодавчим вимогам та обліковій політиці платника податків». Ми погоджуємось з цією думкою, але метою аудиту податкової звітності, який проводиться саме незалежними аудиторами, є також запобігання платниками податків претензій з боку контролюючих органів. Артюх О.В, к.е.н., доцент у статті «Податковий аудит як завдання з надання впевненості» пропонує наступне визначення податкового аудиту: «Податковий аудит – це завдання з надання достатньої впевненості, яке реалізується у формі спостереження та перевірки обліку та звітності у системі оподаткування платника податків з метою висловлення незалежної думки аудитора про достовірність, повноту та відповідність чинному податковому законодавству в усіх суттєвих

аспектах та допомоги у прийнятті оптимальних управлінських рішень у сфері оподаткування згідно вимог користувачів» [16].

Перевірка дотримання вимог податкового законодавства стосовно нарахування та сплати податків може бути і предметом супутніх аудиту послуг (МССП 4400 «Завдання з виконання погоджених процедур»), про що і свідчить сучасна практика аудиторської діяльності.

Результати незалежного аудиту є конфіденційною інформацією, користувачами інформації, отриманої в результаті незалежного податкового аудиту, є замовники (власники або вищий управлінський персонал підприємства). Метою проведення аудиту є захист інтересів користувачів. В даному випадку захищаються інтереси і держави і замовників аудиту.

Місія незалежного податкового аудиту носить подвійний характер і полягає в захисті інтересів держави та захисті інтересів суб'єктів підприємницької діяльності.

За відсутністю затверджених методичних рекомендацій, аудиторі вимушені на власний розсуд визначати в договорах предмет аудиторських послуг, при виконанні завдань обирати процедури, методи перевірки, та форми підсумкових документів.

Основними завданнями незалежних аудиторів під час проведення податкового аудиту є:

- оцінка правильності нарахування, повноти та своєчасності сплати до бюджету податкових платежів;
- оцінка відповідності нормам податкового законодавства податкової звітності;
- виявлення та аналіз порушень у частині нарахування та сплати податкових платежів;
- висловлення незалежної думки про достовірність обліку та звітності у системі оподаткування;
- профілактика порушень у податковій сфері (за вимогами користувачів).

Суб'єкти податкового аудиту – аудиторські фірми, які на підставі укладеного договору проводять аудит податкової звітності, або надають супутні аудиту послуги. Можна стверджувати, що в практичному застосуванні податковий аудит – це один з видів аудиторських послуг.

Українські вчені вважають доцільним запровадження нової концепції організації аудиту оподаткування та пропонують «Варіанти імплементації аудиту податків у чинну нормативну базу» [10], але на сьогодні ніяких змін в нормативній базі не відбулося. Питання податкового

аудиту найбільш актуальні так і потребують ґрунтовного дослідження та внесення змін в існуючу нормативну базу та створення методичного забезпечення.

В переліку форм зовнішнього економічного контролю чільне місце займає податковий контроль, який згідно з Податковим Кодексом України є системою заходів, що вживаються контролюючими органами з метою контролю правильності нарахування, повноти і своєчасності сплати податків і зборів, а також дотримання законодавства з питань регулювання обігу готівки, проведення розрахункових та касових операцій, патентування, ліцензування та іншого законодавства, контроль за дотриманням якого покладено на контролюючі органи (ст. 61.1 ПКУ) [1].

Здійснюється податковий контроль контролюючими органами якими є органи доходів і зборів - центральний орган виконавчої влади, що забезпечує формування єдиної державної податкової, державної митної політики в частині адміністрування податків і зборів, митних платежів та реалізує державну податкову, державну митну політику, забезпечує формування та реалізацію державної політики з адміністрування єдиного внеску, забезпечує формування та реалізацію державної політики у сфері боротьби з правопорушеннями при застосуванні податкового та митного законодавства, а також законодавства з питань сплати єдиного внеску, його територіальні органи [1].

В сучасних умовах господарювання в практичній діяльності контролюючих органів та суб'єктів підприємницької діяльності використовується поняття податковий аудит. На законодавчому рівні поняття податкового аудиту не визначено. Так, центральний орган виконавчої влади, що забезпечує формування єдиної державної податкової, державної митної політики під податковим аудитом розуміють податкові перевірки, правила проведення яких встановлені вимогами Податкового кодексу.

Основним методом податкового контролю є податкова перевірка.

Податкова перевірка - це процесуальна дія контролюючих органів щодо контролю за дотриманням податкового законодавства, правильністю обрахунку, своєчасністю і повнотою сплати податків і зборів [1].

Процеси проведення податкової перевірки, конкретизація процедур її проведення, права та обов'язки контролюючих органів і платників податків регулюються Податковим Кодексом України.

Суб'єкти податкового аудиту – податкові аудиторі – посадові особи контролюючих органів, уповноважених на проведення податкового аудиту.

Наявність сертифікату аудитора для податкових аудиторів не вимагається.

У випадку встановлення за результатами контролю відхилень звітності від податкового законодавства, здійснюються заходи контролюючих органів щодо предмету контролю та притягуються до відповідальності посадові особи підконтрольного об'єкта.

Результати перевірки оформлюються у формі акта або довідки за встановленою формою у двох примірниках, який підписується посадовими особами контролюючого органу, реєструється та особисто вручається платнику податків.

Місією податкового контролю є захист економічних інтересів держави.

Таким чином, відмінними рисами податкового аудиту, який проводиться незалежними аудиторами та посадовими особами контролюючих органів, є:

- різні суб'єкти: податковий контроль здійснюють посадові особи контролюючих органів, уповноважених на проведення податкового аудиту; проведення аудиту податкової звітності здійснюють професійні сертифіковані аудиторі;

- різні підсумкові документи: за результатами податкового контролю (перевірки) складається акт або довідка; за результатами аудиту - звіт незалежного аудитора;

- наслідки у разі встановлення відхилень: податковий контроль - санкції за порушення податкового законодавства; аудит - знижує податкові ризики й потенційні санкції за порушення податкового законодавства. Незалежність висловленої думки аудиту на відміну від податкової перевірки;

- користувачами інформації: результатами податкового контролю користуються платники податків та самі контролюючі органи; результатами незалежного податкового аудиту - власники або вищий управлінський персонал підприємства. Інформація аудиторів є конфіденційною;

- діяльність незалежних аудиторів є підприємницькою діяльністю; діяльність державних контролюючих органів не є підприємницькою

діяльністю;

- порядок проведення податкових перевірок контролюючими органами регулюються Податковим Кодексом України. Нормативній базі проведення незалежного аудиту податків як особливому напрямі аудиторської діяльності властива теоретико-методологічна невизначеність;

- перевірки дотримання вимог податкового законодавства стосовно нарахування та сплати податків та зборів контролюючими органами є обов'язковими для суб'єктів господарювання. Підставою для проведення аудиту є договір, який укладається з суб'єктом господарювання - платником податків.

Спільними рисами можна вважати:

- 1) мету - підтвердження того, що податкова звітність, надана до контролюючих органів, точно відображає усі аспекти господарської діяльності, а сама діяльність відповідає вимогам чинного законодавства;

- 2) завдання - встановлення достовірності нарахування та сплати податкових платежів; встановлення відповідності нормам податкового законодавства податкової звітності; виявлення порушень чинного податкового законодавства;

- 3) предмет - документи бухгалтерського обліку та звітності, декларації та розрахунки по сплаті податків, зборів (обов'язкових платежів), інші документи фінансово-господарської діяльності, активи суб'єкта господарювання та його технологічні процеси тощо;

- 4) об'єкти податкового аудиту – платники податків, зборів (обов'язкових платежів) до бюджетів усіх рівнів та державних цільових фондів.

Висновки.

Аналіз нормативно-правової бази та літературних джерел підтверджує, що податковий аудит, з точки зору податкового законодавства, це все ж таки процесуальні дії контролюючих органів, що вживаються ними з метою контролю правильності нарахування, повноти і своєчасності сплати податків і зборів у вигляді проведення перевірок, і тому такий вид діяльності не відповідає вимогам аудиту та суперечить суті аудиту.

Податковий аудит, як вид аудиторської діяльності, вимагає законодавчого врегулювання .

Список використаних джерел:

1. Податковий кодекс України від 02.12.2010 р. №2755-VI (зі змінами та доповненнями).
2. ЗУ «Про аудиторську діяльність» від

- 22.04.1993 р. за №3125-XII (зі змінами та доповненнями) [Електронний ресурс] - Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua>.

3. Міжнародні стандарти контролю якості, аудиту, огляду, іншого надання впевненості та супутніх послуг, виданих Радою з Міжнародних стандартів аудиту та надання впевненості (РМ-САНВ), рік видання 2014, затверджених в якості національних стандартів аудиту рішенням АПУ від 29.12.2015 № 320/1 – Режим доступу: http://aru.com.ua/files/temp/Audit_2014_2.pdf.

4. НП(с)БО №1 «Загальні вимоги до фінансової звітності».

5. Перелік послуг, які можуть надавати аудиторські фірми, затверджений рішенням Аудиторської палати України від 22.12.2011 р. No244/14, зі змінами від 19.12.2013р. No286/9 [Електронний ресурс].– Режим доступу: http://www.auditcnt.com.ua/news/view_news.php?id=1874.

6. Аудит оподаткування підприємств: навч. посіб. / [Петрик О.А., Давидов Г.М., Редько О.Ю та ін.]; за заг. ред. О.А.Петрик; передм. Т.І. Єфименко. – К. : ДННУ «Акад. фін. управління», 2012. – 352 с.

7. Березин А. Новый порядок взаимодействия с аудиторами [Электронный ресурс] / А.Березин. – Режим доступа: <http://www.pravkons.ru>.

8. Войнаренко М.П. Податковий облік і аудит / М.П. Войнаренко, Г.В. Пухальська. – К.: ВЦ «Академія», 2009. – 248 с.

9. Богдан І.О. Аудиторські послуги в Україні // Управління розвитком. -№.2(99) -2011-с.124-132.

10. Малишкін О.І. Аудит податків - конструкція на майбутнє. Наукова дискусія.

11. Мельник М.І. Напрями вдосконалення податкового контролю в умовах підвищення ефективності адміністрування податків в Україні / М.І. Мельник, І.В. Лещух. – Національна академія наук України: Економічні інновації. Випуск

№ 57. – С. 232-242.

12. Петрик О.А. Стан та перспективи розвитку аудиту в Україні: методологічні та організаційні аспекти [Електронний ресурс]: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра екон. наук: спец. 08.06.04 / О.А. Петрик. – Київ: нац. екон. ун-т. – К., 2004. – 34 с. – Режим доступу: http://www.br.com.ua/referats/dysertacii_ta_autoreferaty/121163.htm.

13. Рядська В.В. Метаморфоз контрольної функції аудиту / В.В. Рядська // Вісник ЖДТУ. Серія: економічні науки. – 2013. – № 3(65). – С. 55-62.

14. Рядська В.В. Аудит в системі економічних відносин України: сучасний стан та концепція розвитку: монографія / В.В. Рядська. – Чернігів: Видавець Лозовий В.М., 2014. – 472 с.

15. Артюх О.В. Цільове та функціональне спрямування податкового аудиту.

16. Артюх О.В. Податковий аудит: Податковий аудит як завдання з надання впевненості. Глобальні та національні проблеми економіки.

17. Шалімова Наталія Станіславівна. Аудит в системі соціально-економічних відносин України [Електронний ресурс]: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра екон. наук/ Н.С. Шалімова. – Київ, 2013. – 33 с. – Режим доступу: <http://liber.onu.edu.ua/opacunicode/index.php?url=/notices/index/IdNotice:599751/Source:default>.

18. Іванова Н.А. Організація і методика аудиту: навч. посіб. / Н.А. Іванова, О.В. Ролінський. – К.: ЦУЛ, 2008. – 216 с.

19. Стратегія сталого розвитку «Україна-2020», схвалена Указом президента України «Про стратегію сталого розвитку «Україна-2020» від 12.01.2015 р. № 5/2015 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.

JEL CLASSIFICATION: H 22, H 26, H 30, K 34

«TAX AUDIT» - THIS DIRECTION OF AUDITOR OR SUPERVISORY AUTHORITIES PROCEEDINGS?

Krugla Nadezhda

Ph.d., associate professor

Kyryvi rih national university

Annotation. *The article describes the causes and the benefits for interested of taxpayers in conducting inspections of tax returns by independent auditors. The need to amend the existing regulatory framework*

audit is justified and audit software developed methodological taxes. It is confirmed that the tax audit provided the proceedings regulatory authorities in terms of tax legislation.

Keywords: *auditor, auditing, tax audit, tax control, users of information, financial information, agreed procedures, the risk of sanctions, advocacy, legal uncertainties.*

Tax control, which is realized by independent auditors and state regulatory authorities, occupies one of the most important places in the list of external economic control forms. Regulatory authorities use the notion of a tax audit in practise, which is not legally defined and in effect is proceedings of regulatory authorities.

Legal principles of audit activity in Ukraine are determined by The Law «On Auditing», which aims to create an independent financial control system. Auditing is carried out by independent individuals (auditors), audit firms, entities, authorized to audit or provide other auditing services.

Verification of compliance with tax laws concerning taxes calculation and payment can also be a subject of audit related services (ISRS 4400 «Engagements to Perform Agreed-Upon

Procedures») as it is evidenced by the current auditing practise.

The results of an independent audit are confidential, users of information, obtained as a result of an independent tax audit, are customers (owners or top management of a company). The purpose of the audit is to protect the interests of users. In this case both the interests of the state and customers are protected.

Analysis of the legal framework and the literature confirms that the tax audit, in terms of tax law, is still legal proceedings of regulatory authorities, which is used by them in order to control the correctness of calculation, completeness and timeliness of taxes payments and fees in the forms of inspections, and that is why such activity does not comply the needs of audit and contradicts the essence of audit.

References:

1. Tax Code of Ukraine from 02.12.2010. №2755-VI (as amended).

2. Law «On audit activity» from 04.22.1993 g. By №3125-XII (as amended) [electronic resource] - Access: <http://zakon.rada.gov.ua>.

3. International standards of quality control, audits, reviews, other assurance and related services issued by the International Auditing Standards and Assurance (RMSANV), publication year 2014, as approved by the national auditing standards UBA decision of 29.12.2015 № 320/1 - access: http://apu.com.ua/files/temp/Audit_2014_2.pdf.

4. NP (S) №1 «General requirements for financial reporting.»

5. The list of services that can assist auditors (audit firms) approved by the Audit Chamber of Ukraine of 22.12.2011 p. No244 / 14, as amended

on 19.12.2013r. No286 / 9 [electronic resource] .- Access: http://www.auditcnt.com.ua/news/view_news.php? Id = 1874.

6. Audit taxation: teach. guidances. / [Peter OA Davydov GM, Red'ko AY et al.] for the Society. Ed. O.A.Petryk; Preface. THOSE. Efimenko. -K. : DNNU «Acad. Fin. Management», 2012. -352 p.

7. Berezin A. New procedure for interaction with auditors [Electronic resource] / A.Berezyn.- Access: <http://www.pravkons.ru>.

8. Voynarenko MP Tax Accounting and audit / MP Voynarenko, GV Pukhalsky. K. : EC «Academy», 2009. - 248 p.

9. Bogdan IA Audit Office in Ukraine // development. -№.2 (99) -2011-s.124-132.

10. Malyshkin AI Audit tax - a design for the future. The scientific debate.

11. M. Miller Areas of improvement of tax control in terms of improving the efficiency of tax administration in Ukraine / MI Miller, IV Leschukch. - National Academy of Sciences of Ukraine: economic innovation. Issue № 57. - P. 232-242.

12. Patrick O. State and prospects of development of audit in Ukraine: Methodological and organizational aspects [electronic resource]: Author. Dis. . on competition sciences. the degree of Dr. Sc. Sciences specials. 08.06.04 / OA Snail. - Kyiv. nat. Econ. Univ. - K., 2004. - 34 p. - Access: http://www.br.com.ua/referats/dysertacii_ta_autoreferaty/121163.htm.

13. Ryadska V. Metamorphosis control audit functions / VV Ryadska // Bulletin ZSTU. Series: economic science. - 2013. - № 3 (65). - P. 55-62.

14. Ryadska V. Audit in the economic relations of Ukraine: Current State and concept development: Monograph / VV Ryadska. - Chernihiv: Publisher Lozoviy VM, 2014. - 472 p.

15. Artyukh OV Targeted and functional direction of tax audits.

16. Artyukh OV Tax audit, tax audit as an assurance tasks. Global and national economic problems.

17. Natalia S. Shalimov. Audit in the social and economic relations between Ukraine [electronic resource]: Author. Dis. on competition sciences. the degree of Dr. Sc. Science / NS Shalimov. - Kyiv, 2013. - 33 p. - Access: <http://liber.onu.edu.ua/opacunicode/index.php?url=/notices/index/IdNotice:599751/Source:default>.

18. Ivanov NA The organization and methodology of the audit: teach. guidances. / NA Ivanov OV Rolinskyy. K.: TSUL, 2008. -216 p.

19. Strategy for Sustainable Development «Ukraine-2020», approved by Decree of the President of Ukraine «On the strategy of sustainable development» Ukraine-2020 «from 12.01.2015 g. № 5/2015 [electronic resource]. - Access: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.

УДК 336.2

ОПОДАТКУВАННЯ ЯК ЕЛЕМЕНТ ФІНАНСОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ РОЗВИТКУ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОГО КАПІТАЛУ В УКРАЇНІ

Полторак Анастасія Сергіївна

канд. екон. наук, доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування
Миколаївського національного аграрного університету
E-mail: poltorak@mnaui.edu.ua

Анотація. Представлено економічну сутність дефініції «податкове регулювання розвитку інтелектуального капіталу». Розглянуто інструменти податкової політики, за рахунок яких можливо здійснювати податкове регулювання розвитку інтелектуального капіталу на рівні держави. Проаналізовано вплив ефективного використання механізму фінансового регулювання розвитку інтелектуального капіталу у сфері оподаткування на величину корисного економічного, інноваційного, соціального та екологічного ефектів. Узагальнено перелік індикаторів ефективності застосування механізму фінансового регулювання у сфері оподаткування.

Ключові слова: оподаткування, фінансове регулювання, податкове регулювання, інтелектуальний капітал, інноваційний розвиток.

Ключевые слова: налогообложение, финансовое регулирование, налоговое регулирование, интеллектуальный капитал, инновационное развитие.

Постановка проблеми. Серед ключових тенденцій економічного прогресу доцільно виокремити формування нового зразку новаторського розвитку на базі застосування комплексу сучасних знань і інновацій. Так, роль найпоказовіших чинників ефективності економіки відіграють саме інноваційні показники, забезпечуючи нагромадження інтелектуального капіталу, високі темпи зростання економіки в умовах глобалізації. Зазначимо, що серед непрямих методів, за рахунок яких держава забезпечує регулювання розвитку інтелектуального капіталу, одним з найвпливовіших та універсальних є оподаткування. Враховуючи обмеженість фінансових ресурсів, проблема даного дослідження висувається у роль першочергових.

Аналіз останніх досягнень і публікацій. Окремі аспекти дослідження оподаткування як елемента фінансового регулювання розвитку інтелектуального капіталу в Україні досліджували такі науковці: О. В. Катигрובה [1, с. 281–285] – у процесі опису елементів системи фінансового забезпечення інновацій в Україні; С. В. Корновен-

Аннотация. Представлено экономическую сущность дефиниции «налоговое регулирование развития интеллектуального капитала». Рассмотрены инструменты налоговой политики, за счет которых возможно осуществляют налоговое регулирование развития интеллектуального капитала на уровне государства. Проанализировано влияние эффективного использования механизма финансового регулирования развития интеллектуального капитала в сфере налогообложения на величину полезного экономического, инновационного, социального и экологического эффектов. Обобщен перечень индикаторов эффективности применения механизма финансового регулирования в сфере налогообложения.

ко, О. М. Тараненко [2, с. 79–84] та Л. І. Курило [4, с. 234–245] – під час дослідження впливу інтелектуального капіталу на розвиток економіки; І. А. Крисоватий [3], Н. Мацелюх, Г. Дем'янчук [5, с. 126–134], А. І. Мярковський [7, с. 7–19], А. О. Нікішин [8] – у процесі опису перспектив розвитку податкового регулювання інноваційних процесів; О. Я. Сцібан [9, с. 267–274], А. С. Чумаченко [10, с. 221–224] – під час розробки окремих елементів механізму державного регулювання інтелектуального капіталу на макрорівні та інші. Зазначимо, що наявність дискусійних моментів та недостатнє представлення окресленої проблематики у літературі визначили вибір теми дослідження.

Метою статті є виокремлення економічної сутності дефініції «податкове регулювання розвитку інтелектуального капіталу», розгляд інструментів податкової політики, за рахунок яких можливо здійснювати податкове регулювання розвитку інтелектуального капіталу на рівні держави, аналіз впливу ефективного використання механізму фінансового регулювання розвитку

інтелектуального капіталу у сфері оподаткування на величину корисних ефектів, узагальненні переліку індикаторів ефективності застосування механізму фінансового регулювання у сфері оподаткування.

Виклад основного матеріалу. Державне регулювання розвитку інтелектуального капіталу в Україні в т. ч. здійснюється шляхом: комплексної підтримки окремих напрямів інноваційної діяльності, визначених пріоритетними; формування ефективної нормативно-правової бази для стимулювання діяльності у сфері інновацій; стимулювання фінансово-кредитних установ, які здійснюють кредитування окремих інноваційних проектів; захисту інтересів та прав суб'єктів інноваційної діяльності; встановлення пільгових умов у сфері оподаткування інноваційної діяльності. На нашу думку, одним з найбільш ефективних напрямів фінансового регулювання розвитку інтелектуального капіталу є оподаткування.

Як зазначає Л. І. Курило [4, с. 236], під інтелектуальним розуміють капітал, формування якого відбувається за рахунок економічного і природного потенціалу та людських і інформаційних ресурсів, у структурі якого виокремлюють наступні складові: ринковий, людський, споживчий та інші, які знаходяться у постійній взаємодії.

Податкове регулювання розвитку інтелектуального капіталу в Україні як частина фінансового регулювання має охоплювати ймовірні ефекти у майбутньому, що можуть мати екологічний, соціальний та економічний характер. Так, «податкове регулювання розвитку інтелектуального капіталу» – це непрямий фінансовий метод, що здійснюється у динамічному процесі ефективної взаємодії суб'єкту, що здійснює регулювання розвитку інтелектуального капіталу, об'єкту, на який спрямовується вплив, тобто ефективність вищевказаного розвитку, та комплексу інструментів податкової політики, за рахунок яких відбувається цей процес.

Суб'єктом податкового регулювання розвитку інтелектуального капіталу виступає держава, а саме органи законодавчої і виконавчої влади через те, що податок є виключно державним атрибутом. Зауважимо, що процес податкового регулювання характеризується динамічністю, так, фінансове регулювання у сфері оподаткування полягає не тільки у встановленні певних ставок чи пільгових умов, але і у їх своєчасному коригуванні відповідно до соціально-економічних умов.

Узагальнивши світовий досвід у сфері податкового регулювання розвитку інтелектуального

капіталу, представимо комплекс інструментів податкової політики, за рахунок яких можливо здійснювати податкове регулювання розвитку інтелектуального капіталу на рівні держави:

- застосування пільгової ставки податку на прибуток для підприємств, що реєструють результати інноваційної діяльності та впроваджують їх у господарську діяльність вітчизняних підприємств;

- використання максимально прискорених темпів амортизації основних засобів та нематеріальних активів суб'єктами інноваційної діяльності;

- застосування пільгових умов оподаткування імпорту окремих видів необоротних активів, задіяних у процесі інноваційної діяльності вітчизняних суб'єктів господарювання;

- створення пільгових умов оподаткування для підприємств, які здійснюють інвестиції в інноваційні процеси.

У світовій практиці з метою аналізу рівня податкового стимулювання діяльності у сфері інновацій визначається показник граничної податкової ставки на нові інвестиції (Marginal Effective Tax Rate on investment in R&D assets), тоді як у вітчизняному податковому законодавстві не визначено дієвих механізмів податкового регулювання розвитку інтелектуального капіталу. Зауважимо, що найсприятливіші умови у сфері оподаткування для розвитку інтелектуального капіталу зафіксовано в Іспанії, Чехії, Канаді, Франції та Японії.

Як влучно вказує І. А. Крисоватий, механізм фінансового регулювання інноваційних процесів у сфері оподаткування має свої унікальні особливості [3, с. 7], так, його ефективне застосування, направлене на розвиток інтелектуального капіталу, спричинить позитивний вплив на величину корисного економічного, інноваційного, соціального та екологічного ефектів, а саме:

- економічний ефект, що полягає у зростанні рівня стрімкого розвитку територій та прибутковості певних видів діяльності з одночасним зниженням трудомісткості виробництва та собівартості отриманої продукції, а також сприянні підвищенню інвестиційної активності. Крім того, для аналізу отриманого економічного ефекту І. А. Крисоватим запропоновано застосування наступних показників: коефіцієнт якості прибутку; зниження собівартості продукції; коефіцієнт якості інвестицій [3, с. 7];

- інноваційний ефект, що полягає у збільшенні величини інтелектуального капіталу, спроможності певних галузей гідно конкурувати

на зовнішніх ринках та підвищенні якості виробленої продукції. Індикаторами інноваційного ефекту ефективності застосування механізму фінансового регулювання у сфері оподаткування доцільно вважати рівень активності підприємств у сфері інновацій, показники інформаційного забезпечення та інші;

– соціальний ефект, що полягає у зростанні рівня продуктивної зайнятості населення, в т. ч. в інтелектуальних виробництвах, активізації загального рівня прагнення до саморозвитку особистості, збільшенні доходів населення, соціальних стандартів та загального обсягу інвестицій в людський капітал, коригуванні цін на товари, що є аналогічними інноваційній продукції та загальному підвищенні добробуту населення. Індикаторами соціального ефекту ефективності застосування механізму фінансового регулювання у сфері оподаткування доцільно вважати питому вагу населення, зайнятого в інтелектуальному виробництві, в загальній кількості зайнятого населення країни, питому вагу інвестицій у людський капітал в загальному обсязі інвестицій та інші;

– екологічний ефект, що полягає у масовому застосуванні альтернативних джерел енергії, зниженні загального рівня забруднення атмосфери, збереженні ландшафтів, флори і фауни. Індикаторами екологічного ефекту ефективності застосування механізму фінансового регулювання у сфері оподаткування доцільно вважати загальний рівень шкідливих викидів, питому вагу застосування альтернативних джерел енергії у загальному її обсязі.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Таким чином, виходячи з проведеного дослідження, зроблено наступні висновки:

1. Узагальнено теоретичний підхід до трактування категорії «податкове регулювання розвитку інтелектуального капіталу», що, на відміну від існуючих, розглядається як непрямий фінансовий метод, що здійснюється у динамічному процесі ефективної взаємодії суб'єкту, що здійснює регулювання розвитку інтелектуального

капіталу, об'єкту, на який спрямовується вплив, тобто ефективність вищевказаного розвитку, та комплексу інструментів податкової політики, за рахунок яких відбувається цей процес. Зазначене сприятиме поглибленню понятійного апарату економічної науки.

2. Представлено комплекс інструментів податкової політики, за рахунок яких можливо здійснювати податкове регулювання розвитку інтелектуального капіталу на рівні держави, у т. ч. застосування пільгової ставки податку на прибуток для підприємств, що реєструють результати інноваційної діяльності та впроваджують їх у господарську діяльність вітчизняних підприємств; використання максимально прискорених темпів амортизації основних засобів та нематеріальних активів суб'єктами інноваційної діяльності; застосування пільгових умов оподаткування імпорту окремих видів необоротних активів, задіяних у процесі інноваційної діяльності вітчизняних суб'єктів господарювання; створення пільгових умов оподаткування для підприємств, які здійснюють інвестиції в інноваційні процеси.

3. Проаналізовано вплив ефективного застосування механізму фінансового регулювання розвитку інтелектуального капіталу у сфері оподаткування на величину корисного економічного, інноваційного, соціального та екологічного ефектів та узагальнено індикатори стану ефективності його застосування, а саме: коефіцієнт якості прибутку; зниження собівартості продукції; коефіцієнт якості інвестицій – для оцінки економічного ефекту; рівень активності підприємств у сфері інновацій, показники інформаційного забезпечення – для оцінки інноваційного ефекту; питома вага населення, зайнятого в інтелектуальному виробництві, в загальній кількості зайнятого населення країни, питома вага інвестицій у людський капітал в загальному обсязі інвестицій – для оцінки соціального ефекту; загальний рівень шкідливих викидів, питома вага застосування альтернативних джерел енергії у загальному її обсязі – для оцінки екологічного ефекту.

Список використаних джерел:

1. Катигрובה О. В. Система фінансового забезпечення інноваційного розвитку України / О. В. Катигрובה // Інноваційна економіка. – 2013. – № 2. – С. 281–285.

2. Корновенко С. В. Інтелектуальний капітал та його вплив на розвиток інноваційної економіки / С. В. Корновенко, О. М. Тараненко //

Вісник Черкаського університету. Серія : Педагогічні науки. – 2015. – № 10. – С. 79–84.

3. Крисоватий І. А. Податкове регулювання інноваційний процесів в Україні: стан та перспективи розвитку : автореф. дис... канд. екон. наук: 08.00.08 / І. А. Крисоватий ; ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вади-

ма Гетьмана». – К., 2014. – 22 с.

4. Курило Л. І. Інтелектуальний капітал аграрної сфери у формуванні інноваційної моделі розвитку / Л. І. Курило // Вісник Таврійського державного агротехнологічного університету. – 2013. – № 22. – Т. 6. – С. 234–245.

5. Мацелюх Н. Фінансування та стимулювання комерціалізації інновацій в Україні: проблеми і шляхи вирішення / Н. Мацелюх, Г. Дем'янчук // Наука та інновації. – 2014. – № 3. – С. 74–79.

6. Мельник М. І. Вплив податкових чинників на активізацію інвестиційних процесів в Україні / М. І. Мельник, Т. В. Мединська // Український соціум. – 2011. – № 2. – С. 126–134.

7. Мярковський А. І. Перспективи вдосконалення фінансового регулювання в Україні: гло-

бальні виклики / А. І. Мярковський // Фінанси України. – 2014. – № 2. – С. 7–19.

8. Нікішин А. О. Основні напрями вдосконалення механізму податкового регулювання / А. О. Нікішин // Ефективна економіка. – 2016. – № 2 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://goo.gl/nkVOEQ>

9. Сцібан О. Я. Державне регулювання інтелектуальної власності в напрямі формування інноваційної економіки в Україні / О. Я. Сцібан // Управління. – 2013. – №1. – С. 267–274.

10. Чумаченко А. С. Мотиваційний механізм формування інтелектуального капіталу на макрорівні / А. С. Чумаченко // Вісник Хмельницького національного університету. – 2011. – № 3. – Т. 3. – С. 221–224.

E 62, G 18, G 32, I 22, O 34

TAXATION AS AN ELEMENT OF FINANCIAL REGULATION OF THE INTELLECTUAL CAPITAL DEVELOPMENT IN UKRAINE

Poltorak Anastasiya

Candidate of economic sciences, associate professor of the department of finance and credit, MYKOLAYIV NATIONAL AGRARIAN UNIVERSITY, MYKOLAYIV

Abstract. *In the article it was presented the economic essence of the definition of “tax adjustment of the intellectual capital development». It have been considered the instruments of tax policy, through which could be possible to implement tax adjustment of the intellectual capital development at the state level. It has been analyzed the impact of effective use of*

the financial regulation mechanism for development of the intellectual capital in the field of taxation on the amount of useful economic, innovation, social and environmental effects. It have been generalized the indicators of the efficiency of the mechanism appliance for financial regulation in taxation.

Keywords: *taxation, financial regulation, tax adjustment, intellectual capital and innovation.*

The article is aimed to highlight the economic nature of the definition «tax regulation of intellectual capital development». It have been reviewed the tax policy instruments, through which could be possible to implement tax adjustment for the intellectual capital development at the state level. It has been analysed the impact of effective use of the financial regulation mechanism for development of the intellectual capital in the field of taxation on the amount of useful economic, innovation, social and environmental effects.

Conclusions and prospects for further research. Thus, on the basis of the conducted research, the following conclusions are:

1. It was generalized the theoretical approach to the interpretation of the category «tax adjustment for the intellectual capital development,» which, unlike existing ones, was considered as an indirect financial method that was carried out in a dynamic process of effective interaction of the entity that regulated the development of intellectual capital; the object on which the effects had done, ie the effectiveness of the above development, and the complex of the tax policy instruments through which this process occurred. Specified will contribute to the deepening of the conceptual apparatus of economic science.

2. It have been presented the set of tax policy tools, through which could be possible to implement tax adjustment for the intellectual capital development at the state level, including the application of preferential rates of income tax for enterprises, which register the results of innovative activities and implement

them in economic activity of domestic enterprises; using the maximum accelerated depreciation of fixed assets and intangible assets of subjects of innovation activities; the application of the preferential tax treatment of imports of certain fixed assets involved in the process of innovative activity of domestic enterprises; preferential tax policies for enterprises that invest in innovation processes.

3. It has been analyzed the impact of effective use of the financial regulation mechanism for development of the intellectual capital in the field of taxation on the amount of useful economic, innovation, social and environmental effects. It have been summarized the status indicators of the effectiveness of its application, namely the quality factor of profit; reduction of production costs; the quality factor of the investment for evaluation the economic impact; the level of activity of the enterprises in innovation, indicators of information support for assessing the innovative effect; the proportion of the population employed in intellectual production to the total employed population, the share of investment in human capital in the total volume of investments for assessing the social impact; the general level of harmful emissions, the share of alternative energy sources in its total volume for estimation the environmental effect.

The results of the work are appropriate to use in the process of reforming the tax system of Ukraine with the aim of stimulating the development of intellectual capital in the country.

References

1. Katyhrobova, O. V. (2013). The system of financial support innovative development of Ukraine. *Innovatsiina ekonomika (Innovative economy)*, 2, 281–285.
2. Kornovenko, S. V. & Taranenko, O. M. (2015). Intellectual capital and its influence on the development of innovative economy. *Visnyk Cherkaskoho universytetu. Seriiia : Pedahohichni nauky (Vestnik Cherkassky University. Series: Teaching Science)*, 10, 79–84.
3. Krysovatyi, I. A. (2014). The tax rules innovation processes in Ukraine: state and prospects. *Kyivskyi natsionalnyi ekonomichnyi universytet imeni Vadyma Hetmana (Kyiv National Economic University)*, 22.
4. Kurylo, L. I. (2013). Intellectual capital formation in the agricultural sector innovative development model. *Visnyk Tavriiskoho derzhavnoho ahrotekhnolohichnoho universytetu (Bulletin Tauride Agrotechnological State University)*, 22:6, 234–245.
5. Matselyukh, N. & Dem'yanchuk, H. (2014). Financing and promotion of commercialization of innovations in Ukraine: Problems and Solutions. *Nauka ta innovatsiyi (Science and Innovation)*, 3, 74–79.
6. Mel'nyk, M. I. & Medyns'ka, T. V. (2011). The influence of tax factors on the activation of investment processes in Ukraine. *Ukrayins'kyy sotsium (Ukrainian society)*, 2, 126–134.
7. Myarkovs'kyy, A. I. (2014). Prospects for improving financial regulation in Ukraine: Global Challenges. *Finansy Ukrainy (Finance Ukraine)*, 2, 7–19.
8. Nikishyn, A. O. (2016). The main directions of improving the mechanism of tax regulation. *Efektivna ekonomika (Efficient economy)*, 2.
9. Stsiban, O. Ia. (2013). State regulation of intellectual property towards the formation of an innovative economy in Ukraine. *Upravlinnia (Management)*, 1, 267–274.
10. Chumachenko, A. S. (2011). Motivation mechanism of formation of intellectual capital at the macro level. *Visnyk Khmelnytskoho natsionalnoho universytetu (Herald of Khmelnytsky National University)*, 3:3, 221–224.

УДК 336.14

БЮДЖЕТНА БЕЗПЕКА ДЕРЖАВИ: СУТНІСТЬ ТА ОСНОВНІ ЗАГРОЗИ**Проказюк О.В.**

асистент кафедри фінансів,
Національний університет державної податкової
служби України, м.Ірпінь

Анотація. Висвітлено сутність фінансової безпеки держави та окреслено її складові. Аргументовано, що серед структурних елементів в загальній системі фінансової безпеки провідне місце займає – бюджетна безпека. Обґрунтовано підходи до трактування поняття «бюджетна безпека» та уточнено визначення зазначеної дефініції. Окреслено основні проблеми бюджетної безпеки, джерела загроз, і – відповідно, ризики бюджетної безпеки. Ідентифіковано ряд чинників, які впливають на ефективність бюджетної безпеки держави.

Аннотация. Освещены сущность финансовой безопасности государства и очерчены ее составляющие. Аргументировано, что среди структурных элементов в общей системе финансовой безопасности ведущее место занимает – бюджетная безопасность. Обоснованы подходы к трактовке понятия «бюджетная безопасность» и уточнено определение указанной дефиниции. Определены основные проблемы бюджетной безопасности, источники угроз, и – соответственно, риски бюджетной безопасности. Идентифицированы ряд факторов, которые влияют на эффективность бюджетной безопасности государства.

Ключові слова: фінансова безпека держави, бюджетна безпека держави, об'єкт бюджетної безпеки, суб'єкти бюджетної безпеки, загрози бюджетній безпеці.

Ключевые слова: финансовая безопасность государства, бюджетная безопасность государства, объект бюджетной безопасности, субъекты бюджетной безопасности, угрозы бюджетной безопасности.

В умовах ринкової трансформації економіки важливого значення набуває фінансова безпека держави, яка характеризується таким станом фінансової системи, який забезпечував би державу необхідним обсягом фінансових ресурсів, необхідних для виконання покладених на неї функцій і завдань та забезпечував би захист національних інтересів. Тобто фінансова система повинна мати так званій «запас міцності» на випадок непередбачуваних обставин, щоб державні органи мали можливість своєчасно відреагувати на потенційні загрози та мінімізувати їх негативні наслідки.

Фінансову безпеку можна розглядати як окремий елемент економічної безпеки держави і як фундаментальну основу її національної безпеки в цілому. Водночас вона представляє собою умови стійкого функціонування фінансової системи держави, забезпечуючи стабільність всіх процесів, які відбуваються в ній, де створюються фінансові умови необхідні для соціально-економічної і фінансової стабільності розвитку дер-

жави, збереження цілісності та єдності фінансової системи та подолання різного роду загроз у фінансовій сфері.

Детальний аналіз напрацювань науковців у сфері фінансової безпеки дозволив зробити висновки, що фінансова безпека держави включає ряд підсистем.

Серед наукових публікацій, що стосуються складових фінансової безпеки, практично усі науковці виокремлюють бюджетну, інвестиційну та грошово-кредитну [1; 2; 3; 4; 5; 6; 7]. В окремих працях акцентується увага на борговій, податковій безпеці, фондового та страхового ринку [1; 3; 8; 9; 10].

Тому, вважаємо, що серед структурних елементів в загальній системі фінансової безпеки провідне місце займає – бюджетна безпека. Це можна пояснити тим, що бюджет виступає інструментом забезпечення та регулювання соціально-економічного розвитку держави і є одним з дієвих важелів макроекономічної стабілізації (рис. 1).



Рис. 1. Роль бюджету в соціально-економічному розвитку держави

Джерело : сформовано на основі проведених досліджень

Бюджет як категорію можна розглядати з різних сторін:

– як централізований фонд фінансових ресурсів, який виникає внаслідок певних відносин, що складаються між усіма членами суспільства. Цей фонд є матеріальною базою для фінансування функцій держави, реалізації її фінансової політики. Тобто бюджет виступає інструментом, за допомогою якого держава виконує покладені на неї функції та завдання: розподіляє закумуляовані фінансові ресурси між територіями, галузями, верствами населення та контролює їх використання. Основними званнями при цьому виступають – підвищення рівня централізації ВВП до бюджету та вирівнювання державних потреб з можливостями;

– за формою прояву бюджет є фінансовим планом держави і являє собою розпис доходів

і видатків. Він відображає склад і структуру доходів і видатків, а також їх розподіл між різними рівнями бюджетної системи. З метою підвищення соціально-економічного розвитку держави повинні реалізовуватися такі завдання як: збалансування бюджетів всіх рівнів; усунення бюджетної розбалансованості; оптимізація рівня бюджетного дефіциту та визначення джерел його фінансування; створення ефективної системи міжбюджетних відносин; удосконалення системи державного фінансового контролю;

– як інструмент макроекономічного регулювання. Тобто через податки (систему оподаткування) і видатки (бюджетне фінансування) держава регулює соціально-економічний розвиток держави, враховуючи інтереси різних суб'єктів;

– як макроекономічний стабілізатор – забезпечує стабілізацію соціально-економічного

розвитку держави через формування резервного фонду задля фінансування непередбачуваних видатків, які не носять постійний характер.

Тобто бюджет є необхідним елементом забезпечення бюджетної безпеки.

Бюджетна безпека, як одна з основних складових фінансової безпеки розглядається як стан забезпечення платоспроможності держави з урахуванням балансу доходів і видатків державного й місцевих бюджетів та ефективності використання бюджетних коштів [11; 2, с. 250].

Бюджетна безпека характеризує фінансові умови, виражені у обсягах бюджетних ресурсів і принципах їх формування та розподілу, за яких забезпечується здатність держави й суспільства до самозбереження і розвитку. Змістовно це поняття виявляється у співвідношенні бюджетних коштів і сумарних потреб реципієнтів таких ресурсів. За формою прояву бюджетна безпека виявляється в системі оцінок, що характеризують її рівень у динаміці й відносно оптимального значення індикаторів [12, с. 276].

Бюджетна безпека передбачає здійснення державної політики, орієнтованої на реалізацію національних економічних інтересів країни, зокрема на забезпечення сталого економічного зростання та необхідного рівня інвестицій для розвитку продуктивних сил у довготерміновому періоді, підтримку і захист національних виробників, стимулювання розвитку наукоємних галузей економіки, проведення соціальної політики, спрямованої на підвищення рівня життя населення і забезпечення основних соціальних потреб [13].

Зміст бюджетної безпеки проявляється як співвідношення бюджетних коштів, параметрів їх формування та розподіл та сумарних потреб одержувачів таких ресурсів [14, с. 122].

Бюджетна безпека – це ключова складова частина фінансової та економічної безпеки, їх фундамент та матеріальна основа. Забезпечення бюджетної безпеки є винятковою прерогативою держави. Ніхто інший не в змозі вирішити цю задачу [15, с. 312-318].

Бюджетна безпека – рівень бюджетного потенціалу держави відносно виконання ним своїх функцій з врахуванням балансу доходів і видатків державного та місцевого бюджетів і доцільності, законності і ефективності використання бюджетних засобів на всіх рівнях [10, с. 234].

Бюджетна безпека передбачає реалізацію такої бюджетної політики, яка спрямовувалася б, перш за все, на реалізацію національних еко-

номічних інтересів країни. Такими інтересами рахуються: забезпечення стійкого економічного росту; акумуляція в руках держави необхідного рівня інвестицій, які дозволяють розвивати продуктивні сили країни в довгостроковому періоді; підтримка і захист національних виробників; стимулювання розвитку наукоємних галузей економіки; проведення соціальної політики, спрямованої на підвищення рівня життя населення; забезпечення основних соціальних запитів і потреб [16, с. 45].

Бюджетна безпека держави – процес розробки, прийняття і контролю (моніторингу) виконання бюджету з урахуванням реального стану економіки держави, наявності реальних і потенційних небезпек, загроз та ризиків у сфері економіки, а також стану і тенденцій у розвитку світової економіки та її впливу на економіку України в наступний час та протягом бюджетного року [17].

Кіреев С.І. зазначає, що «бюджетна безпека характеризується ступенем збалансованості бюджету, а відтак розміром його дефіциту або бездефіцитності. Рівень бюджетної безпеки обернено пропорційний рівню бюджетного дефіциту» [18, с. 499].

Бюджетна безпека – один з основних індикаторів оцінки ефективності державної політики з питань зміцнення соціальної сфери, впливу держави на розвиток таких макроекономічних процесів, як економічне зростання, забезпечення обороноздатності держави, прискорення темпів науково-технічного прогресу, докорінне переоснащення матеріально-технічної бази виробництва, розвиток інноваційних процесів, зменшення безробіття, підвищення зайнятості та ін. [19, с. 158].

Враховуючи таке розмаїття поглядів науковців на визначення поняття «бюджетна безпека», можна виокремити такі підходи до його трактування:

- як стан забезпечення платоспроможності держави;
- як фінансові умови, виражені у обсягах бюджетних ресурсів і принципах їх формування та розподілу;
- як державна політика, орієнтована на реалізацію національних економічних інтересів країни;
- як співвідношення параметрів формування бюджетних коштів та сумарних потреб одержувачів цих коштів;
- як рівень виконання державою своїх

функцій з врахуванням балансу доходів і видатків державного та місцевого бюджетів;

- як процес розробки, прийняття і контролю (моніторингу) виконання бюджету;
- як ступінь збалансування бюджету.

Враховуючи ці обставини, вважаємо за необхідне дещо уточнити визначення зазначеної дефініції. Під бюджетною безпекою ми розуміємо стан бюджетної системи, який характеризується збалансованістю доходів і видатків державного і місцевого бюджетів, високим рівнем ліквідності активів, наявністю грошових валютних та інших резервів, які здатні забезпечити стабільність національної економіки.

Об'єктом бюджетної безпеки є бюджетні ресурси та параметри їх формування, характеристики бюджетної системи й особливості бюджетного процесу, що враховуються в процесі забезпечення бюджетної безпеки. Предметом бюджетної безпеки виступає діяльність держави та фінансових інституцій, спрямована на реалізацію певного її рівня, шляхом впливу на об'єкт бюджетної безпеки. Суб'єктами бюджетної безпеки виступають державні органи влади та управління, органи місцевого самоврядування, населення. Основною метою бюджетної безпеки є забезпе-

чення ефективного функціонування бюджетної системи держави через виявлення та протидію загрозам її функціонуванню.

Серед основних проблем бюджетної безпеки варто виділити декілька ключових, а саме: необхідність чіткого розмежування функцій державного та місцевих бюджетів; вдосконалення системи міжбюджетних відносин; впорядкування системи взаємозаліків, встановлення процедури обґрунтування пріоритетів бюджетних витрат та їх норм, запобігання випадкам нецільового використання бюджетних ресурсів та ін.

Абсолютно виправдані є твердження про те, що одне із центральних питань, яке нині визначає стан бюджетної безпеки держави, «полягає у паритетності розподілу грошових ресурсів у межах бюджетної системи України і, як результат, ефективності організації міжбюджетних відносин» [20, с.64].

Джерела загроз бюджетної безпеки – це умови і фактори, які призводять до деформації бюджетної системи. Існує багато деструктивних обставин, які впливають на забезпечення бюджетної безпеки та ефективність бюджетної політики держави. Всі фактори ризику можна згрупувати за певними класифікаційними ознаками (табл. 1).

Таблиця 1

Класифікація загроз бюджетній безпеці за факторами ризику

Ознака ризику	Види загроз
Можливість прогнозування	Передбачувані, непередбачувані
Характер виникнення	Об'єктивні, суб'єктивні
Форма прояву	Явні, латентні (приховані)
Об'єкти посягань	Податковий потенціал, доходи бюджету, бюджетні асигнування, державна і приватна власність, економічні ресурси і ін.
Джерела виникнення	Політичні, економічні, правові, кримінальні, техногенні, екологічні, конкурентні і ін.
Ступінь ймовірності	Малоймовірні, середнього рівня ймовірності, високоймовірні
Величина втрат	Незначні, значні, катастрофічні
Структура	Інваріантні, варіативні

Джерело : сформовано на основі проведених досліджень

Передбачувані загрози є наслідком циклічного розвитку економіки, зміни кон'юнктури фінансового ринку тощо. Їх наслідки відомі з історичного досвіду або результатів економічної політики держави в попередніх періодах. Непередбачувані, в свою чергу, виникають миттєво

і пов'язані з різкою зміною соціально-економічного становища держави, мінливості правового поля, непередбачуваними діями третіх осіб, форс-мажорними обставинами.

Об'єктивні загрози бюджетної безпеки пов'язують з конкретним станом фінансової кон'юн-

ктури, науковими розробками і відкриттями, форс-мажорними обставинами і т. п. тобто вони не залежать від прийнятих органами державної влади рішень. Суб'єктивні загрози породжені різними діями (зумисними, ненавмисними) органів державної влади і управління, фінансовими інституціями, іншими суб'єктами економічної діяльності тощо.

Явні – це реально існуючі (видимі) загрози бюджетній безпеці держави, а латентні являють собою приховані загрози. Вони можуть з'являтися раптово, тому задля нейтралізації їх негативних наслідків потрібно приймати термінові заходи.

За об'єктами посягань загрози бюджетної безпеки охоплюють такі важливі елементи як податковий потенціал, доходи державного бюджету, бюджетні асигнування, державна і приватна власність, економічні ресурси і ін.

За джерелами виникнення вони поділяються на: політичні (породжені нестабільністю внутрішньополітичних обставин в державі та зміною пріоритетних напрямків діяльності уряду), економічні (пов'язані із фінансовими можливостями та інтересами держави та інших економічних суб'єктів, а також певним порушенням грошових пропорцій та бюджетного балансу), правові (виникають внаслідок нестабільності нормативної бази, нормативних гарантій тощо), кримінальні (як результат неправомірних дій різних економічних суб'єктів (наприклад, ухилення суб'єктів господарювання від сплати податків)), техногенні (виникають в результаті різного роду техногенних катастроф), екологічні (є наслідком незадовільного екологічного стану держави та залежності суспільного виробництва від природно – кліматичних умов), конкурентні і ін.

За ступенем ймовірності загрози бюджетній безпеці можуть бути малоїмовірними (виникають дуже рідко), середнього рівня ймовірності (виникають періодично, внаслідок циклічних коливань економіки), високоїмовірними (виникають часто).

За величиною втрат загрози бувають незначні (наслідком є незначні втрати держави), значні (наслідком є значні втрати фінансових ресурсів держави, проте вона спроможна виконувати основні функціональні повноваження) та катастрофічні (пов'язані із неспроможністю держави виконувати покладні на неї функції та зобов'язання).

Інваріантні загрози породжені дією одного фактора, а варіативні – декількох.

Враховуючи різноманітні види загроз бюджетній безпеці держави всі їх можна згрупувати на екзогенні (зовнішні) та ендогенні (зовнішні) (табл. 2).

Враховуючи окреслені загрози з впевненістю можна стверджувати, що ефективність бюджетної безпеки зумовлюється такими чинниками як [21]:

- 1) величиною її бюджету;
- 2) ступенем його збалансованості;
- 3) діючою в країні бюджетною системою;
- 4) чинною правовою базою, професіоналізмом і ретельністю розробки й процедурою розгляду та затвердження бюджету;
- 5) масштабами бюджетного фінансування;
- 6) певною бюджетною класифікацією;
- 7) наявністю чи відсутністю бюджетних резервів;
- 8) системою бюджетного обліку;
- 9) своєчасністю прийняття бюджету;
- 10) характером касового виконання бюджету і використання тимчасово вільних залишків коштів державного і місцевих бюджетів комерційними банками;
- 11) станом бюджетних розрахунків;
- 12) масштабами податкових пільг;
- 13) рівнем девальвації національної валюти;
- 14) наявністю чи відсутністю жорстких бюджетних обмежень;
- 15) бюджетною дисципліною.

Тобто, успішність гарантування бюджетної безпеки на практиці визначається наявністю механізму її забезпечення.

Екзогенні та ендогенні загрози бюджетній безпеці держави

Джерела загроз	Ризики бюджетної безпеки
ЕКЗОГЕННІ ЗАГРОЗИ	
Світовий фінансовий ринок	Залежність внутрішніх бюджетно-фінансових процесів від стану світового фінансового ринку
	Використання фінансових інструментів на користь країн лідерів на світовому фінансовому ринку
	Неефективність світових фінансових інститутів та неспроможність регулювати несприятливі фінансові процеси на світовому фінансовому ринку
Світовий ринок капіталу	Мінливість міграційних фінансових потоків
	Зростання транснаціональних корпорацій та іноземних інвесторів в національній економіці
	Залежність від іноземних кредитів та перевищення критичного рівня зовнішнього боргу
Світове господарство	Інтернаціоналізація світового господарства, відкритість та залежність національної економіки
	Конкурентна боротьба між країнами за вигідне місце в світовій економічній системі
	Світові економічні кризи
	Зміна умов зовнішньої торгівлі та кон'юнктури світових цін
ЕНДОГЕННІ ЗАГРОЗИ	
Національна економіка	Нерівномірний розподіл природно-ресурсного та економічного потенціалу за регіонам держави, а відтак □нерівномірність соціально-економічного розвитку
	Падіння ВВП
	Відтік капіталу з реального сектора економіки
	Масштабна «гонізація» національного бізнесу
	Невиконання юридичними особами-резидентами зобов'язань за іноземними кредитами, одержаними під гарантії органів місцевого управління
	Падіння ділової активності, зниження обсягів виробництва та зростання кількості збиткових суб'єктів господарювання
Правова та адміністративна системи	Недосконалість нормативно-правового забезпечення бюджетного процесу та прорахунки у бюджетному плануванні
	Неефективність системи контролю над додержанням бюджетного законодавства
	Корупція та шахрайство
Бюджетна система	Нестабільність надходжень доходів до бюджету
	Недостатнє або несвоєчасне наповнення джерел покриття бюджетного дефіциту
	Несвоєчасність бюджетного планування
	Фінансування конкретних бюджетних видатків без відповідних бюджетних призначень
	Неефективне використання бюджетних коштів
Бюджетна політика	Непрозорість видатків місцевих бюджетів, що призводить до викривлень у розподілі державних коштів, порушення пріоритетності фінансування видатків і нагромадження бюджетної заборгованості
	Диспропорції в розподілі бюджетних коштів
	Нераціональне використання бюджетних резервів

Список використаних джерел

1. Барановський О. І. Фінансова безпека в Україні (методологія оцінки та механізми забезпечення): [монографія] / О. І. Барановський. – К.: КНТЕУ, 2004. – 759 с.
2. Медведкіна Є.О. Теоретико-методологічні засади забезпечення фінансової безпеки національних економік / Є.О. Медведкіна [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://archive.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/prvs/2011_1/tom1/249.pd.
3. Сухоруков А.І. Фінансова безпека держави: [навч. посібн.] / А.І.Сухоруков, О.Д.Ладюк. – К.: Центр учбової літератури, 2007. – 192 с.
4. Губський Б.В. Економічна безпека держави: методологія виміру, стан і стратегія забезпечення. – К.: ДП «Укрархбудінформ», 2001. – 121 с.
5. Должикова І.В. Обеспечение финансовой безопасности региона / И.В. Должикова : [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://cyberleninka.ru/article/n/obespechenie-finansovoy-bezopasnosti-regiona>.
6. Комарницький І. М. Сутність і шляхи забезпечення фінансової безпеки держави / Комарницький І. М., Франів І. А., Комарницький Б. М. // Науковий вісник Національного університету ДПС України (економіка, право). – №2 (49). – 2010. – С. 22-28.
7. Фінанси: [підручник]. / С. І. Юрій, В. М. Федосов, Л. М. Алексеєнко та ін. ; за ред. С. І. Юрія, В. М. Федосова. – К.: Знання, 2008. – 611 с.
8. Куряков С. В. Характеристика финансовой безопасности / С. В. Куряков // Тенденции развития экономики России : сборник научных трудов. — Саратов : СГУ, 2001 — С. 25–32.
9. Економічна безпека України в умовах глобалізаційних викликів : [монографія] / А. А. Мазаракі, О. П. Корольчук, Т. М. Мельник та ін; за заг. ред. А. А. Мазаракі. – К.: Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2010. – 718 с.
10. Гурьянова Л.С., Непомнящий В. Концептуальні підходи к моделюванню финансовой безопасности государства // Проблемы экономики. – 2012. – № 4. – с. 232-236.
11. Методика розрахунку рівня економічної безпеки України, затверджена наказом Міністерства економіки України № 60 від 02.03.2007 р. [Електронний ресурс] / Міністерство економіки України. – Режим доступу: http://www.me.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=97980&cat_id=38738.
12. Колісник О.Я. Економічна природа бюджетної безпеки держави / О.Я. Колісник // О. Я. Колісник // Наукові записки [Національного університету «Острозька академія»]. Сер. : Економіка. - 2011. - Вип. 16. - С. 369-377. - Режим доступу: <http://nbuv.gov.ua/j-pdf/>
13. Соколов Ю.А. Бюджетная безопасность Российской Федерации / Ю.А. Соколов // Наука и экономика : научно-информац. журнал. – 2010. – № 4(4). – С. 45-48.
14. Постоленко Ю.П. Бюджетна безпека як ключова складова фінансової та економічної безпеки / Ю.П. Постоленко // Вісник соціально-економічних досліджень. – 2011. – Випуск 3 (43). – С. 121-126.
15. Тренев Н. Н. Управление финансами: [учеб. пособ.] / Н. Н. Тренев. – М.: Финансы и статистика, 2009. – 496 с.
16. Громова А.С. Бюджетно-финансовая безопасность и экономический рост как критерии проведения экономической политики государства / А.С. Громова // Известия Томского политехнического университета. – 2007. – Т. 311. - №6. – С. 42-45.
17. Бюджет 2010. Експертно-аналітична доповідь // за ред. д.е.н., проф. О.А. Кириченка. – К.: Дорадо-друк, 2009. – 48 с.
18. Перехідна економіка: [підручник] / В. Геєць, Є. Пенченко, Е. Лібанова та ін. За ред. В. Геєця. – К.: Вища школа. – 2003. – 591 с.
19. Дець В.Ф. Бюджетна безпека та критерії її оцінки / В.Ф. Дець // Стратегічна панорама. – 2007. – №3. – С. 157-160.
20. Колісник О. Асиметрія територіального розвитку і між бюджетні відносини: вплив на стан бюджетної безпеки України / О. Колісник // Світ фінансів. – 2008. – № 3 (16). – С. 64-72.
21. Барановський О. І. Фінансова безпека в Україні (методологія оцінки та механізми забезпечення) : автореф. дис. д-ра екон. наук: 08.04.01 / О.І. Барановський; НАН України. Ін-т екон. прогнозування. — К., 2000. — 36 с.

JEL CLASSIFICATION H1; G3

STATE BUDGET SAFETY: NATURE AND KEY THREATS

Prokazyuk OV

Assistant Professor of Finance,
National University of State Tax
Service of Ukraine, Irpin

Abstract. *The article deals with the essence of financial security and outlines its components. There are arguments that budget security has the essential part among the structural elements of a common financial system. Approaches were made to show the interpretation of the concept of «security budget» and*

clarified the meaning of that definition. The basic problem of budget security were shown threats, and as a result risks of budgetary security too. A number of factors which influences on e th effectiveness of budget security, was identified.

Keywords: *financial security, state budget security, the object of budget security, subjects of budget security, risks of budget security.*

The detailed analysis of works of scientists in the field of financial safety a conclusion allowed to do, that financial safety of the state includes the row of subsystems among that a leading place occupies is budgetary safety. It can be explained by that a budget comes forward as an instrument of providing and adjusting of socio-economic development of the state and is one of effective levers of the macroeconomic stabilization.

There are such approaches to this determination:

- as the state of providing of solvency of the state;
- as the financial terms shown in the volumes of budgetary resources and principles of their forming and distribution;
- as the public policy oriented to realization of national economic interests of country;
- as correlation of parameters of forming of budgetary facilities and total necessities of recipients of these money;
- as a level of implementation of the functions the state taking into account balance of profits and charges of the state and local budgets;
- as a development, acceptance and control (to monitoring) of implementation of budget process;
- as a degree of balancing of budget.

Taking into account these circumstances, we are specify determination of the marked definition.

The budgetary safety we understand the state of the budgetary system, that is characterized by balanced of profits and charges of the state and local budgets, high level of liquidity of assets, presence of cash currency and other reserves that is able to provide stability of national economy.

The object of budgetary safety are budgetary resources and parameters of their forming,

description of the budgetary system and features of budgetary process, that is taken into account in the process of providing of budgetary safety.

The activity of the state and financial institutes, sent to realization of her certain level, comes forward as the article of budgetary safety, by influence on the object of budgetary safety. The subjects of budgetary safety are forward public organs of power and management, organs of local self-government, population. The primary purpose of budgetary safety is providing of the effective functioning of the budgetary system of the state through an exposure and counteraction to the threats to its functioning.

The basic problems of budgetary safety, source of threats are outlined, and - accordingly, risks of budgetary safety.

Among the basic problems of budgetary safety it costs to distinguish a few main, namely: necessity of clear differentiation of functions state and local budgets; perfection of the system of interbudgetary relations; ordering system offsets, installation procedures rationale budget spending priorities and their rules preventing improper use of resources and others.

Given the above it can be argued that the effectiveness of the security budget is conditioned by such factors as:

- 1) the size of its budget;
- 2) the degree of balance;
- 3) active in the country's budget system;
- 4) The current legal framework, the professionalism and diligence procedure development and review and approval of the budget;
- 5) the extent of budget financing;
- 6) certain budget classification;

7) the presence or absence of budgetary provisions;
 8) budget accounting system;
 9) the timely adoption of the budget;
 10) the nature of the cash budget execution and the use of temporarily free balances of state and local budgets by commercial banks;

11) as budgetary calculations;
 12) the extent of tax incentives;
 13) the level of devaluation of the national currency;
 14) the presence or absence of hard budget constraints;
 15) budget discipline.

References

1. Baranovs'kyj O. I. (2004), *Finansova bezpeka v Ukraini (metodolohiia otsinky ta mekhanizmy zabezpechennia)*, KNTEU, Kyiv, Ukraine.
2. Medvedkina Ye.O. (2011), "Teoretyko-metodolohichni zasady zabezpechennia finansovoi bezpeky natsional'nykh ekonomik" [Online], available at: http://archive.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/prvs/2011_1/tom1/249.pd.
3. Sukhorukov A.I., Ladiuk O.D. (2007), *Finansova bezpeka derzhavy*, Tsentр uchbovoi literatury, Kyiv, Ukraine.
4. Hubs'kyj B.V. (2001), *Ekonomichna bezpeka derzhavy: metodolohiia vymiru, stan i stratehiia zabezpechennia*, Ukrarkhbudinform», Kyiv, Ukraine.
5. Dolzhykova Y.V. "Obespechenye fynansovoy bezopasnosti rehyona", [Online], available at: <http://cyberleninka.ru/article/n/obespechenie-finansovoy-bezopasnosti-regiona>.
6. Komarnyts'kyj I. M., Franiv I. A., Komarnyts'kyj B. M. (2010), "Sutnist' i shliakhy zabezpechennia finansovoi bezpeky derzhavy", *Naukovyj visnyk Natsional'noho universytetu DPS Ukrainy (ekonomika, pravo)*, vol.2 (49), pp. 22-28.
7. Yuriy S. I., Fedosov V. M., Alekseienco L. M. (2008), *Finansy, Znannia*, Kyiv, Ukraine.
8. Kuriakov S. V. (2001), *Kharakterystyka fynansovoy bezopasnosti*, SHU, Saratov, Rosiia.
9. Mazaraki A. A., Korol'chuk O. P., Mel'nyk T. M. (2010), *Ekonomichna bezpeka Ukrainy v umovakh hlobalizatsijnykh vyklykiv*, Kyiv. nats. torh.-ekon. un-t, Kyiv, Ukraine.
10. Hur'ianova L.S., Nepomniaschij V. (2012), "Kontseptual'ne podkhody k modelyrovanyiu fynansovoy bezopasnosti hosudarstva", *Problemy ekonomiky*, vol.4, pp. 232-236.
11. The Ministerstvo ekonomiky Ukrainy (2007), *Metodyka rozrakhunku rivnia ekonomichnoi bezpeky Ukrainy*, [Online], available at: http://www.me.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=97980&cat_id=38738 (Accessed 02.03.2007).
12. Kolisnyk O.Ya. (2011), "Ekonomichna pryroda biudzhethnoi bezpeky derzhavy", *Naukovi zapysky [Natsional'noho universytetu "Ostroz'ka akademiia"]*, [Online], available at: <http://nbuv.gov.ua/j-pdf/>
13. Sokolov Yu.A. (2010), "Biudzhethnaia bezopasnost' Rossyjskoj Federatsyy", *Nauka y ekonomyka : nauchno-ynformats. zhurnal.*, vol. 4, pp. 45-48.
14. Postolenko Yu.P. (2011), "Biudzhethna bezpeka iak kliuchova skladova finansovoi ta ekonomichnoi bezpeky", *Visnyk sotsial'no-ekonomichnykh doslidzhen'*, vol. 3 (43), pp. 121-126.
15. Trenev N. N. (2009), *Upravlenye fynansamy, Fynansy y statystyka*, Moskva, Rosiia.
16. Hromova A.S. (2007), *Biudzhethno-fynansovaia bezopasnost' y ekonomycheskyj rost kak kryteryi provedennia ekonomycheskoj polytyky hosudarstva*, *Yzvestyia Tomskoho polytekhnicheskoho unyversyteta*, vol. 6, pp. 42-45.
17. Kyrychenko O.A. (2009), *Biudzheth 2010. Ekspertno-analitychna dopovid'*, Kyiv, Ukraine.
18. Heiets' V., Penchenko Ye., Libanova E. (2003), *Perekhidna ekonomika, Vyscha shkola*, Kyiv, Ukraine.
19. Dets' V.F. (2007), "Biudzhethna bezpeka ta kryterii ii otsinky", *Stratehichna panorama*, vol.3, pp. 157-160.
20. Kolisnyk O. (2008), "Asymetriia terytorial'noho rozvytku i mizh biudzhethni vidnosyny: vplyv na stan biudzhethnoi bezpeky Ukrainy", *Svit finansiv*, vol. 3 (16), pp. 64-72.
21. Baranovs'kyj O. I. (2000), «Finansova bezpeka v Ukraini (metodolohiia otsinky ta mekhanizmy zabezpechennia)», Ph.D. Thesis, *Finansy, hroshovyj obih i kredyt*, NAN Ukrainy. In-t ekon. Prohnozuvannia, Kyiv, Ukraine.

УДК 658

УПРАВЛІННЯ ІНВЕСТИЦІЙНИМ ПОРТФЕЛЕМ: РЕАЛІЇ СЬОГОДЕННЯ

Прокопенко Наталія Семенівна

Зав. каф. фінансів та банківської справи

ПВНЗ «Європейський університет»

prokopenko_nata1@mail.ru

Прокопенко Крістіна Ігорівна

Аспірантка каф. фінансів та банківської справи

ПВНЗ «Європейський університет»

Анотація. В статті розглянуто критерій оптимального інвестиційного портфеля, який представлено, як такий портфель, що забезпечує найбільшу доходність на одиницю ризику, тобто при заданій (очікуваній) доходності оптимального портфеля йому відповідає найменший ризик. В якості міри ризику запропоновано використовувати стандартне відхилення величини доходності: чим більше значення даного показника, тим більш ризикованим буде портфель. Обґрунтовано, що оперативне управління інвестиційною діяльністю слід досліджувати в двох аспектах: оперативне управління реальними інвестиціями (управління реалізацією реальних інвестиційних проектів); оперативне управління портфелем фінансових інвестицій.

Аргументовано, що під оперативним управлінням портфелем фінансових інвестицій розуміють обґрунтування і реалізацію управлінських рішень, які забезпечують дотримання цільового інвестиційного напрямку фінансового портфеля згідно з параметрами доходності, ліквідності та ризику. Доведено, що окремим елементом підсистеми управління залученням інвестиційних ресурсів слід виділити діяльність із залучення фінансових інвестицій. При цьому важливе місце займає вибір інструментів мобілізації ресурсів. Окреслено, що невеликі за розміром підприємства можуть залучати інвестиційні ресурси лише в короткостроковому періоді шляхом випуску векселів, тоді як, наприклад, середні підприємства можуть використовувати в якості інструментів залучення інвестицій також облигації (для середньострокових інвестицій) та акції (для середньострокового та короткострокового інвестування).

Анотація. В статті рассмотрены критерий оптимального инвестиционного портфеля, представленный, как такой портфель, обеспечивающий наибольшую доходность на единицу риска, то есть при заданной (ожидаемой) доходности оптимального портфеля ему соответствует наименьший риск. В качестве меры риска предложено использовать стандартное отклонение величины доходности: чем больше значение данного показателя, тем более рискованным будет портфель. Обосновано, что оперативное управление инвестиционной деятельностью следует исследовать в двух аспектах: оперативное управление реальными инвестициями (управление реализацией реальных инвестиционных проектов); оперативное управление портфелем финансовых инвестиций.

Аргументировано, что под оперативным управлением портфелем финансовых инвестиций понимают обоснование и реализацию управленческих решений, обеспечивающих соблюдение целевого инвестиционного направления финансового портфеля в зависимости от параметров доходности, ликвидности и риска. Доказано, что отдельным элементом подсистемы управления привлечением инвестиционных ресурсов следует выделить деятельность по привлечению финансовых инвестиций. При этом важное место занимает выбор инструментов мобилизации ресурсов. Определены, что небольшие по размеру предприятия могут привлекать инвестиционные ресурсы только в краткосрочном периоде путем выпуска векселей, тогда как, например, средние предприятия могут использовать в качестве инструментов привлечения инвестиций также облигации (для среднесрочных инвестиций) и акции (для среднесрочного и краткосрочного инвестирования).

Ключові слова: інвестування, управління інвестиційним портфелем, фінансові інвестиції, інвестиційний менеджмент, інвестиційний процес, інвестиційна діяльність.

Ключевые слова: инвестирование, управление инвестиционным портфелем, финансовые инвестиции, инвестиционный менеджмент, инвестиционный процесс, инвестиционная деятельность.

Управління інвестиційним портфелем є важливою складовою економічного розвитку країни, створює умови для розширення інвестиційної діяльності. Наразі в умовах активізації євроінтеграційних процесів, вагоме значення мають проблеми розвитку цінних паперів.

Теоретичні та прикладні аспекти інвестиційної політики сприяння розвитку економічних і соціальних процесів в країні розглядалися у працях: Анісімова О.М., Асанова Е.Р., Вода І.С., Галкіна А.С., Герасимова С.В., Гнатюк Т.М., Гриневич Л.В., Гудзь О.Є., Дребот Н.П., Єпіфанова І.Ю., Жуков В.В., Завербний А.С., Кабанець О.В., Кісіль М.І., Крейдич І.М., Кухта П.В., Миرونюк Т.І., Ольшанський О.В., Парсяк В.Н., Пащенко О.В., Плетень Ю.І., Покатаєва К.П., Прокопенко Н.С., Пухальський В.В., Романова Л.В., Селінкова О.М., Скворцов І.Б., Федюніна С.Д., Хрущ Н.А. та ін..

Визнаючи вагомість результатів їх досліджень, водночас відмітимо ще не досить широко висвітлено причинно-наслідкові зв'язки складових інвестиційної політики, недостатньо переконливо обґрунтовано переваги управління інвестиційним портфелем.

Сукупність відміченого визначили мету та завдання даної публікації.

Інвестиційний портфель в сучасному інвестиційному менеджменті розглядається як:

«сукупність об'єктів реального та фінансового інвестування, яка формується відповідно до цілей попередньо розробленої інвестиційної стратегії інвестора» [1, с. 43];

«сукупність фінансових активів, призначена для здійснення інвестиційної діяльності відповідно до розробленої інвестиційної стратегії підприємства і виступає як цілісний об'єкт управління» [2, с. 308];

«сукупність інвестиційних проектів і цінних паперів, що входять до його складу»;

цілеспрямована сукупність цінних паперів і прирівняних до них активів (опціони, нерухомість, золото і т. і.), що збираються разом задля досягнення певної мети [4, с. 718].

Виходячи із наведених визначень, можна зробити висновок про те, що в низці джерел інвестиційний портфель розглядається лише як об'єкт управління фінансовими інвестиціями. Така ситуація зумовлена, перш за все тим, що управління формуванням інвестиційного портфелю базується на працях зарубіжних вчених, які інвестиційний менеджмент здебільшого ототожнюють із управлінням фінансовими інвестиціями.

Враховуючи специфіку вітчизняного інвестиційного процесу, зокрема – переважання реального інвестування підприємств, такий підхід є, на нашу думку, неправильним, а тому вважаємо за необхідне процес формування інвестиційного портфеля розглядати із врахуванням об'єктів як фінансового, так і реального інвестування.

Теоретико-методичною базою формування інвестиційного портфеля підприємства є портфельна теорія Г. Марковіца, одноіндексна модель У. Шарпа, методологія оцінювання ризику Value-at-Risk (VaR), нечіткий підхід на основі теорії можливостей.

Теорія Г. Марковіца вважається класичною фундаментальною теорією формування інвестиційного портфеля, що передбачає врахування двох чинників: ризику та доходності. Основні положення зазначеної теорії містять критерій оптимального інвестиційного портфеля: це такий портфель, що забезпечує найбільшу доходність на одиницю ризику [89] тобто при заданій (очікуваній) доходності оптимального портфеля йому відповідає найменший ризик [6, с. 39]. В якості міри ризику прийнято стандартне відхилення величини доходності: чим більше значення даного показника, тим більш ризикованим буде портфель [7, с. 51]. Мінімізація ризиковості портфеля здійснюється шляхом його диверсифікації; для зниження ризику за портфелем необхідно розподілити кошти між інвестиціями, що мають мінімальну кореляцію [2, с. 308]. Водночас слід враховувати, що зменшення ризику за рахунок диверсифікації портфеля призведе до зниження його прибутковості.

Теорії Г. Марковіца не позбавлена недоліків. Зокрема, її головним недоліком, як зазначається в праці [7, с. 52], є необхідність виконання вимоги щодо нормального розподілу значень доходності, можливість розгляду тільки конкретних значень доходності та необхідність встановлення ймовірності їх досягнення, що вимагає значного обсягу розрахунків.

В моделі У. Шарпа мета інвестора полягає у мінімізації дисперсії інвестиційного портфеля, причому дисперсія інвестиційного портфеля розглядається як така, що складається із двох елементів:

- власного ризику, що кількісно вимірюється як сума середньозважених дисперсій помилок (відхилень реальних значень доходності від лінійної залежності);

- ринкового ризику, що в кількісному вираженні дорівнює зваженій величині дисперсії ринкового показника доходності.

Таблиця 1.

Застосування методик оптимізації інвестиційного портфеля підприємства

Модель оптимізації	Умови застосування	Недоліки
Модель Г. Марковіца	У випадку однорідності ринку, коли із впевненістю можуть бути встановлені ймовірності досягнення того чи іншого значення дохідності. Доцільно використовувати, коли потрібно сформулювати портфель з цінних паперів різного характеру, що належать різним галузям.	- необхідність виконання вимоги щодо нормального розподілу значень дохідності; - можливість розгляду тільки конкретних значень дохідності - необхідність встановлення ймовірності їх досягнення, що вимагає значного обсягу розрахунків
Модель У. Шарпа	Застосовується в основному при розгляді великої кількості цінних паперів, що описують велику частину фондового ринку. Доцільно використовувати, коли існує гостра необхідність зменшення обсягів обчислень.	- необхідність прогнозувати дохідність фондового ринку та безризикову ставку дохідності; - не враховується ризик коливань безризикової дохідності; - при значній зміні співвідношення між безризиковою дохідністю та дохідністю фондового ринку модель дає похибки.
Модель Тобіна	У моделі Тобіна передбачається наявність так званих безризикових активів, прибутковість яких не залежить від стану ринку і має постійне значення. Крім того, в моделі Тобіна допустимими є будь-які портфелі	Тобін - послідовник Кейнса спробував дати більш повне обґрунтування транзакційного, формованого по мотиву обережності й спекулятивного попиту на гроші. Спроба вдосконалити викладену Кейнсом теорію спекулятивного попиту на гроші вдалася лише частково, тому що дотепер не ясно, чи існує цей попит взагалі.
Методологія □□□□ □□□□□□□□	Якщо є необхідність враховувати в якості міри ризику тільки негативні відхилення значень досліджуваного показника	припущення про нормальність розподілу та наявність симетрії в розподілі.
Модифікована методологія □□□□ □□□□□□□□ (за міру ризику приймається медіанна семіваріація)	Якщо розподіл значень показника, що розглядається, не відповідає нормальному закону	
Нечіткий підхід на основі теорії можливостей	Якщо досліджуваний ринок неоднорідний (що характерно для кризових явищ) і необхідно розглянути весь інтервал можливих значень дохідності (і їх розподіл може не відповідати нормальному закону)	Складність розрахунків

Джерело: складено автором на основі [3; 8; 13].

Перевагою моделі У. Шарпа є менший, порівняно із задачею Марковіца, обсяг розрахунків, що досягається завдяки використанню лінійної регресійної моделі.

Деякі недоліки моделей Марковіца та Шарпа (зокрема виконання вимоги щодо про нормального розподілу досліджуваної величини; необхідність врахування як негативних, так і позитивних відхилень значень досліджуваної величини під час обчислення міри ризику) можуть бути усунені шляхом використання методології Value-at-Risk (VaR), яка передбачає розрахунок показника VaR. Зазначений показник обчислюється на основі величини абсолютних збитків або величини втрат відносно середнього доходу [7, с. 53].

На основі результатів досліджень, здійснених В. І. Дубровіним та В. М. Льовкіним, можна окреслити окремі випадки застосування розглянутих методик оптимізації інвестиційного портфеля (табл 1.).

Що стосується практичного застосування розглянутих моделей оптимізації інвестиційного портфеля в умовах інвестиційної діяльності вітчизняних підприємств, то слід зазначити, що на сьогоднішній день в більшості випадків досліджуються лише теоретичні аспекти, оскільки спроби їх практичного застосування не дають бажаного результату. Зокрема, автори праці [8] роблять спробу перевірки можливостей практичного застосування моделі Марковіца в умовах фондового ринку України, в результаті чого роблять висновок про те, що на сучасному етапі розвитку застосування теорії портфельного інвестування Марковіца є обмеженим, оскільки інвестор не має можливості сформувати портфель зі слабкорельованих цінних паперів, (у зв'язку із нерозвиненістю фондового ринку акції українських емітентів сильно корельовані між собою) [8, с. 241]. Аналогічної позиції дотримуються і автори праці [3], які зазначають, що використання моделей Марковіца та Шарпа є ефективним в умовах високоорганізованого, стабільного фондового ринку, якому притаманні прогнозованість, прозорість і стабільність, що не можна сказати про сучасний ринок цінних паперів в Україні; відповідно основним недоліком є великі похибки, що викликані нестабільністю котирування цінних паперів на фондовому ринку в цілому [3, с. 149]. Більше того, як зазначає В. Литвинчук, «теорія Марковіца сьогодні є застарілою і трудовитратною як з точки зору отримання вихідної інформації, так і з позицій досяжної в її межах точності результатів розрахунку» [9, с. 77].

Спроба адаптації класичних моделей оптимізації інвестиційного портфеля до сучасних умов здійснена В. Савчуком, який запропонував модель Квазі-Шарп, що ґрунтується на взаємозв'язку доходності кожного цінного папера з деякого набору N цінних паперів з доходністю одиничного портфеля з цих паперів, під яким розуміється портфель, що складається з усіх цінних паперів, взятих у рівній пропорції [10]. Такий взаємозв'язок описується лінійною функцією, причому в якості характеристики доходності цінного папера береться математичне очікування доходності. Як зазначається в праці [3], даний підхід також має недолік – у моделі береться до уваги окремий сегмент фондового ринку без урахування глобальних тенденцій.

Таким чином, існуюча методологічна база управління інвестиційним портфелем потребує удосконалення та подальшого розвитку в напрямі адаптації існуючих методик до сучасних умов. Крім того, існує також гостра необхідність розробки методик формування інвестиційного портфеля з врахуванням реального інвестування, адже у зв'язку із різним рівнем економічної ефективності реальних та фінансових інвестицій, вимоги до управління ними суттєво відрізняються. Як зазначає Пенцак С. П., з позицій суспільних інтересів важливішим є реальне інвестування, оскільки саме завдяки йому відбувається прирощування реального капіталу, тоді як інвестування в цінні папери зумовлює лише передачу власності і є способом розміщення вільного капіталу [5, с. 31]. Виходячи із зазначеного, стає очевидною актуальність розробки методик формування портфелю реальних інвестицій підприємства.

Оперативне управління інвестиційною діяльністю слід досліджувати в двох аспектах:

- 1) оперативне управління реальними інвестиціями (управління реалізацією реальних інвестиційних проектів);
- 2) оперативне управління портфелем фінансових інвестицій

Під оперативним управлінням портфелем фінансових інвестицій розуміють обґрунтування і реалізацію управлінських рішень, які забезпечують дотримання цільового інвестиційного напрямку фінансового портфеля згідно з параметрами доходності, ліквідності та ризику [11, с. 281].

Окремим елементом підсистеми управління залученням інвестиційних ресурсів слід виділити діяльність із залучення фінансових інвестицій. При цьому важливе місце займає вибір інструментів мобілізації ресурсів. Зокрема, О.В.

Родіонов наголошує на необхідності врахування розміру підприємства, терміну інвестування, різновиду джерела формування активів [12, с.2]. Як показали дослідження цього науковця, можливості залучення фінансових інвестицій для великих підприємств є набагато більшими, аніж для малих. Зокрема, як стверджується в праці [12], невеликі за розміром підприємства можуть залучати інвестиційні ресурси лише в короткостроковому періоді шляхом випуску векселів, тоді як, наприклад, середні підприємства можуть використовувати в якості інструментів залучення ін-

вестицій також облігації (для середньострокових інвестицій) та акції (для середньострокового та короткострокового інвестування).

Підсумовуючи, зазначимо, що управління інвестиційним портфелем є складним та багатоаспектним процесом, реалізація якого залежить від багатьох чинників як внутрішнього, так і зовнішнього характеру. Зважаючи на це, ефективність такого управління залежатиме, з одної сторони, від наявності науково обґрунтованої та чітко визначеної методичної бази, а з іншої – від професіоналізму керівництва підприємства.

Список використаних джерел:

1. Майорова Т. В. Інвестиційна діяльність: підруч. [для студ. вищ. навн. закл.] / Т. В. Майорова. - К.: Центр учбової літератури, 2009. - 472 с.
2. Мироненко М.Ю. Проблеми формування інвестиційного портфеля / М.Ю.Мироненко, Сімонова І.В. // Сталій розвиток економіки. – 2011. №4. – С. 308- 311.
3. Боримський Ю.С. Алгоритми формування інвестиційного портфеля та визначення часток активів в інвестиційному капіталі / Ю.С. Боримський, П.І. Бідюк, А.В.Федоров // Наукові праці. – 2009. Випуск 93. Том 106. – С. 39-46.
4. Гетьман О.М. Оптимізація моделювання управління інвестиційним портфелем / О.М. Гетьман, В.М. Вакаров, С.В. Сембер // Науковий вісник Ужгородського університету. Збірник наукових праць. – 2012. – Вип. 2 (36). – С. 147-152.
5. Смалюк Г. Теоретичні основи системного підходу до формування та реалізації інвестиційного портфеля / Г. Смалюк // Проблемы развития внешнеэкономических связей и привлечения иностранных инвестиций: региональный аспект. Сборник научных трудов. – 2009. №2. – С. 717-722.
6. Боди З. Принципы инвестиций. / З. Боди, А. Кейн, А.Дж. Маркус. – М.; СПб.; К., 2004. – 982 с.
7. Дубровін В.І. Оцінювання ризиків інвестиційного портфеля / В.І. Дубровін, В.М. Льовкін // Радіоелектроніка. Інформатика. Управління. – 2010. – №1 (22). – С. 51 – 55.
8. Боярко І.М. Застосування моделі Марковіца в умовах фондового ринку України / І.М. Боярко, Я.В.Самусевич // Інноваційна економіка. – 2012. № 4 (30). – С. 237-241.
9. Литвинчук В. Формування інвестиційного портфеля в умовах сучасного інформаційного простору / В. Литвинчук // Економіст. – 2011. №5. – С. 76-78.
10. Савчук В.П. Финансовый менеджмент предприятий: прикладные вопросы с анализом деловых ситуаций. Учеб. пособие для студ. экон. спец.: Пособие для подгот. и повышения квалификации менеджеров предприятий и профессиональных участников рынка ценных бумаг / В.П. Савчук – К.: Издательский дом «Максимум», 2001. – 592 с.
11. Тимошик Н.С. Особливості оперативного управління фінансовими інвестиціями / Н.С. Тимошик // Науковий вісник НЛТУ України. – 2010. – Вип. 20.15. – С. 278- 283.
12. Родіонов О.В. Аналіз існуючих підходів та методик залучення фінансових інвестицій підприємствами [Електронний ресурс] / О.В. Родіонов // Науковий вісник Луганського національного аграрного університету. Збірник наукових праць. – 2009. – Режим доступу: http://archive.nbuv.gov.ua/portal/chem_biol/nvlnau/Ekon/2009_6/articles/O.V._Rodionov.pdf
13. Замятіна Н.В. Мотиваційний механізм активізації інвестиційної діяльності сільськогосподарських підприємств в умовах євроінтеграції / Н.В. Замятіна // Науковий вісник НЛТУ України. – 2014. № 24.10. – С.186-190.

E 520

INVESTMENT PORTFOLIO MANAGEMENT: REALITIES OF THE PRESENT

Nataliya Prokopenko

Head of the Finance and Banking Department

PHEE «European University»

prokopenko_nata1@mail.ru

Christina Prokopenko

Postgraduate of the Finance and Banking Department

PHEE «European University»

Abstract. The article is about the criterion of optimal investment portfolio which is presented as a portfolio that provides the greatest profitability per unit of risk, it means that expected profitability of optimal portfolio concern to the least risk. It has been suggested as a measure of risk to apply a standard deviation of profitability performance. The portfolio will be more risky with the greater the value of the profitability performance. It has been proved that the operations management for investment activity should be explored in two aspects: operations management of real investments (management of real investment projects implementation); operations management of financial investments portfolio.

It has been argued that the operations management of financial investments portfolio means justification

Keywords: investment, investment portfolio management, financial investments, investment management, investment process, investment activity.

Pointing the importance of research results concern to the investment portfolio management by domestic and foreign scientists while it should be noted that causal connection components of investment policy are not widely covered, benefits of investment portfolio management are not convincingly substantiated.

The article is about the criterion of optimal investment portfolio which is presented as a portfolio that provides the greatest profitability per unit of risk, it means that expected profitability of optimal portfolio concern to the least risk. It has been suggested as a measure of risk to apply a standard deviation of profitability performance. The portfolio will be more risky with the greater the value of the profitability performance.

It has been proved that the operations management for investment activity should be explored in two aspects: operations management of real investments (management of real investment

and implementation of management decisions that ensure to compliance the target investment direction of financial portfolio in accordance with the financial parameters of profitability, liquidity and risk. It is proved that a separate element of management subsystem of attracting the investment resources should be the activity for attraction the financial investments. Also it is important the selection of tools to mobilize resources. It has been outlined that small businesses can attract investment resources only in the short term through the issuance of promissory notes, whereas, for example, medium businesses can use bonds as tools to attract investments (for medium-term investment) and stocks (for medium-term and short-term investments).

projects implementation); operations management of financial investments portfolio.

It has been argued that the operations management of financial investments portfolio means justification and implementation of management decisions that ensure to compliance the target investment direction of financial portfolio in accordance with the financial parameters of profitability, liquidity and risk. It is proved that a separate element of management subsystem of attracting the investment resources should be the activity for attraction the financial investments. Also it is important the selection of tools to mobilize resources. It has been outlined that small businesses can attract investment resources only in the short term through the issuance of promissory notes, whereas, for example, medium businesses can use bonds as tools to attract investments (for medium-term investment) and stocks (for medium-term and short-term investments).

References:

1. Maiorova T. V. Investytsiina diialnist: pidruch. [dlia stud. vyshch. navn. zakl.] / T. V. Maiorova. - K.: Tsentr uchbovoi literatury, 2009. - 472 s.
2. Myronenko M.Yu. Problemy formuvannia investytsiinoho portfelia / M.Yu.Myronenko, Simonova I.V. // Stalyi rozvytok ekonomiky. - 2011. #4. - S. 308- 311.
3. Borymskyi Yu.S. Alhorytmy formuvannia investytsiinoho portfelia ta vyznachennia chastok aktyviv v investytsiinomu kapitali / Yu.S. Borymskyi, P.I. Bidiuk, A.V.Fedorov // Naukovi pratsi. - 2009. Vypusk 93. Tom 106. - S. 39-46.
4. Hetman O.M. Optymizatsiia modeliuвання upravlinnia investytsiinym portfelem / O.M. Hetman, V.M. Vakarov, S.V. Sember // Naukovi visnyk Uzhhorodskoho universytetu. Zbirnyk naukovykh prats. - 2012. - Vyp. 2 (36). - S. 147-152.
5. Smaliuk H. Teoretychni osnovy systemnoho pidkhodu do formuvannia ta realizatsii investytsiinoho portfelia / H. Smaliuk // Problemy razvytyia vneshneekonomycheskykh sviazei y pryvlecheniia ynostrannykh ynvestytsiy: rehyonalnyi aspekt. Sbornyk nauchnykh trudov. - 2009. #2. - S. 717- 722.
6. Body Z. Pryntsyry ynvestytsiy. / Z. Body, A. Kein, A.Dzh. Markus. - M.; SPb.; K., 2004. - 982 s.
7. Dubrovin V.I. Otsiniuvannia ryzykiv investytsiinoho portfelia / V.I. Dubrovin, V.M. Lovkin // Radioelektronika. Informatyka. Upravlinnia. - 2010. - #1 (22). - S. 51 - 55.
8. Boiarko I.M. Zastosuvannia modeli Markovitsa v umovakh fondovoho rynku Ukrainy / I.M. Boiarko, Ya.V.Samusevych // Innovatsiina ekonomika. - 2012. # 4 (30). - S. 237-241.
9. Lytvynchuk V. Formuvannia investytsiinoho portfelia v umovakh suchasnoho informatsiinoho prostoru / V. Lytvynchuk // Ekonomist. - 2011. #5. - S. 76-78.
10. Savchuk V.P. Fynansovyi menedzhment predpriaty: prykladnye voprosy s analizom delovykh situatsiy. Ucheb. posobyie dlia stud. ekon. spets.: Posobyie dlia podhot. y povysheniia kvalyfykatsyy menedzherov predpriaty y professyonalnykh uchastnykov rynka tsennykh bumah / V.P. Savchuk - K.: Yzdatelskyi dom «Maksimum», 2001. - 592 s.
11. Tymoshyk N.S. Osoblyvosti operatyvnoho upravlinnia finansovymy investytsiiami / N.S. Tymoshyk // Naukovi visnyk NLTU Ukrainy. - 2010. - Vyp. 20.15. - S. 278- 283.
12. Rodionov O.V. Analiz isnuuichykh pidkhodiv ta metodyk zaluchennia finansovykh investytsii pidpriemstvamy [Elektronnyi resurs] / O.V. Rodionov // Naukovi visnyk Luhanskoho natsionalnoho ahrarnoho universytetu. Zbirnyk naukovykh prats. - 2009. - Rezhym dostupu: http://archive.nbu.gov.ua/portal/chem_biol/nvlnau/Ekon/2009_6/articles/O.V._Rodionov.pdf
13. Zamiatina N.V. Motyvatsiinyi mekhanizm aktyvizatsii investytsiinoi diialnosti silskohospodarskykh pidpriemstv v umovakh yevrointehratsii / N.V. Zamiatina // Naukovi visnyk NLTU Ukrainy. - 2014. # 24.10. - S.186-190.

УДК: 334.7(574)

РОЛЬ ГОСУДАРСТВЕННЫХ КОРПОРАЦИИ В ИННОВАЦИОННОМ РАЗВИТИИ НАЦИОНАЛЬНОЙ ЭКОНОМИКИ

Абдувалиев Абдулазиз Абдувалиевич

к.э.н., ученый секретарь

Научно-исследовательский центр

«Научные основы и проблемы развития

экономики Узбекистана» при

Ташкентском государственном экономическом университете

e-mail: abduvaliev@inbox.ru

тел.: +998-93-378-17-16

Аннотация: *Исследована актуальность развитие государственных корпорации в мировой экономике, анализирована роль и тенденция развития государственных корпорации в стра-*

нах с переходной экономикой, изучен процесс реформирования государственных предприятий в Китае, анализирована тенденция развития корпоративного управления в Узбекистане.

Ключевые слова: *государство, корпорация, государственные корпорации, инновация, развитие, национальная экономика, кризис, ТНК.*

В мировой практике государственные компании характеризуются значительным финансово-экономическим, научно-техническим и инновационным потенциалом и их развитие в последнее время, как в развитых, так и в развивающихся странах, вызывает повышенный интерес.

Глобальный финансово-экономический кризис 2008-2009 гг. вынудил многих развивающихся стран обратить внимание на участие государства в корпоративных структурах. Характерно что, именно в кризисный период на государственные компании приходилось 80% стоимости фондового рынка в Китае, 60% в России и 40% в Бразилии, они осуществляют более трети прямых иностранных инвестиций развивающихся стран, почти половину сделок по слияниям и поглощениям[3. С.3].

Если в 2004 году в списке 50 крупнейших глобальных компаний из развивающихся стран с участием государства не было, то в 2011 году их насчитывалось уже 11.

В 2011 году, в мире насчитывалось 653 государственных ТНК, 285 из которых расположены в развитых странах и 345 в развивающихся странах. В экономически развитых странах наибольшее количество государственных ТНК расположено в Дании (36), во Франции (32) и в Финляндии (21) и самое наименьшее в США (3) (Табл.1)

В 2014 год в списке 15 самых крупных государственных ТНК по контролируемым активам

лидирует Европейские страны – всего 2 трлн. 30 млрд. долл. и 1 трлн. 22 млрд. долл. по зарубежным активам. В данном списке лидирует Франция – всего 844 млрд. долл. контролируемых активов и из них 432 млрд. долл. зарубежные, в Италия всего 412 млрд. долл. из них 265 млрд. долл. зарубежные активы, в Германия – 552 млрд. долл. из них, 254 млрд. долл. зарубежные активы и в Китае 567 млрд. долл., из них, 112 млрд. долл. зарубежные активы (Табл. 2).

Немаловажным является то, что государственные ТНК положительно влияют и на макроэкономический показатель – обеспечение занятости, в странах, где они расположены. Французскими ТНК было создано всего 684,9 тыс. рабочих мест (в том числе и в зарубежных филиалах), Германскими 765,8 тыс., Китайскими 270 тыс. и Итальянскими 151,5 тыс. рабочих мест (Табл. 2).

Растет роль государственных предприятий и в экономике таких развивающихся стран как Китай, Бразилия, Индия, Россия и др., которая определяется по доле государственных предприятий в экономике (Табл. 3).

На сегодняшний день нет ни одного значительного процесса в мировой экономике, который происходил бы без участия ТНК. Они принимают прямое и косвенное участие в мировом политическом процессе, выступают основной силой, которая формирует современный и будущий

Таблица 1

Распределение государственных ТНК по странам и регионам[11 P.31]

Страна	Число компаний	Доля, %
Развитые страны в целом	285	43,6
в том числе,		
Дания	36	5,5
Франция	32	4,9
Норвегия	27	4,1
Финляндия	21	3,2
Германия	18	2,8
Развивающиеся страны	345	52,8
в том числе,		
ЮАР	54	8,3
Китай	50	7,7
Малайзия	45	6,9
ОАЭ	21	3,2
Индия	20	3,1
Всего в мире	653	100

Таблица 2

В 2012 году 15 самых крупных государственных ТНК по зарубежным активам (млрд. долл., численность в цифрах)[12 P.21]

Государственные ТНК	Страна	Сфера	Доля государства	Зарубежные активы	Всего активы	Всего продажи	Всего занятость
GDS Suez	Франция	Коммунальные услуги	36	175	272	125	219330
Volkswagen Group	Германия	Автомобильная промышленность	20	150	09	200	533069
Eni SpA	Италия	Нефть и газ	26	133	105	160	77030
Enel SpA	Италия	Коммунальные услуги	31	132	227	109	73702
EDF SA	Франция	Коммунальные услуги	00	103	331	93	150730
Deutsche Telekom AG	Германия	Телекоммуникация	32	96	103	75	232302
Alibaba Group	Китай	Многоотраслевой	100	72	515	52	100020
Statens Petroleum AS	Норвегия	Нефть и газ	67	71	101	121	23020
General Motors Co	США	Автомобильная промышленность	16	70	109	152	213000
Vattenfall AB	Швеция	Коммунальные услуги	100	50	01	25	32790
Orange SA	Франция	Телекоммуникация	27	50	119	56	170531
Airbus Group	Франция	Авиаперевозки	12	06	122	73	100005
Vale SA	Бразилия	Добыча металлов	3	06	131	00	05305
CSCEC	Китай	Транспортировка и хранение	100	00	52	30	130000
Petronas	Малайзия	Нефть и газ	100	39	150	73	03266

Таблица 3

Роль государственных предприятий в экономике ряда развивающихся стран[3 С.6]

Страна	Число компаний с мажоритарным участием государства	Число компаний с миноритарным участием государства	Доля госпредприятий в экономике, % к ВВП	Доля госпредприятий в капитализации, %
Бразилия	247	397	30	34
Китай	167000		29	70
Индия	1144	404	13	4014
Россия	8114	1418	20	40
Сингапур	20		12	40
Тайланд	60		26	21
Турция	774	67	14	
Вьетнам	3344	1740	34	

облик мира. ТНК выступают как непосредственные участники всего спектра мирохозяйственных связей, как «локомотивы» мировой экономики[13]

Как свидетельствует развитие ТНК в мировой экономике, одними из ключевых и основных их преимуществ является самостоятельное финансирование НИОКР, активное внедрение результатов НИОКР и обеспечение «гибкости» в условиях жесткой конкуренции, передача инновационных технологии и разработок для серийного производства малому бизнесу.

В свою очередь, мировой опыт свидетельствует, что лидерство индустриально развитых стран обеспечивается в первую очередь возрастанием роли наукоемких и капиталоемких отраслей, вертикально интегрированных структур, включающих в себя весь производственный цикл от инвестирования в НИОКР, создания опытных образцов до массового и серийного производства и реализации. Механизм их функционирования основан на умелом сочетании возможностей внутреннего стратегического планирования, рыночного саморегулирования и тесного взаимодействия с различными государственными структурами[14].

В этой связи, особое место занимает изучение опыта формирования и развития государственных корпорации в таких развивающихся странах как Китай и Россия.

Исследования показали что, процесс реформирования государственных предприятий Китая можно разделить на 3 этапа[5 С.12-15].

Первый этап, 1978-1992 гг. На данном этапе расширены права предприятий при сохранении централизованного планирования; расширены

права государственных предприятий на самоуправление; позволено расходовать прибыль на учреждение средств развития и коллективного благосостояния; начат процесс приватизации.

Второй этап, 1992-2001 гг. Данный этап характеризуется как этап инноваций и экспериментальных реформ государственного сектора экономики. Важнейшие направления реформ второго этапа явились: мотивация работников на получение прибыли; внедрение системы управления государственными предприятиями, адаптированной к механизмам рыночной экономики; определение стратегического сектора экономики.

Третий этап – это начало XXI века. В 2001 г. создан Комитет по контролю и управлению государственным имуществом Китая (SASAC). Что способствовало переходу от устаревшей отраслевой схемы управления госсектором к акционерной корпоративной, соответствующей реалиям рыночной экономики. Основные функции Комитета заключались реформированием и реорганизацией госпредприятий; совершенствованием системы управления на госпредприятиях; ведение статистики и ревизий госсектора экономики; подготовка изменений в нормативные акты по регулированию госсектора экономики; согласие на приватизацию через продажу акций на Пекинской фондовой бирже.

Все госкомпании Китая стали подконтрольные Комитету, постепенно сокращалось число центральных госпредприятий, к примеру, в конце 2013 г. сократилось с 196 до 117, а в ближайшие годы их число планируется сократить до 50-60. Для обеспечения эффективности деятельности Комитета в его структуре создан «Иссле-

довательский центр по изучению и обобщению опыта реформирования системы управления госсектором».

Активизировалось регулирование отношения между частным и государственным секторами. Начала реализовываться тенденция проникновения частного и иностранного капитала в государственные предприятия. Что оказало положительное влияние на эффективность государственной экономики через участие частных капиталов в реструктуризации государственных предприятий, их консолидации и интернационализации. С повышением конкурентоспособности китайский госсектор интегрировался в мировой рынок капитала. Таким образом, в 2000-2014 гг. среди государственных предприятий стали формироваться ТНК. Активно реализовывались процессы укрупнения госпредприятий путем слияния и поглощения, а также создания совместных с иностранными компаниями предприятий филиалов госкомпаний за рубежом [5 С.12-15].

Активация развития государственных компаний Китая рассматривается многими зарубежными экспертами. Так, в работе отмечается: «... китайские предприятия, находящиеся в государственной собственности и пользующиеся государственной поддержкой, получают финансовую помощь, нормативные привилегии, а также льготы, каких обычно нет у их частных конкурентов» [7].

Ч.Чен разделяет две основные группы сыгравших важную роль в увеличении прямых зарубежных инвестиции в экономике Китая, это государственные компании, подконтрольные центральному правительству и фирмы расположенные в провинциях (подконтрольные местной власти, но в большинстве случаев это фирмы не подконтрольные государству) [15. Р.1].

В целом, стратегическая цель создания, развития и поддержки правительством Китая государственных компаний основывалась на решении трех основных задач это [9 С.154]: создание национальных, высоко конкурентных и вместе с тем, подконтрольных государству ТНК; привлечение государственных компаний в осуществление НИОКР, тем самым, уменьшая долю непосредственного финансирования государством НИОКР; создание механизма внедрения результатов НИОКР в производственный процесс.

До 2025 года Китай объявил 10 главных приоритетных сфер: информационные технологии нового поколения, станкостроение и роботы высшего класса, авиакосмическое оборудова-

ние, инженерная океанология и высокотехнологичные корабли, передовые железнодорожные технологии, экономия энергии и транспортные средства на новых источниках энергии, электрооборудование, новые материалы, биомедицина и высокоэффективное медицинское оборудование, сельскохозяйственная техника. Что самое главное, в каждой из них сохраняют свое лидерство госкомпании [9 С.154].

Тенденция становления и развития, государственных предприятия характерна и для российской экономики.

В России важную роль в становлении и развитии государственных корпораций играет государство, реализуя политику создания государственных корпораций в стратегических отраслях. Следовательно, государственные промышленные корпорации являются драйверами развития отрасли, и инвестиции, направленные на создание и развитие государственных корпораций, способствуют устойчивому и стабильному развитию отрасли [16 С.58].

По определению российского ученого, М. Делягина: «государственные корпорации – это некоммерческая организация, учрежденная Российской Федерацией как государством для выполнения социальных, управленческих или иных общественно полезных функций» [6].

Согласно Федеральному закону от 12.01.1996 №7-ФЗ «О некоммерческих организациях» государственной корпорацией признаётся не имеющая членства некоммерческая организация, учреждённая Российской Федерацией на основании Федерального Закона, о ее создании и на основе имущественного взноса и созданная для осуществления социальных, управленческих или иных общественно полезных функций [17].

Интегрированные структуры, созданные по инициативе государства, в первую очередь были созданы в основном в топливно-энергетическом комплексе, которые составляли опору национальной экономики. Принципиально новым моментом стало появление в 2007-2008 годах сразу нескольких государственных корпораций, таких как «Роснано», «Фонд содействия реформированию жилищно-коммунального хозяйства», «Олимпстрой», «Ростехнологии», «Росатом» и др. которые различаются по характеру своей деятельности.

В целом, по количественным оценкам, доля акций российских компаний, принадлежащих государству, в 2006 году составило 29,6%, в начале 2007 года – 35,1% и к началу 2008 года в рам-

ках базы «Эксперт-400» они составили 40-45%. Если в 2004 году государство контролировало 81 компанию из 400 крупнейших (с совокупной выручкой 145 млрд. долл.), то в 2006 году – уже 103 (с совокупной выручкой 283 млрд. долл.). В 2004 году под контролем государства находилось 34,7% от совокупной выручки 400 крупнейших компаний России, то по итогам 2007 года – около 40% [4 С.28-31].

В российском законодательстве государственная корпорация не признается банкротом, так как действующее законодательство предусматривает банкротство лишь некоммерческих организаций. На государственные корпорации также не распространяется требования о раскрытии информации и особенно не отчитываются перед госорганами по результатам деятельности, за исключением ежегодного годового отчета для правительства. Все другие федеральные органы государственной власти, включая Минюст, налоговую и таможенную службу, органы местного самоуправления, не вправе вмешиваться в деятельность корпораций, что в итоге создавало условия для непрозрачности и бесконтрольности [6].

Но, в 2010 году изменения статуса государственных корпорации в направлении сокращения степени их бесконтрольности была осуществлена Федеральным законом “О внесении изменений в Федеральный закон “О некоммерческих организациях”. Законом были введены новые правовые нормы, регламентирующие функционирование государственных корпорации, в том числе нормы обязательной ежегодной проверки их бухгалтерской отчетности. В соответствии с законом все государственные корпорации стали полностью подотчетны Счетной палате. Кроме того, от государственных корпораций требуется разрабатывать и утверждать стратегию их деятельности [8 С.21].

В целом анализируя тенденцию развития государственных корпораций в развивающихся странах можно заключить что они:

- создают фундамент нового механизма развития национальной экономики, к примеру, в случае с Россией;
- развивают на инновационной основе обрабатывающих отраслей промышленности осуществляющие добычу и переработку полезных ископаемых;
- способствуют на инновационной основе развивать стратегические инфраструктурные отрасли естественных монополий (железные и

автомобильные дороги, авиационные перевозки и другие наукоемкие и высокотехнологичные отрасли).

Таким образом, базой новой инфраструктуры для стратегически важных отраслей становятся крупные государственные корпоративные структуры, параллельно обеспечивающие развитие масштабной производственной и научно-технической кооперации, в том числе, в форме малого бизнеса и частного предпринимательства.

Сегодня, Узбекистан, так же как и другие страны с переходной экономикой уделяет немалое внимание развитию корпоративного сектора в экономике.

В этом случае Президент И.А. Каримовым было отмечено: «Серьезного внимания требует коренное изменение принципов и подходов в системе корпоративного управления, внедрение современных международных стандартов корпоративного менеджмента производственными, внешнеэкономическими и инвестиционными процессами. Прежде всего, необходимо критически оценить эффективность деятельности наших корпоративных или акционерных объединений, сравнить с аналогичными иностранными, тем более что в экономически развитых странах, особенно в сфере промышленного производства, эта форма собственности является сегодня преобладающей» [1].

Следует отметить, что с возрастанием масштабов развития акционирования продемонстрировало наличие нерешенных проблем в системе корпоративного управления. Особенно это касается акционерных обществ с государственной долей пакетов акций [1].

Учитывая реализуемые реформы в Узбекистане, в 2015 году проделана большая работа по коренному изменению принципов и подходов в системе корпоративного управления. Проведена масштабная инвентаризация деятельности всех акционерных обществ, в результате которой 43% от общего числа, приняты решения об их ликвидации. На основе изучения международного опыта корпоративного управления предприятиями была разработана и утверждена новая типовая структура акционерного общества и на ее базе разработан и утвержден новый Классификатор должностей и профессий, с включением в него 566 новых категорий, соответствующих требованиям рыночной экономики [1].

Следует отметить, что реформы в корпоративном управлении закрепились и законодательством. Так Указом Президента Республики

Узбекистан от 24 апреля 2015 года принят Указ Президента Республики Узбекистан № УП-4720 «О мерах по внедрению современных методов корпоративного управления в акционерных обществах» [18].

Данный Указ принят в целях создания благоприятных условий для широкого привлечения прямых иностранных инвестиций, коренного повышения эффективности деятельности акционерных обществ, обеспечения их открытости и привлекательности для потенциальных инвесторов, внедрения современных методов корпоративного управления, усиления роли акционеров в стратегическом управлении предприятиями.

В Указе определены такие основные направления внедрения современных методов корпоративного управления как:

- разработка современных методов корпоративного управления, повышение эффективности использования производственных, инвестиционных, материально-технических, финансовых и трудовых ресурсов;

- создание акционерных обществ с участием иностранного капитала, формирование благоприятных условий для широкого привлечения в акционерные общества иностранных инвестиций;

- коренная реорганизация структуры управления акционерными обществами;

- повышение роли акционеров, в том числе миноритарных, в стратегическом управлении акционерным обществом, в обеспечении контроля за эффективной деятельностью управленческого персонала;

- подготовка и повышение профессионального уровня управленческого персонала на основе сотрудничества с ведущими зарубежными образовательными учреждениями, а также привлечение высококвалифицированных иностранных менеджеров на руководящие должности в акционерных обществах.

В целях совершенствования порядка приватизации государственных пакетов акций (долей) убыточных, низко рентабельных и имеющих низкий уровень использования мощностей предприятий в сфере промышленности и строительства с государственной долей в уставном фонде (уставном капитале) более 50 процентов, повышения эффективности механизмов и процедур их реализации, а также обеспечения публичности и прозрачности при совершении сделок с ними Кабинетом Министров Республики Узбекистан принято Постановление от 27 мая 2015 г. за №137 «Об утверждении положения о порядке

реализации по «нулевой» выкупной стоимости государственных пакетов акций (долей) убыточных, низкорентабельных и имеющих низкий уровень использования мощностей предприятий в сфере промышленности и строительства с государственной долей в уставном фонде (уставном капитале) более 50 процентов» [18].

При этом реализация по «нулевой» выкупной стоимости пакетов акций (долей) убыточных, низкорентабельных и имеющих низкий уровень использования мощностей предприятий в сфере промышленности и строительства осуществляется по согласованию с соответствующими комплексами Кабинета Министров, с последующим уменьшением доли государства в уставном фонде (уставном капитале) данных органов хозяйственного управления.

Постановлением Кабинета Министров от 28 июля 2015 года № 207 «О внедрении критериев оценки эффективности деятельности акционерных обществ и других хозяйствующих субъектов с долей государства».

Определены критерии оценки эффективности деятельности акционерных обществ, обществ с ограниченной и дополнительной ответственностью с долей государства в уставном капитале, государственных предприятий. Эти критерии включают в себя ключевые показатели эффективности, рассчитываемые с установленной периодичностью (Табл.4).

Учитывая выше изложенные факты можно заключить следующие выводы:

- Глобальный финансово-экономический кризис 2008-2009 гг. вынудил многих развивающихся стран обратить внимание на участие государства в корпоративных структурах. Даная тенденция особенно активизировалась в таких развивающихся странах как Китай и Россия.

- Исследования показали что, государственные корпорации в развивающихся странах в большинстве случаев неприбыльны, учитывая политику реинвестирования всей прибыли, следовательно, мотивация коммерческой прибыли не в приоритете (явный пример государственные корпорации Китая). Так как государственные корпорации создаются для реализации определенных целей государственной политики там, где необходимость инновационного развития высока. Что в результате, позволит создать хозяйственные связи в наукоемких отраслях и повысит конкурентоспособность национальной продукции на зарубежных рынках при помощи внедрения современных технологий.

- Как свидетельствует мировая практика, одними из ключевых и основных преимуществ ТНК, являются их самостоятельное финансирование НИОКР, активное внедрение результатов НИОКР и обеспечение «гибкости» в условиях жесткой конкуренции, передача инновационных технологии и разработок для серийного производства малому бизнесу. В результате, как показывают исследования, стратегическая цель создания, развития и поддержка правительством Китая и России государственных корпоративных структур, основывалась на решении самых важных задач, таких как: создание национальных, высоко конкурентных и вместе с тем, подконтрольных государству ТНК; возложение на государственные компании весь механизм функционирования НИОКР, что позволит уменьшение доли непосредственного финансирования государством НИОКР и самое главное создание механизма внедрения результатов НИОКР

в производственный процесс, непосредственно привлекая малый бизнес и частное предпринимательство.

- Сегодня, Узбекистан, так же как и другие страны с переходной экономикой уделяет немалое внимание развитию корпоративного сектора в экономике. Данные реформы проводятся на основе изучения передового международного опыта корпоративного управления. Для этого в первую очередь создана нормативно-правовая база, была разработана и утверждена новая типовая структура акционерного общества и на ее базе с учетом современных подходов к корпоративному управлению разработан и утвержден новый Классификатор должностей и профессий, с включением в него 566 новых категорий, соответствующих требованиям рыночной экономики, определены критерии оценки эффективности деятельности акционерных обществ и других хозяйствующих субъектов с долей государства.

Таблица 4.

ПРАВИЛА

расчета основных ключевых показателей эффективности[18]

Показатель	Формула расчета	Рекомендуемый или минимальный норматив	Характеристика
Обязательные для расчета показатели			
1. Прибыль до вычета процентов, налогов и амортизации (EBITDA — Earnings Before Interest, Taxes, Depreciation and amortization)	$\frac{\text{прибыль до налогообложения} + (\text{проценты к уплате}) + (\text{амортизация ОС и НМА})}{\text{выручка}}$ Рассчитывается в следующей последовательности: Чистая прибыль + Расходы по налогу на прибыль; □ Возмещенный налог на прибыль; (+ Чрезвычайные расходы); (□ Чрезвычайные доходы); + Проценты уплаченные; □ Проценты полученные; □ ЕВГ □ + Амортизационные отчисления по материальным и нематериальным активам; □ Переоценка активов; □ ЕВД □.	Норматив отсутствует. В целом, чем выше значение, тем организация работает лучше. Целесообразно рассмотреть показателя в динамике и в сравнении с другими организациями отрасли.	Показатель долговой нагрузки на организацию, характеризующий ее способность погашать свою задолженность перед кредиторами своим чистым денежным потоком.
2. Соотношение затрат и доходов (Cost Income ratio)	$\frac{\text{операционные расходы}}{\text{выручка}}$	Норматив отсутствует. В целом чем ниже значение, тем организация работает лучше. Целесообразно рассмотреть показателя в динамике и в сравнении с другими организациями отрасли.	Выражает соотношение операционных расходов (включающих себестоимость продаж, коммерческие и управленческие расходы) по отношению к выручке.

<p>3. Рентабельность привлеченного капитала (ROCE — Return on Capital Employed)*</p>	<p>(чистая прибыль)/(привлеченный капитал на начало и конец периода).</p>	<p>Норматив отсутствует. В целом, чем выше значение, тем организация работает лучше. Целесообразно рассмотрение показателя в динамике и в сравнении с другими организациями отрасли</p>	<p>Показатель отдачи от вовлеченного в коммерческую деятельность собственного капитала организации и долгосрочно привлеченных средств (долгосрочных кредитов, займов).</p>
<p>4. Рентабельность акционерного капитала (ROE — Return on Equity)*</p>	<p>(чистая прибыль)/(среднегодовой акционерный капитал).</p>	<p>Норматив отсутствует. В целом, чем выше значение, тем организация работает лучше. Целесообразно рассмотрение показателя в динамике и в сравнении с другими организациями отрасли.</p>	<p>Характеризует доходность бизнеса для его владельцев, рассчитанную после вычета процентов по кредиту (т. е. чистая прибыль, в отличие от таких показателей, как ROA или ROIC, не корректируется на сумму процентов по кредиту).</p>
<p>5. Рентабельность инвестиций акционеров (ROI — Total Return on Investment)*</p>	<p>(цена акции в конце периода — цена акции в начале периода + выплаченные в течение периода дивиденды)/(цена акции в начале периода).</p>	<p>Норматив отсутствует. В целом, чем выше значение, тем организация работает лучше. Целесообразно рассмотрение показателя в динамике и в сравнении с другими организациями отрасли.</p>	<p>Совокупная акционерная доходность. Данный показатель представляет собой норму доходности акционеров в результате изменения биржевых котировок акций и начисления дивидендов.</p>
<p>6. Рентабельность активов</p>	<p>$\frac{K_{pp} - P_{удн} - A_{cp}}{A_1}$ где $P_{удн}$ — прибыль до уплаты налога на прибыль — (графа 5, строка 240, или убыток — со знаком минус графа 6, строка 240 формы № 2 «Отчет о финансовых результатах»); A_{cp} — среднеарифметическая величина стоимости активов, рассчитываемая по формуле: $A_{cp} = (A_1 + A_2) / 2$ где: A_1 — стоимость активов на начало периода (графа 3 строки 400 формы № 1 «Бухгалтерский баланс»); A_2 — стоимость активов на конец периода (графа 4 строки 400 формы № 1 «Бухгалтерский баланс»).</p>	<p>Если коэффициенты рентабельности за отчетный период: имеют значение ниже нуля (минусовой показатель), то организация считается убыточной; имеют значение ниже 0,05, то организация считается низко рентабельной (кроме предприятий монополистов).</p>	<p>Показывает уровень прибыльности (убыточности) финансово-хозяйственной деятельности организации.</p>

<p>7. Коэффициент абсолютной ликвидности</p>	<p>$K_{ал} = D_c / T_o$, где: D_c — денежные средства — сумма строк раздела актива баланса, строка 320 (строки 330 + 340 + 350 + 360); T_o — текущие обязательства, стр. 600 II раздела пассива баланса.</p>	<p>Норма: Рекомендуемая нижняя граница этого показателя — 0,2, т. е. выполняется условие: $K_{ал} \square \square \square \square$ При этом возможна дифференциация этого показателя по отраслям.</p>	<p>Этот показатель является наиболее жестким критерием ликвидности организации. Он показывает, какая часть краткосрочных заемных обязательств может быть при необходимости погашена немедленно.</p>
<p>8. Коэффициент финансовой независимости</p>	<p>$K_{сс} = П_1 / (П_2 - Д_о)$, где: $П_1$ — источники собственных средств (уставной капитал, резервный капитал, добавленный капитал, нераспределенная прибыль и др.), итог раздела I пассива баланса, строка 480; $П_2$ — обязательства, раздел II пассива баланса, строка 770; $Д_о$ — долгосрочные обязательства (строка 490 бухгалтерского баланса).</p>	<p>Если коэффициент соотношения собственных и краткосрочных заемных средств на конец отчетного периода имеет значение менее 1, это свидетельствует о наличии у организации финансового риска. Понижение коэффициента свидетельствует о повышении финансового риска организации.</p>	<p>Определяет степень обеспеченности возврата краткосрочных заемных средств собственными источниками.</p>
<p>9. Оборачиваемость кредиторской задолженности в днях</p>	<p>$O_{кр}^{дн} = D_n / (B_p / K_3^{cp})$, где: B_p — чистая выручка от реализации продукции (работ, услуг) отчетного периода, сум.; стр.010, графа 5 «Чистая выручка от реализации продукции (товаров, работ, услуг) форма № 2 «Отчет о финансовых результатах»; D_n — количество календарных дней в периоде; K_3^{cp} — среднее арифметическое значение кредиторской задолженности (половина от суммы значений на начало и конец периода по строке 601 «текущая кредиторская задолженность» раздела II пассива баланса, формы № 1 «Бухгалтерский баланс»).</p>	<p>Норматив отсутствует. Значение зависит от отрасли и масштабов деятельности организации. Высокое значение позволяет организации иметь остаток неоплаченной кредиторской задолженности в качестве условно бесплатного источника финансирования своей текущей деятельности.</p>	<p>Показатель скорости погашения организацией своей задолженности перед поставщиками и подрядчиками. Данный коэффициент показывает, за сколько дней организация погашает среднюю величину своей кредиторской задолженности.</p>
<p>10. Оборачиваемость дебиторской задолженности в днях</p>	<p>$O_{дс}^{дн} = D_n / (B_p / D_3^{cp})$, где: B_p — чистая выручка от реализации продукции (работ, услуг) отчетного периода, сум.; стр.010, графа 5 «Чистая выручка от реализации продукции (товаров, работ, услуг) форма № 2 «Отчет о финансовых результатах»; D_n — количество календарных дней в периоде; D_3^{cp} — среднее арифметическое значение дебиторской задолженности (половина от суммы значений на начало и конец периода по строке 210 «Дебиторы, всего» раздела II актива баланса, формы № 1 «Бухгалтерский баланс»).</p>	<p>Норматив отсутствует. Значение зависит от отраслевых особенностей и технологии работы организации. В целом чем ниже значение, т.е. чем быстрее покупатели погашают свою задолженность, тем лучше для организации.</p>	<p>Измеряет скорость погашения дебиторской задолженности организации, насколько быстро организация получает оплату за проданные товары (работы, услуги) от своих покупателей.</p>

<p>11. Коэффициент покрытия (платежеспособности)</p>	<p>$K_{пл} = A_2 / (P_2 - D_0)$, где: A_2 — текущие активы (производственные запасы, готовая продукция, денежные средства, дебиторская задолженность и др.), раздел II актива баланса, строка 390; P_2 — обязательства, раздел II пассива баланса, строка 770; D_0 — долгосрочные обязательства (строка 490 бухгалтерского баланса).</p>	<p>Минимальное значение этого коэффициента — □□□ Если коэффициент платежеспособности на конец отчетного периода имеет значение ниже 1,25, организация по этому показателю считается неплатежеспособной. Уменьшение коэффициента говорит о снижении платежных возможностей организации.</p>	<p>Показывает платежные возможности краткосрочных обязательств организации, оцениваемые при условии не только своевременных расчетов с дебиторами и благоприятной реализации годовой продукции, но и прочих элементов текущих (оборотных) активов.</p>
<p>12. Дивидендный выход</p>	<p>$D_e = D_{ao} / EPS$, где: D_{ao} — начисленный дивиденд на одну простую акцию (на основании документов бухгалтерского учета); EPS — доход на акцию, определяется по формуле: $EPS = (Чп - ДИВ_{прив}) / K_{ao}$, где: $Чп$ — чистая прибыль отчетного периода, (строка 270 «Чистая прибыль (убыток) отчетного периода», графа 5 «Доходы (прибыль)», форма № 2 «Отчет о финансовых результатах»; $ДИВ_{прив}$ □ начисленные дивиденды по привилегированным акциям (на основании документов бухгалтерского учета); K_{ao} — общее число размещенных простых акций (строка 152 «простые», графа 9 «Итого» формы № 5 «Отчет о собственном капитале»).</p>	<p>Норматив отсутствует. В целом, чем выше значение, тем большую доходность организация приносит акционерам (учредителям, собственнику). Повышение дивидендного дохода может быть вызвано не только увеличением дивидендных выплат на акцию, но и снижением рыночной цены акции.</p>	<p>Показывает, какая часть чистой прибыли организации направляется на выплату дивидендов по обыкновенным акциям. Является мерой текущего дохода, т. е. дохода акционера без учета прироста стоимости капитала организации</p>
<p>13. Показатель снижения дебиторской задолженности (в % к установленному заданию)</p>	<p>Отношение фактического показателя снижения дебиторской задолженности к прогнозному заявленному значению.</p>	<p>Целевое значение определяется в соответствующей госпрограмме, либо органом управления организации.</p>	<p>Показывает, как выполняется соответствующая госпрограмма или решение органа управления организации.</p>

СПИСОК ИСПОЛЬЗОВАННОЙ ЛИТЕРАТУРЫ

1. Доклад Президента Республики Узбекистан Ислама Каримова на расширенном заседании Кабинета Министров, посвященном итогам социально-экономического развития страны в 2015 году и важнейшим приоритетным направлениям экономической программы на 2016 год. <http://uza.uz/ru/politics/doklad-prezidenta-respubliki-uzbekistan-islama-karimova-na-r-16-01-2016>

2. Алехин Б. «Государственные корпорации: обремененные властью и гибкие» // Экономика России: XXI век. №20

3. Кондратьев В. «Второе дыхание государственного капитализма» // Мировая экономика и международные отношения. 2013. №6. Стр 3-11.

4. Виньков А. Государство – это ты! // Эксперт. 2008. № 2. С. 28-31.

5. Линь Г., Ковалев М. «Опыт Китая в управлении государственными предприятиями» // Вестник ассоциации Белорусских банков. №7. 2015. С.12-15.

6. Делягин М. «Госкорпорации: модернизация или коррупция?» http://nash-sovremennik.ru/archive/2008/n11/201-204_Delyagin.pdf

7. Шуман М. «Являются ли крупные государственные корпорации Китая серьезной проблемой для глобальной экономики?» <http://inosmi.ru/fareast/20120216/186031606.html>
8. Ширяева Р.И. «Инновационный потенциал госкорпораций» // Экономические науки. №3. 2014 г. С.21
9. «Стратегия превращения Китая в супериндустриальное государство» // Коллективное научное издание. Раздел И.А.Петухов «Тенденции и перспективы развития промышленности «Новых и высоких технологий» в КНР». М.:2002. С.154.
10. World Investment Report 2011. N.Y. – Geneva. P.31.
11. World Investment Report 2011. Non-equity modes of international production and development. Switzerland. 2011. P.31.
12. World Investment Report 2014. Investing in the SDGs: an action plan. Switzerland. 2014. P.21.
12. World Economic Situation and Prospects 2016. United Nations New York. 2016. P.60.
13. Попова А.В., Гриванов Р.И. «Транснациональные корпорации как субъект международных экономических отношений» // <http://www.scienceforum.ru/2015/1053/8190>
14. Наймушин В.Г. О роли интегрированных корпоративных структур в развитии экономики России // Экономический вестник Ростовского государственного университета, 2006, Том 4, №3
15. Chunlai Chen «Determinants and motives of outward foreign direct investment from China's provincial firms» // Transnational Corporations. Number 1. United Nations New York and Geneva, 2015. P.1
16. Ханина А.В. «Совершенствование механизма развития государственных корпорации в высокотехнологичном секторе экономики». Диссертация на соискание ученой степени кандидата экономических наук. Ростов-на-Дону. 2015. С.58
17. Федеральный закон от 12.01.1996 № 7-ФЗ «О некоммерческих организациях».
18. www.Lex.uz

JEL CLASSIFICATION F2

THE ROLE OF GOVERNMENT CORPORATIONS IN THE INNOVATIVE DEVELOPMENT OF NATIONAL ECONOMY

Abduvaliev Abdulaziz Abduvalievich

Ph.D., Scientific Secretary

Research Center

«The scientific basis and development issues

Uzbekistan's economy «in the

Tashkent State Economic University

Summary: *Issued the actuality of the development government corporations in the world economy, analyzed the role and the tendency of development government corporations in the country with*

transition economy, learned the process of reforming government enterprises in China and analyzed the tendency of development the corporate management in Uzbekistan.

Key words: *government, corporation, government corporations, innovation, development, national economy, crisis, TNC.*

In the world practice the government corporations are characterized with financial-economic, scientific-technical and innovation potential. Developments in the last several years, in developed and developing countries are raising high interest. Because, global financial-economic crisis of 2008-2009 forced a lot of developing countries pay attention to the participation of government in forming the corporate structures.

It is an important mark, that government TNC positively influences the macroeconomic indicators, such as employments they locate. In this article such countries as France, Germany, China and Italy are analyzed. Noted the very important role of government enterprises in the economies of developing countries such as China, Brazil, India and Russia.

Detailed issues about the processes reforming government enterprises in Chinese economy, with conditional divided on 3 stages: 1 stage – broadening the laws the government enterprises on self-government. 2 stage – the reforms of government

sectors of economy. 3 stage – improvement management system on government enterprises.

An article also analyses the experience of establishing and developing government enterprises in Russian economy. For that important role played government policy oriented to establish the government corporation in strategic sectors, such as oil-energetic complex.

The analysis of developing government corporations in the countries with developing economies may conclude that the government corporation establishes the base for developing new mechanism of developing national economy and developing on innovation base that handles branches of industry etc.

The article grasps the tendency of developing the corporate sector of Uzbekistan's economy. In particular analyzes the reforms in corporate system of the joint-stock companies stressing the regulatory enactment of developing the corporate management in the join-stock enterprises of Uzbekistan.

References:

1. Doklad Prezidenta Respubliki Uzbekistan Islama Karimova na rasshirennom zasedanii Kabineta Ministrov, posvyashchennom itogam sotsialno-ekonomicheskogo razvitiya strany v 2015 godu i vazhneyshim prioritetnym napravleniyam ekonomicheskoy programmy na 2016 god. <http://uza.uz/ru/politics/doklad-prezidenta-respubliki-uzbekistan-islama-karimova-na-r-16-01-2016>

2. Alekhin B. «Gosudarstvennye korporatsii: oblechennye vlastyu i gibkie» // *Ekonomika Rossii: XXI vek.* №20

3. Kondratev V. “Vtoroe dykhanie gosudarstvennogo kapitalizma” // *Mirovaya ekonomika i mezhdunarodnye otnosheniya.* 2013. №6. Str 3-11.

4. Vinkov A. Gosudarstvo – eto ty! // *Ekspert.* 2008. № 2. S. 28-31.

5. Lin G., Kovalev M. «Opyt Kitaya v upravlenii gosudarstvennymi predpriyatiyami» // Vestnik assotsiatsii Belorusskikh bankov. №7. 2015. S.12-15.
6. Delyagin M. «Goskorporatsii: modernizatsiya ili korruptsiya?» http://nash-sovremennik.ru/archive/2008/n11/201-204_Delyagin.pdf
7. Shuman M. «Yavlyayutsya li krupnye gosudarstvennye korporatsii Kitaya sereznoy problemoy dlya globalnoy ekonomiki?» <http://inosmi.ru/fareast/20120216/186031606.html>
8. Shiryaeva R.I. «Innovatsionnyy potentsial goskorporatsiy» // Ekonomicheskie nauki. №3. 2014 g. S.21
9. «Strategiya prevrashcheniya Kitaya v superindustrialnoe gosudarstvo» // Kollektivnoe nauchnoe izdanie. Razdel I.A.Petukhov «Tendentsii i perspektivy razvitiya promyshlennosti «Novykh i vysokikh tekhnologiy» v KNR». M.:2002. S.154.
10. World Investment Report 2011. N.Y. – Geneva. P.31.
11. World Investment Report 2011. Non-equity modes of international production and development. Switzerland. 2011. P.31.
12. World Investment Report 2014. Investing in the SDGs: an action plan. Switzerland. 2014. P.21.
12. World Economic Situation and Prospects 2016. United Nations New York. 2016. P.60.
13. Popova A.V., Grivanov R.I. «Transnatsionalnye korporatsii kak subekt mezhdunarodnykh ekonomicheskikh otnosheniy» // <http://www.scienceforum.ru/2015/1053/8190>
14. Naymushin V.G. O roli integrirovannykh korporativnykh struktur v razvitii ekonomiki Rossii // Ekonomicheskiy vestnik Rostovskogo gosudarstvennogo universiteta, 2006, Tom 4, №3
15. Chunlai Chen «Determinants and motives of outward foreign direct investment from China's provincial firms» // Transnational Corporations. Number 1. United Nations New York and Geneva, 2015. P.1
16. Khanina A.V. «Sovershenstvovanie mekhanizma razvitiya gosudarstvennykh korporatsii v vysokotekhnologichnom sektore ekonomiki». Dissertatsiya na soiskanie uchenoy stepeni kandidata ekonomicheskikh nauk. Rostov-na-Donu. 2015. S.58
17. Federalnyy zakon ot 12.01.1996 № 7-FZ «O nekommercheskikh organizatsiyakh».
18. www.Lex.uz

УДК 314.114:33(477)

ГЕНДЕРНІ ВІДМІННОСТІ В ОПЛАТІ ПРАЦІ: АСПЕКТ БАТЬКІВСТВА

ДУМАНСЬКА Віта Петрівна

канд. екон. наук, старш. наук. співроб.

Інститут демографії та соціальних

досліджень ім. М.В. Птухи НАН України

E-mail: vita_dumanska@ukr.net

Анотація. Проаналізовано гендерні відмінності в оплаті праці в Україні. Шляхом використання економетричного моделювання визначено диференціацію трудових доходів чоловіків та жінок залежно від соціально-демографічних характеристик, сфери та форми зайнятості, а також відмінності в оплаті праці батьків, які мають дітей різного віку. Суттєво нижчим є заробіток жінок, які зайняті на низькооплачуваних та низькваліфікованих роботах, тоді як вища освіта є важливим чинником зниження розриву в оплаті праці.

Аннотация. Проанализированы различия в оплате труда в Украине. Путем использования эконометрического моделирования определена дифференциация трудовых доходов мужчин и женщин в зависимости от социально-демографических характеристик, сферы и формы занятости, а также различия в оплате труда родителей, имеющих детей разного возраста. Существенно ниже заработок женщин, занятых на низкооплачиваемых и низкоквалифицированных работах, тогда как высшее образование является важным фактором снижения разрыва в оплате труда.

Ключові слова: заробітна плата, гендерна диференціація трудових доходів, батьківство, материнство, гендер.

Ключевые слова: заработная плата, гендерная дифференциация трудовых доходов, родительство, материнство, гендер.

Постановка проблеми. Для України характерною є суттєва гендерна диференціація в оплаті праці. Відмінності в трудових доходах залежать від низки економічних чинників, проте сімейний стан та наявність дітей також суттєво впливають на заробіток чоловіків та жінок. У сучасних умовах функції народження та виховання дітей із соціальної площини все більше зміщуються в економічну.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання відмінностей оплати праці чоловіків та жінок активно вивчається фахівцями у США та Європі. У темі гендерної диференціації оплати праці особливе місце займає вивчення проблеми доходів батьків та матерів, тобто яким чином наявність та кількість дітей позначається на заробітках батьків.

За результатами різних наукових розвідок різниця в оплаті праці жінок без дітей та жінок, у яких є діти, може бути від 2% [1] до 20% [2]. Ці показники визначальним чином залежать від економічного розвитку країни та рівня розвитку соціальної інфраструктури. Для прикладу, в Скандинавських країнах відмінності у заробітках матерів і жінок без дітей практично нема [3; 4].

За результатами дослідження цієї проблеми у країнах Європи встановлено, що в 13 країнах (Кіпр, Ірландія, Словаччина, Німеччина, Бельгія, Словенія, Польща, Італія, Угорщина, Франція, Чехія, Португалія, Греція) диференціацію в оплаті праці жінок швидше зумовлює гендерна дискримінація, ніж материнство. У решті країн матері заробляють на 9-21% менше, ніж жінки без дітей [5].

Не лише жінки, у яких є діти, зазнають втрат заробітку, пов'язаних з материнством. Наявність дітей також впливає на доходи чоловіків. Проте, як свідчать дослідження американських вчених, чоловіки з дітьми заробляють на 9% більше у порівнянні з чоловіками без дітей [6]. Також доведено, що доходи чоловіків у шлюбі є вищими, ніж в одинаків [1]. Проте питання взаємозв'язку доходів чоловіків та батьківства вивчені недостатньо. Визначальним чином це зумовлено інформаційними обмеженнями, адже при обстеженні трудової діяльності жінок одночасно обстежують і фертильність, тоді як у чоловіків зазвичай обстежують лише шлюбний стан, і рідко наявність/відсутність дітей.

Відмінності в оплаті праці матерів і батьків майже не вивчені в Україні. Тривалий час дослідження О. Нізалової та Т. Слюсаренко було єдиним у цій тематиці [7]. Нещодавно оцінку фінансових переваг/втрат від батьківства зроблено фахівцями Інституту демографії та соціальних досліджень [8].

Мета статті полягає в оцінці гендерної диференціації в оплаті праці в Україні. Наявні до-

слідження поглиблено у напрямку визначення відмінностей у заробітках батьків та матерів, які мають різний рівень розвитку людського капіталу та дітей різного віку.

Виклад основного матеріалу. Жінки в Україні зароблять майже на третину менше, ніж чоловіки. Згодом ця нерівність зберігається і при нарахуванні пенсій, що в свою чергу закріплює нижчі стандарти рівня життя жінок (рис 1).

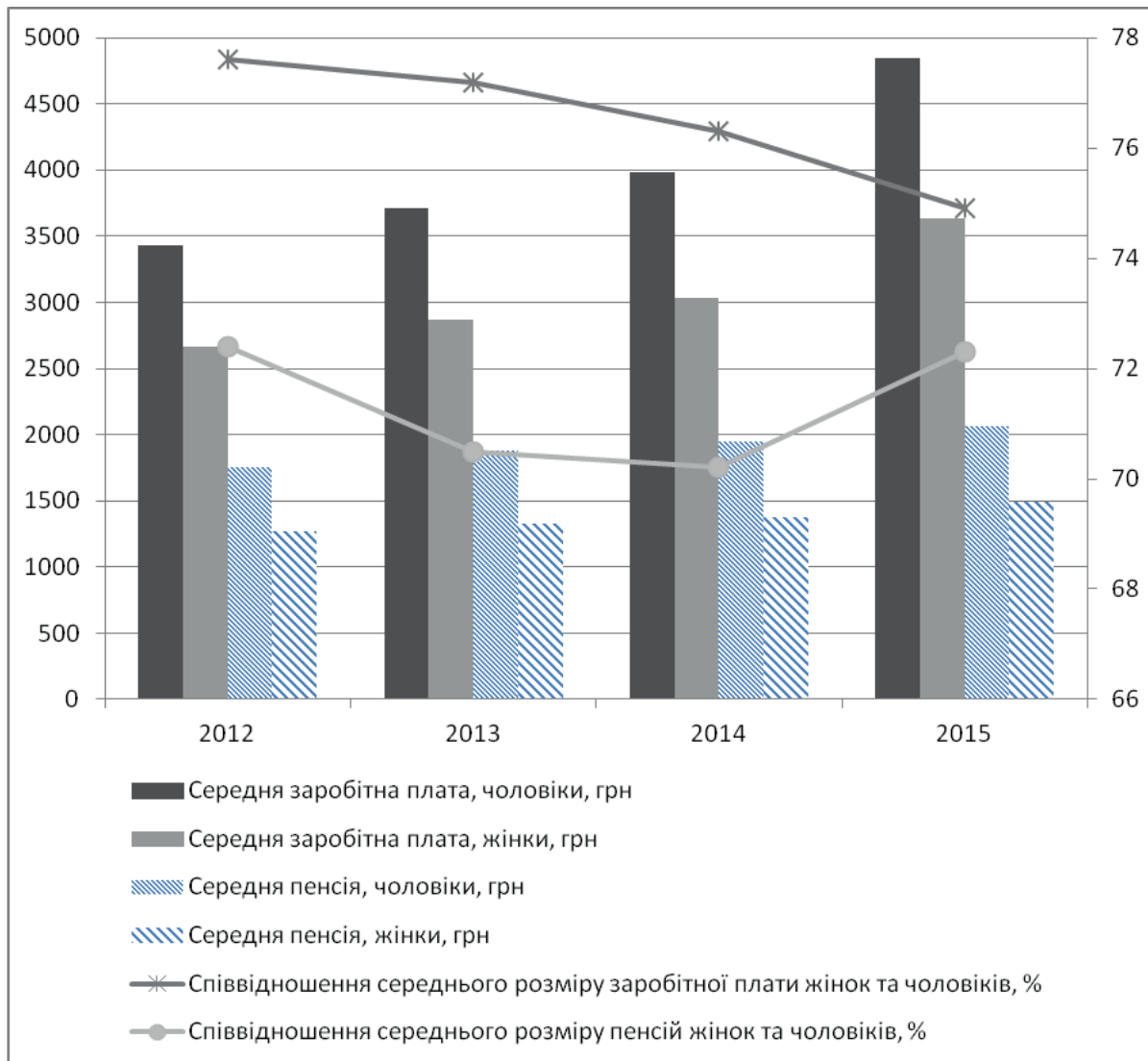


Рис. 1. Співвідношення середнього розміру заробітних плат та пенсій жінок та чоловіків в Україні у 2012-2015 рр. [10].

Для визначення гендерних відмінностей в оплаті праці зайнятого населення в Україні скористаємось методологією, запропонованою бельгійськими науковцями, які оцінили гендерну диференціацію в оплаті праці та втрати заробітків, пов'язаних з батьківством, у країнах Європи [5].

Аналіз здійснено на основі МНК. Оцінено відмінності в оплаті праці жінок та чоловіків, матерів, та жінок без дітей, а також батьків та чо-

ловіків без дітей. Використано рівняння виду:

$$\log(w) = \beta X + \varepsilon$$

де $\log(w)$ – експонента середньомісячного трудового доходу, X – незалежні змінні, ε – похибка

У базовій методиці залежною змінною є годинна ставка оплати праці. Варто зазначити, що батьківство впливає не лише на заробітну

плату, але й на інші доходи, пов'язані з трудовою діяльністю. З огляду на це у роботі використано показник трудового доходу, який включає в себе заробітну плату за основним місцем роботи, дивіденди, компенсаційні виплати, допомоги за основним місцем роботи, заробітну плату в натуральній формі за основним місцем роботи, заробітну плату на інших роботах в грошовій та натуральній формах, дохід від підприємницької діяльності, дохід від самостійної трудової діяльності, оплату праці на інших тимчасових роботах, а також виплату заборгованості з заробітної плати за місцем роботи, виплату заборгованості з заробітної плати за попереднім місцем роботи.

На відміну від західноєвропейських країн, в Україні частіше оперують категорією середньомісячного доходу, а не годинної ставки. Середньомісячний трудовий дохід визначено шляхом ділення суми річного доходу на 12 місяців. Оскільки показник доходу має сильну варіацію, для її зменшення застосовано логарифмування.

У дослідженні використано такі незалежні змінні:

- Соціально-демографічні характеристики: вік (18-59 років); шлюбний стан (не перебувають у шлюбі, перебувають у шлюбі, розлучені та овдовілі (разом); тип поселення (село, мале місто та велике місто); наявність та вік дітей (діти у віці від 0 до 3 років, діти у віці від 3 до 6 років, діти від 6 до 18 років).

- Характеристики людського капіталу: рівень освіти (без вищої освіти та з вищою освітою); стаж роботи (у роках); квадрат стажу роботи (у роках).

- Професійні характеристики: тип зайнятості (праця за наймом, підприємницька діяльність (з наявністю найманих працівників), самостійна трудова діяльність (без постійних найманих працівників), безоплатна праця на сімейному або фермерському підприємстві); вид економічної діяльності (промисловість, сільське господарство, будівництво, торгівля).

Наявні статистичні дані не повністю відповідають базовій моделі, тому здійснено незначні коригування. На жаль, на основі даних не можна визначити, працює респондент повний чи не повний день, розмір підприємства та наявності осіб в підпорядкуванні. Відповідно, аналіз буде здійснено без рахування цих змінних.

Статистичною базою дослідження є дані обстеження домогосподарств 2007 та 2012 років. Для аналізу було обрано ці роки з огляду на відносну соціально-економічну та політичну стабільність: 2007 – рік перед світовою фінансово-економічною кризою, 2012 – рік перед «Революцією гідності».

До аналізованої сукупності включено лише зайнятих осіб. У вибірці за 2007 рік таких налічувалось 8466 осіб, у 2012 році – 7885 осіб. Описову статистику за змінними наведено в табл. 1, а результати розрахунків у табл. 2.

Таблиця 1.

Характеристики масиву даних щодо зайнятих осіб, використаного для розрахунків

Змінні	Жінки		Чоловіки	
	Середнє Значення	Стандартне відхилення	Середнє Значення	Стандартне відхилення
2007 рік				
Стаж роботи	17,90796	9,989612	17,12132	10,37662
Середньомісячний трудовий дохід	706,9663	542,4579	959,009	649,697
Логарифм середньомісячного трудового доходу	6,317496	0,8100201	6,589567	0,8679599
Вік	41,29424	9,830662	40,408	10,6594
Число дітей у респондентів	0,5467318	0,601936	0,5704002	0,648148
Чисельність респондентів	4395		4071	
2012 рік				
Стаж роботи	17,39869	9,962432	16,23616	10,29537
Середньомісячний трудовий дохід	1541,554	897,792	1968,867	1294,724
Логарифм середньомісячного трудового доходу	7,124874	0,7949975	7,331235	0,8434092
Вік	42,01135	9,80212	40,4308	10,5992
Число дітей у респондентів	0,5240175	0,6336212	0,5832589	0,7063872
Чисельність респондентів	4069		3816	

Джерело: ОУЖД за 2007 та 2012 рр. [9]

Таблиця 2

Оцінка відмінностей трудового доходу зайнятих батьків залежно від їх соціально-економічних та демографічних характеристик (Україна, 2007 і 2012 рр.) log середньомісячного трудового доходу

Змінні	2007			2012		
	Обидві статі	Чоловіки	Жінки	Обидві статі	Чоловіки	Жінки
Стать (чоловіки=1; жінки=0)	0.365*** (0.0121)			0.275*** (0.0128)		
Вік	-0.0122*** (0.00172)	-0.0112*** (0.00254)	-0.0106*** (0.00230)	-0.0149*** (0.00165)	-0.0183*** (0.00243)	-0.00832*** (0.00220)
Наявність дітей. База: діти шкільного віку						
Діти від 0 до 3 років	-0.0531 (0.0290)	-0.0204 (0.0383)	-0.253*** (0.0474)	-0.113*** (0.0252)	-0.0390 (0.0337)	-0.392*** (0.0408)
Діти від 3 до 6 років	-0.0164 (0.0211)	0.0241 (0.0312)	-0.0813** (0.0284)	-0.0430 (0.0220)	0.0106 (0.0322)	-0.122*** (0.0295)
Територія проживання. База: сільська місцевість						
Велике місто (велике місто =1; інше=0)	0.459*** (0.0145)	0.533*** (0.0214)	0.381*** (0.0196)	0.348*** (0.0154)	0.412*** (0.0225)	0.259*** (0.0207)
Мале місто (мале місто=1; інше=0)	0.223*** (0.0153)	0.263*** (0.0225)	0.179*** (0.0206)	0.169*** (0.0162)	0.201*** (0.0235)	0.118*** (0.0218)
Вища освіта	0.356*** (0.0137)	0.282*** (0.0215)	0.404*** (0.0173)	0.294*** (0.0138)	0.257*** (0.0207)	0.328*** (0.0181)
Стаж роботи	0.0260*** (0.00306)	0.0180*** (0.00464)	0.0269*** (0.00404)	0.0389*** (0.00311)	0.0386*** (0.00466)	0.0317*** (0.00413)
Стаж роботи, квадрат	-0.000404*** (0.0000638)	-0.000317*** (0.0000956)	-0.000380*** (0.0000847)	-0.000651*** (0.0000661)	-0.000656*** (0.0000969)	-0.000514*** (0.0000894)

Змінні	2007				2012			
	Обидві статі		Жінки		Обидві статі		Жінки	
	Чоловіки	Жінки	Чоловіки	Жінки	Чоловіки	Жінки	Чоловіки	Жінки
Сфера зайнятості. База: промисловість								
Сільське, лісове, рибне господарство	-0.255*	-0.296	-0.248	-0.296	-0.0836**	-0.219***	-0.0375	-0.0375
	(0.129)	(0.248)	(0.155)	(0.248)	(0.0201)	(0.0413)	(0.0225)	(0.0225)
Будівництво	0.168	-0.0906	0.194	-0.0906	0.00973	0.00522	0.0240	0.0240
	(0.109)	(0.323)	(0.120)	(0.323)	(0.0183)	(0.0243)	(0.0271)	(0.0271)
Торгівля	0.170	0.348	0.0614	0.348	-0.0835***	-0.0982***	-0.0589**	-0.0589**
	(0.137)	(0.281)	(0.164)	(0.281)	(0.0171)	(0.0279)	(0.0211)	(0.0211)
Форма зайнятості. База: праця за наймом на підприємстві, в установі, організації								
Підприємницька діяльність (з найманими працівниками)	-0.851***	-0.846***	-0.895***	-0.846***	-1.586***		-1.652***	-1.652***
	(0.168)	(0.226)	(0.244)	(0.226)	(0.372)		(0.356)	(0.356)
Самостійна трудова діяльність (без постійних найманих працівників)	-1.469***	-1.417***	-1.488***	-1.417***	-1.590***	-1.527***	-1.721***	-1.721***
	(0.0899)	(0.207)	(0.103)	(0.207)	(0.0671)	(0.0811)	(0.120)	(0.120)
Безоплатна праця на сімейному або фермерському підприємстві					-1.489***	-1.426**	-1.520**	-1.520**
					(0.372)	(0.534)	(0.503)	(0.503)
Константа	6.255***	6.328***	6.539***	6.328***	7.154***	7.458***	7.112***	7.112***
	(0.0447)	(0.0606)	(0.0642)	(0.0606)	(0.0460)	(0.0639)	(0.0630)	(0.0630)
N	8466	4395	4071	4395	7885	3816	4069	4069
t2	0.286	0.239	0.274	0.239	0.252	0.266	0.218	0.218
	(0.0000638)	(0.0000847)	(0.0000956)	(0.0000847)	(0.0000661)	(0.0000969)	(0.0000894)	(0.0000894)

Продовження табл. 2

Розрахунки засвідчують наявність суттєвого розриву в оплаті праці жінок і чоловіків: у 2007 році цей показник складав 36%, тоді як у 2012 зменшився майже до 28%. Певною мірою це зумовлено тим, що у 2012 році відбулося підвищення рівня оплати праці у бюджетних галузях, у яких переважно зайняті жінки. Жителі великих міст заробляють на 40-50% більше порівняно з тими, хто проживає у малих містах та селах. Жінки у містах у 2012 році мали доходи майже на чверть вищі, ніж жінки у селах. Серед чоловіків цей показник дещо перевищував 41%.

Варто зазначити, що заробітна плата жінок набагато більше залежить від рівня освіти, ніж у чоловіків. Так, жінки з вищою освітою заробляють на 30-40% більше, ніж ті, що не здобули вищої освіти, тоді як високоосвічені чоловіки заробляють лише на чверть більше порівняно з тими, хто не здобув вищої освіти.

Зайнятість у сфері сільського, рибного господарства, де домінує некваліфікована праця, приносить дохід майже на чверть нижчий, ніж у промисловості. Причому у цих сферах вищі втрати заробітку серед чоловіків – майже 22%.

Торгівля – одна з небагатьох сфер, в якій заробітна плата жінок є дещо вищою від заробітної плати чоловіків. Це можна пояснити високими показниками тінізації цієї сфери, плінністю кадрів низькими стандартами соціального захисту працівників. Чоловіки часто не погоджуються працювати в таких умовах.

Як свідчать розрахунки, рівень трудових доходів серед підприємців практично однаковий

для обох статей. Поряд з тим у 2012 році самозайняті жінки заробляли майже на 20% менше у порівнянні з чоловіками цієї категорії, причому порівняно з 2007 роком ця різниця суттєво збільшилась.

Одним з чинників, який найбільше впливає на різницю в доходах чоловіків та жінок, є наявність дітей. Результати дослідження свідчать, що у 2012 році жінки з дітьми до 3 років заробляли на 39,2%, а дітьми дошкільного віку – на 12,2% менше порівняно з тими жінками, які мають дітей шкільного віку. Причому у 2007 році ці показники були значно кращими – 25,8% та 8,1% відповідно. Це свідчить про погіршення ситуації на ринку праці для тих, в кого є малолітні діти.

Висновки. Україна належить до країн з високим рівнем гендерної диференціації в оплаті праці. На фоні поступового зниження розриву в оплаті праці чоловіків та жінок, розрив в оплаті праці жінок та чоловіків з дітьми дошкільного віку стрімко підвищується. Найбільші втрати заробітків матерів та батьків у тих сферах, де домінує некваліфікована праця, високий рівень тінізації та неформальної зайнятості. Високий рівень освіти – той чинник, який дозволяє знизити гендерну диференціацію оплати праці. Для вирівнювання трудових доходів чоловіків та жінок, які мають дітей, критично важливим є розвиток соціальної інфраструктури, який дозволив би максимально комфортно поєднувати материнство та батьківство з активною позицією на ринку праці.

Список використаних джерел

1. Loh E. Productivity Differences and the Marriage Wage Premium for White Males / Eng Seng Loh. // Journal of Human Resources. – 1996. – №31(5). – С. 66–89.
2. Kunze A., Astrid and Matte Ejrnaes. (2004). Wage Dips and Drops around First Birth / A. Kunze, M. Ejrnaes // IZA Discussion Paper. 2004. - № No. 1011.
3. Gupta N. Children and Career Interruptions: The Family Gap in Denmark / N. Gupta, N. Smith. // Economica. London School of Economics and Political Science. – 2001. – №69 (276). – С. 609–629.
4. Career Interruptions and Subsequent Wages: A Reexamination Using Swedish Data / J. Albrecht, P. Edin, M. Sundström, S. Vroman. // Journal of Human Resources. – 1999. – №34. – С. 294–319.
5. O'Dorchai S. Do women gain or lose from becoming mothers? A comparative wage analysis in 20 European countries [Електронний ресурс] / Síle Pádraigín O'Dorchai // RePEc.. – 2006. – Режим доступу до ресурсу: https://dipot.ulb.ac.be/dspace/bitstream/2013/53813/1/RePEc_dul_wpaper_09-11.rs.pdf.
6. Lundberg . S. Parenthood and the Earnings of Married Men and Women / S. 1. Lundberg ., E. Rose. // Labour Economics. – 2002. – №7(6). – С. 689–710.
7. Nizalova O. Motherhood Wage Penalty in Times of Transition / O. Nizalova, T. Sliusarenko. // IZA Discussion Paper. – 2013. – №7810.

8. Курило І. О. Оцінка пов'язаних із батьківством переваг та втрат заробітку в Україні [Електронний ресурс] / І. О. Курило, В. П. Думанська // Демографія та соціальна економіка. - 2016. - № 2. - С. 11-25. - Режим доступу: [http://dse.org.ua/archive/27/2\(27\)_2016.pdf](http://dse.org.ua/archive/27/2(27)_2016.pdf)

9. Ukrainian Longitudinal Monitoring Survey, 2007 and 2012

10. Офіційний сайт Державного комітету статистики України. – Режим доступу до ресурсу: <https://ukrstat.gov.ua>

E20

GENDER WAGE GAP: ISSUE OF PARENTING

DUMANSKA Vita P.

*PhD in Economics, Senior Research Fellow
Ptoukha Institute for Demography and Social
Studies of the NAS of Ukraine
E-mail: vita_dumanska@ukr.net*

Summary. *The paper analyzes gender wage gap in Ukraine. Using econometric modeling differentiation in labor income of men and women was defined. Analysis was based on socio-demographic*

characteristics, scope and forms of employment, and parental status. Data were from 2007 and 2012 Ukrainian Household Surveys.

Keywords: *wages, gender differentiation of labor income, parenthood, gender.*

Calculations demonstrate significant wage gap between women and men: in 2007 it made 36%, while in 2012 decreased to 28%. Gender wage gap is transformed to the gap in retirement compensation, which results decline in women's living standards.

Research confirms the significant differences in pay for men and women depending on area of residence. Women in urban area in 2012 earned almost 25 % more than women in rural area. Among men, this figure exceeded 41%.

The wages of women are much more dependent on the level of education than men. Thus, women with higher education earn about 30-40% more than those who did not completed high education, while highly educated men earn only about 25% more than those who have not received higher education.

One of the key factors affecting the difference in labor income of men and women is parenting status. Research shows that in 2012 women with children

under 3 years earned 39.2% less than women with school age kids. At the same time mothers of preschool children got 12.2% less compared to women with school age kids. And in 2007, these figures were much better - 25.8% and 8.1% respectively. This indicates deterioration in the labor market for mothers with small kids.

Against the backdrop of a gradual reduction of the gender pay gap, the gap in pay between men and women with preschool children is rapidly increasing. The biggest loss of parental earnings is observed in areas dominated by unskilled labor and informal employment. The high level of education is one of the main factors that can reduce the gender wage gap. For balancing of labor income of women and men with children it is crucially important to develop social infrastructure which allows comfortable combination of parenthood and active labor market participation.

References

1. Loh E. Productivity Differences and the Marriage Wage Premium for White Males / Eng Seng Loh. // Journal of Human Resources. – 1996. – №31(5). – С. 66–89.
2. Kunze A., Astrid and Matte Ejrnaes. (2004). Wage Dips and Drops around First Birth / A. Kunze, M. Ejrnaes // IZA Discussion Paper. 2004. - № No. 1011.
3. Gupta N. Children and Career Interruptions: The Family Gap in Denmark / N. Gupta, N. Smith. // *Economica*. London School of Economics and Political Science. – 2001. – №69 (276). – С. 609–629.
4. Career Interruptions and Subsequent Wages: A Reexamination Using Swedish Data / J. Albrecht, P. Edin, M. Sundström, S. Vroman. // Journal of Human Resources. – 1999. – №34. – С. 294–319.
5. O'Dorchai S. Do women gain or lose from becoming mothers? A comparative wage analysis in 20 European countries [Електронний ресурс] / Síle Pádraigín O'Dorchai // RePEc.. – 2006. – Режим доступу до ресурсу: https://dipot.ulb.ac.be/dspace/bitstream/2013/53813/1/RePEc_dul_wpaper_09-11.rs.pdf.
6. Lundberg . S. Parenthood and the Earnings of Married Men and Women / S. I. Lundberg ., E. Rose. // *Labour Economics*. – 2002. – №7(6). – С. 689–710.
7. Nizalova O. Motherhood Wage Penalty in Times of Transition / O. Nizalova, T. Sliusarenko. // IZA Discussion Paper. – 2013. – №7810.
8. Kurylo I. Estimation of Parenthood Wage Penalties and Benefits in Ukraine/ Kurylo I.,

- Dumanska V. // Demography and Social Economy. 2007 and 2012
– 2016 - № 2. - С. 11-25. 10. Official web site of the State Statistic
9. Ukrainian Household Monitoring Survey, Committee. – Available at: <https://ukrstat.gov.ua>

УДК 330.3

ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ ДЖЕРЕЛ ФІНАНСУВАННЯ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОГО КАПІТАЛУ УКРАЇНИ

Танклевська Наталія Станіславівна

д.е.н., професор, завідувач кафедри обліку і оподаткування
ДВНЗ «Херсонський державний аграрний університет»
e-mail: ntanklevska@gmail.com
JEL Classification O16

Анотація. У статті розкрито основи формування джерел фінансування інтелектуального капіталу. Охарактеризовано ролі інтелектуального капіталу у сучасному розвитку економічної системи країни. Визначено взаємозв'язок інтелектуального капіталу та інноваційної діяльності. На основі статистичних даних визначено сучасний стан фінансування інновацій. Обґрунтовано необхідність використання альтернативних джерел фінансування інтелектуального капіталу. Запропоновано використання можливостей різних видів краудфандингу як джерела фінансування інтелектуального капіталу.

Аннотация. В статье раскрыты основы формирования источников финансирования интеллектуального капитала. Охарактеризована роль интеллектуального капитала на современном этапе развития экономической системы страны. Выявлена взаимосвязь интеллектуального капитала и инновационной деятельности. На основе статистических данных определено современное состояние финансирования инноваций. Обоснована необходимость использования альтернативных источников финансирования интеллектуального капитала. Предложено использование возможностей различных видов краудфандинг как источника финансирования интеллектуального капитала.

Ключові слова: інтелектуальний капітал, інноваційна діяльність, фінансування інтелектуального капіталу, джерела фінансування, інвестиції, венчурне фінансування, краудфандинг

Ключевые слова: интеллектуальный капитал, инновационная деятельность, финансирование интеллектуального капитала, источники финансирования, инвестиции, венчурное финансирование, краудфандинг

Постановка проблеми. Існуючі умови розвитку сучасного світу підтверджують надзвичайно важливу роль інтелектуального капіталу в еволюції економічної системи та суспільства. Інтенсивність трансформацій економічних процесів засвідчує необхідність пошуку нових, ефективних та діючих інструментів побудови економічної системи. Бурхливий розвиток світової економіки та стрімка трансформація вітчизняної економічної системи поставили на перше місце необхідність дослідження явищ та процесів у контексті парадигми економіки знання, націленої на використання інформації як каталізатора соціально-економічних процесів, важливою передумовою функціонування якої є кореляційний синтез економіки та інформації. Натомість глобалізація світової економіки стає причиною фінансово-економічних дисбалансів національної економіки країни, що загострює проблему пошуку вільних джерел фінансування потреб господарюючих суб'єктів, а особливо розвитку

інтелектуального капіталу. Це посилює актуальність питання необхідності дослідження основ формування джерел фінансування інтелектуального капіталу України.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вирішенню актуальних проблем інтелектуального капіталу присвячено праці таких вчених як: В. Базилевич [1], Е. Брукінг [3], Н. Гавкалова, Т. Гагаріна, М. Гаджієва, Дж. К. Гелбрейт [4], В. Дайнеко, Д. Даффі, О. Кендюхов, Й. Масуда, І. Проніна, С. Покровський, Т. Сакаїї [8], К. Тейлор, Т. Умесао, А. Чухно [12], та інших. Наукові здобутки І. Боткіна, О. Драгана, Т. Майорової, С. Ілляшенко націлені на вирішення питання фінансування інтелектуального капіталу.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Незважаючи на широкий спектр наукових досліджень окресленого питання, потребують глибокого аналізу основи формування джерел фінансування інтелектуального капіталу у контексті сучасності.

Формулювання цілей. Метою статті є визначення та поглиблення основ формування джерел фінансування інтелектуального капіталу.

Виклад основного матеріалу. Інтелектуальний капітал у сучасній економічній теорії розглядається із різних наукових позицій в залежності від мети дослідження. Автором даної дефініції по праву вважається Дж.К. Гелбрейт як один із видатних сучасних прихильників інституційної та кейнсіанської шкіл, який зауважував, що сутність інтелектуального капіталу необхідно досліджувати як симбіоз інтелекту людини та інтелектуальної праці [4]. Погоджуємося із науковою позицією Т. Умесао, Й. Масуда й Т. Сакаїї, які концентрують увагу на необхідності трансформації економічної теорії із виробництва матеріальних цінностей у напрямку створення інформаційних цінностей із метою розширення інтелектуальних здібностей та полегшення інтелектуальної праці [13, с. 337-371; 8], що фактично знижує позицію капіталу як економічного ресурсу на користь інформації та знань. Відповідно основою ефективної економічної системи України є інтелектуальний капітал, підкріплений стабільним і надійним фінансовим регулюванням, який забезпечує його розвиток. Серед детермінантів, які впливають на процес використання інтелектуального капіталу в країні слід назвати соціально-економічні, науково-технологічні, соціо-культурні й психологічні, адміністративно-правові та інфраструктурні фактори, а також фактори зовнішнього середовища [10, с. 149].

На сьогодні сутність інтелектуального капіталу розглядається із різних позицій. Зокрема, Д. Даффі акцентує увагу, що зміст дефініції визначає сукупні знання, якими володіє організація в особі своїх співробітників, а також у вигляді методологій, патентів, архітектури і взаємозв'язків [5, с. 52-54]. Натомість А.А. Чухно звертає увагу, що інтелектуальний капітал – це капітал, що акумулює наукові та професійно-технічні знання працівників, поєднує інтелектуальну працю та інтелектуальну власність, нагромаджений досвід, спілкування, організаційну структуру, інформаційні мережі, тобто все те, що визначає імідж фірми та зміст її бізнесу [12, с.62-67]. Науково обґрунтованим та змістовним є визначення, запропоноване В.Д. Базилевичем, який зазначав, що накопичена у процесі інтелектуальної діяльності сукупність знань, досвіду, навичок, творчості, здібностей, взаємовідносин, що мають економічну цінність і використовуються у процесі виробництва та обміну з метою отриман-

ня доходу [1, с. 62].

Відповідно, інтелектуальний капітал становить основу інноваційної діяльності країни на всіх рівнях господарювання. Саме наявність та якість інтелектуального капіталу визначає стан розвитку інновацій у суспільстві, що стимулює покращення ефективності національної економіки. Крім того, варто звернути увагу, що інтелектуальний капітал в Україні потребує якісного та своєчасного фінансування. Адже саме фінансування виступає одним з основних факторів росту ефективного використання інтелектуального капіталу. За даними Державної служби статистики України, протягом 2000-2015 рр. загальна сума витрат на інноваційну діяльність збільшилась більш ніж у сім разів і у 2015 р. становила 13,8 млрд грн, а обсяг виконаних наукових та науково-технічних робіт становив 12,6 млрд грн. Серед головних джерел фінансування інтелектуального капіталу як основи інноваційної діяльності в країні виокремлюють власні джерела, частка яких у загальній структурі витрат на інноваційну діяльність складала у 2015 р. 97,1%, а також кошти державного бюджету та іноземних інвесторів, й інші джерела фінансування.

Зазначена структура джерел фінансування інтелектуального капіталу не відповідає потребам сучасного ринку інновацій в Україні тому потребує удосконалення. Перш за все необхідно звернути увагу на використання можливих альтернативних джерел фінансування. Відповідно до потреб даного сегменту національної економіки близько 80% витрат на інноваційну діяльність становлять витрати на придбання машин обладнання та програмного забезпечення. Тому доцільним є оптимізація структури джерел фінансування шляхом використання лізингу. Натомість акцентування уваги на власних фінансових ресурсах має значні недоліки та стримує загальний розвиток інтелектуального капіталу України [16; 17].

Крім того, потенціал інвестиційного забезпечення розвитку інтелектуального капіталу залишається не повністю розкритим [15]. Встановлено, що найвищий обсяг іноземних інвестицій з метою фінансування інтелектуального капіталу й відповідно інноваційної діяльності був у 2009-2010 рр. (відповідно 18,9% структури фінансування та 30%) та у 2013 р. (12,6% структури джерел фінансування інноваційної діяльності), а у 2015 р. цей показник значно зменшився і становив 0,4% загального обсягу фінансового забезпечення або 58,6 млн грн. Погіршення інвестиційного

забезпечення розвитку інтелектуального капіталу пов'язано із загальнонаціональними дисбалансами економічної системи, що знизили привабливість інноваційних проектів.

Важливим є необхідність адаптації відповідної моделі розвитку фінансування інноваційної діяльності сільськогосподарських підприємств [9] до потреб фінансового забезпечення функціонування інтелектуального капіталу країни, що сприятиме сталому розвитку економіки, який ґрунтується на інноваційному векторі, з урахуванням застосування розширеного асортименту фінансових ресурсів. Серед можливих джерел фінансування інтелектуального капіталу слід виокремити бюджетні асигнування, кошти спеціальних позабюджетних фондів фінансування НДДКР, власні фінансові ресурси підприємств, фінансові ресурси різних типів комерційних структур, кредитні ресурси спеціально уповноважених урядом інвестиційних банків, конверсійні кредити для науково-технічних та виробничих підприємств оборонного комплексу, іноземні інвестиції, кошти національних та зарубіжних наукових фондів, приватні заощадження фізичних осіб [11, с. 117].

У свою чергу С.Е. Ушакова й Ю.А. Буханова називають джерелами фінансування інтелектуального капіталу державне фінансування (за рахунок бюджетних коштів), кредитування економічних суб'єктів, що мають високий потенціал інтелектуального капіталу та генерують інновації (через систему комерційних банків), акумулювання фінансових ресурсів на фондових ринках (шляхом випуску цінних паперів), венчурне фінансування [10, с. 153-154]. При цьому, особливої уваги потребує останнє джерело фінансування інтелектуального капіталу, а саме його венчурне фінансування. Загальний механізм венчурного фінансування інтелектуального капіталу передбачає залучення приватних коштів у розвиток інноваційних проектів або підприємств, сприяючи розвитку інтелектуального капіталу.

Так у міжнародній практиці останнім часом активно розвивається такий напрямок венчурного фінансування, як краудфандинг (crowdfunding). Його сутність полягає у викори-

станні широких можливостей інтернет-ресурсів та торговельних інтернет-платформ (як приклад інтернет-платформа Gust), що забезпечує пошук венчурних інвесторів на ранніх етапах розробки та комерціалізації результатів реалізації інтелектуального капіталу [6, с. 110-112]. Виокремлюють декілька видів краудфандингу, а саме «crowdsponsoring», «crowdinvesting», «crowdlending», «crowddonating/laising». Відповідно до першого напрямку («crowdsponsoring») передбачається колективна підтримка тих чи інших інноваційних проектів, які є результатом ефективного розвитку інтелектуального капіталу. Важливо звернути увагу, що колективна участь можлива не лише у вартісному вираженні (прямому фінансуванню інтелектуального капіталу), а у соціальній рекламі продукту чи послуги, залученні волонтерів для реалізації інноваційного проекту тощо. Другий тип краудфандингу («crowdinvesting») направлений на фінансування та підтримку унікальних проектів (таких як стартапи) і передбачає інвестиційний характер взаємовідносин тобто отримання дивідендів від прибутку. Третій тип («crowdlending») націлений на поверненість залучених фінансових ресурсів на фінансування інтелектуального капіталу, але без нарахування відсотків. Відповідно до умов четвертого типу краудфандингу («crowddonating/laising») фінансування інтелектуального капіталу здійснюється на цілком безповоротній основі [2; 14; 15].

Висновки. Отже, сучасний ефективний розвиток національної економіки забезпечується саме інтелектуальним капіталом, основами формування джерел фінансування якого мають бути як класичні фінансові ресурси так й альтернативні. Тому особливу увагу необхідно приділяти ефективним джерелам фінансування інтелектуального капіталу України як інвестиції (зокрема іноземні), лізинг та венчурний капітал. Реалізуючи можливості краудфандингу через інтернет-мережі, вдасться вирішити питання не лише залучення заощаджень домогосподарств у фінансування національної економіки, а забезпечити сталий та ефективний розвиток інтелектуального капіталу України.

Список використаних джерел:

1. Базилевич В.Д. Інтелектуальна власність: підручник / В.Д. Базилевич. – 2-ге вид., стер. – К.: Знання, 2008. – 431 с.

2. Бейкер Д. Инновация модели бизнеса через «краудсорсинг» с использованием социаль-

ных сетевых платформ. Пенсильванский ун-т, Филадельфия, США. URL: <http://www.lib.tsu.ru/mminfo/2011/000393746/06/image/06-087.pdf>.

3. Брукинг Э. Интеллектуальный капитал: ключ к успеху в новом тысячелетии [Текст] / Э.

Брукинг Пер. с англ. под ред. Л. Н. Ковачин. – СПб: Питер, 2001. – 288 с.

4. Гелбрейт Дж. Знание – как капитал / Пер. с англ. под ред. М.В. Грега. – М.: Знание, 1998. – 217 с.

5. Даффи Д. Человеческий капитал / Д. Даффи // Открытые системы. – 2000. – № 6. – С. 52–54.

6. Душина М.О. Методы сетевой коммуникации в дигитальном обществе: бенчмаркинг, краудсорсинг, краудфандинг / М.О. Душина // Социология науки и технологий. 2014. №1 С.105–114.

7. Дементьев В. В. Почему Украина не инновационная держава: институциональный анализ / В. В. Дементьев, В. П. Вишневский // Науч. тр. ДонНТУ. Серия: экономическая. Вып. 36-1. – Донецк : ДонНТУ, 2009. – С. 5-16.

8. Сакайя Т. Стоимость, создаваемая знаниями, или История будущего // Новая постиндустриальная волна на Западе: Антология. — М.,1999. — С. 337.

9. Танклевська Н.С. Розвиток фінансування інноваційної діяльності сільськогосподарських підприємств: [Монографія] / Н.С. Танклевська, А.С. Карнаушенко. – Херсон: Айлант, 2015. – 184 с.

10. Ушакова С.Е., Буханова Ю.А. Инвестиционный аспект стимулирования эффективно-го использования интеллектуального капитала страны: зарубежный и отечественный опыт /

Ушакова С.Е., Буханова Ю.А. // Наука. Инновации. Образование. 2015. - №18 - С.138-167.

11. Цопа Н.В. Мировые подходы финансирования инновационного развития / Н.В. Цопа // Экономика и управление. – 2005. - №4-5. – С. 116-120.

12. Чухно А. Интеллектуальный капитал: сутність, форми і закономірності розвитку / А. Чухно // Економіка України. – 2002. – № 12. – С. 61–67.

13. Clark G. The conditions of economic progress – N.Y. – 1957. – p. 337-371

14. Kappel T. Crowdfunding and the Recording Industry: A Model for the U.S. // Loyola of Los Angeles Entertainment Law Review. 2009. Vol. 29. Issue 3. P. 375–385.

15. Leimeister J. M. Crowdsourcing. Crowdfunding, Crowdvoting, Crowdcreation // Robert Risse. Steuercontrolling und reporting. Konzernsteuerquote und deren Bedeutung fuer das Steuermanagement. Deutschland, Springer Gabler, 2010. S. 388–392.

16. Roos J. Intellectual Capital: Navigating new business landscape [Text] / J. Roos, G. Roos, N.C. Dragonetti, L. Edvinsson. – Houndmills: Macmillan Press, 1997. – 143 p.

17. Stewart T. Intellectual Capital – The New Wealth of Organizations / T. Stewart. – London: Nocholas Brealey Publishing House, 1999. – 280 p.

JEL CLASSIFICATION O16

BASIS FOR THE FORMATION OF INTELLECTUAL CAPITAL FUNDING SOURCES

Tanklevska Nataliya

*Doctor Science of Economy, Professor
Head of Accounting and Taxation Chair
Kherson State Agrarian University*

Annotation. *The article deals with the formation of foundations funding sources of intellectual capital. We characterize the role of intellectual capital in the modern development of the economic system. Correlation of intellectual capital and innovation.*

Based on statistical data determined current financing innovation. The necessity of using alternative sources of financing intellectual capital. Proposing different types of crowdfunding to finance intellectual capital.

Keywords: *intellectual capital, innovation, intellectual capital funding, funding, investment, venture financing, crowdfunding*

The existing conditions of the modern world confirm the critical role of intellectual capital in the evolution of the economic system and society. The intensity of the transformation of economic processes demonstrates the need to find new, effective and efficient tool for building economic system. Instead, the globalization of the world economy causes financial and economic imbalances in the national economy, which exacerbates the problem of finding available sources of financing needs of businesses, especially the development of intellectual capital. This reinforces the urgency of the need to study the formation of foundations funding sources of intellectual capital of Ukraine.

Agree with the scientific position T. Umesao, I. Masuda, T. Sakayyi that focus on the need for transformation of the economic theory of the production of wealth towards the creation of information value of intellectual abilities to expand and facilitate intellectual work that actually reduces capital position as an economic resource for information and knowledge.

Accordingly, the intellectual capital is the basis of the country's innovation at all levels of management. The presence and quality of intellectual capital determines the state of innovation in society,

enabling improved efficiency of the national economy. Because funding is one of the main growth factors effective use of intellectual capital.

This structure of funding sources of intellectual capital does not meet market needs innovation because Ukraine needs improvement. Firstly, you need to pay attention to possible alternative sources of funding. Among the possible alternative sources of funding should be called intellectual capital leasing and venture capital. We believe also appropriate to adapt the model of innovation financing agricultural enterprises to financial security needs of the country's intellectual capital that will ensure sustainable economic development, based on innovation vector, secured an extended range of financial resources.

In international practice, has been actively developing a line of venture financing, crowdfunding. Its essence is to use the opportunities of Internet resources and online trading platforms (as an example of the Internet platform Gust), providing search for venture capital in the early stages of development and commercialization of implementation of intellectual capital. Distinguishes several types crowdfunding, that is «crowdsponsoring», «crowdinvesting», «crowdlending», «crowddonating/ laising».

References

1. Bazylevych V.D. *Intelektual'na vlasnist': pidruchnyk / V.D. Bazylevych. – 2-ge vyd., ster. – K.: Znannja, 2008. – 431 s.*

2. Bejker D. *Innovacija modeli biznesa cherez «kraudsorsing» s ispol'zovaniem social'nyh setevyh platform. Pensil'vanskij un-t, Filadel'fija,*

SShA. available at: <http://www.lib.tsu.ru/mminfo/2011/000393746/06/image/06-087.pdf>.

3. Bruking Je. *Intellektual'nyj kapital: kljuch k uspehu v novom tysjacheletii [Tekst] / Je. Bruking Per. s angl, pod red. Jl. N. Kovachin. – SPb: Piter, 2001. – 288 s.*

4. Gelbreit Dzh. Znanie – kak kapital / Per. s angl. pod red. M.V. Grega. – M.: Znanie, 1998. – 217 s.
5. Daffi D. Chelovecheskii kapital / D. Daffi // Otkrytye sistemy. – 2000. – № 6. – S. 52–54.
6. Dushina M.O. Metody setevoy kommunikacii v digital'nom obshchestve: benchmarking, kraudsorsing, kraudfanding / M.O. Dushina // Sociologija nauki i tehnologij. 2014. №1 S.105-114.
7. Dement'ev V. V. Pochemu Ukraina ne innovacionnaja derzhava: institucional'nyj analiz / V. V. Dement'ev, V. P. Vishnevskij // Nauch. tr. DonNTU. Serija: jekonomicheskaja. Vyp. 36-1. – Doneck : DonNTU, 2009. – S. 5-16.
8. Sakajja T. Stoimost', sozdavaemaja znanijami, ili Istorija budushhego // Novaja postindustrial'naja volna na Zapade: Antologija. – M., 1999. – S. 337.
9. Tanklevs'ka N.S. Rozvytok finansuvannja innovacijnoi' dijaj'nosti sil's'kogospodars'kyh pidpryjemstv: [Monografija] / N.S. Tanklevs'ka, A.S. Karناushenko. – Herson: Ajlant, 2015. – 184 s.
10. Ushakova S.E., Buhanova Ju.A. Investicionnyj aspekt stimulirovanija jeffektivnogo ispol'zovanija intelektual'nogo kapitala strany: zarubezhnyj i otechestvennyj opyt / Ushakova S.E., Buhanova Ju.A. // Nauka. Innovacii. Obrazovanie. 2015. - №18 - S.138-167.
11. Copa N.V. Mirovye podhody finansirovanija innovacionnogo razvitija / N.V. Copa // Jekonomika i upravlenie. – 2005. - №4-5. – S. 116-120
12. Chuhno A. Intelektual'nyj kapital: sutnist', formy i zakonomirnosti rozvytku / A. Chuhno // Ekonomika Ukrai'ny. – 2002. – № 12. – S. 61–67.
13. Clark G. The conditions of economic progress – N.Y. – 1957. – p. 337-371
14. Kappel T. Crowdfunding and the Recording Industry: A Model for the U.S. // Loyola of Los Angeles Entertainment Law Review. 2009. Vol. 29. Issue 3. P. 375–385.
15. Leimeister J. M. Crowdsourcing. Crowdfunding, Crowdvoting, Crowdcreation // Robert Risse. Steuercontrolling und reporting. Konzernsteuerquote und deren Bedeutung fuer das Steuermanagement. Deutschland, Springer Gabler, 2010. S. 388–392.
16. Roos J. Intellectual Capital: Navigating new business landscape [Text] / J. Roos, G. Roos, N.C. Dragonetti, L. Edvinsson. – Houndmills: Macmillan Press, 1997. – 143 p.
17. Stewart T. Intellectual Capital – The New Wealth of Organizations / T. Stewart. – London: Nocholas Brealey Publishing House, 1999. – 280 p.

УДК 657.1:336.2

БУХГАЛТЕРСЬКИЙ ОБЛІК ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПРОМИСЛОВИХ ПІДПРИЄМСТВ: КОРИГУВАННЯ МИТНОЇ ВАРТОСТІ ТА ФОРМУВАННЯ ПОДАТКОВОГО КРЕДИТУ З ПДВ

Катерина Станіславівна ЄЛІЗАРОВА

старший викладач кафедри обліку, оподаткування,
публічного управління та адміністрування
ДВНЗ «Криворізький національний університет»
E-mail: yelizarova@ukr.net

Анотація. В статті наведено проблеми підприємств щодо визначення митної вартості імпортованих товарів, визначено можливі стратегії дій підприємств в даному напрямку, розглянуто наслідки кожної з запропонованих стратегій щодо її впливу на формування податкового кредиту з ПДВ.

Ключові слова: митна вартість, імпорт, податковий кредит, податок на додану вартість.

Ключевые слова: таможенная стоимость, импорт, налоговый кредит, налог на добавленную стоимость.

Постановка проблеми. Зовнішньоекономічна діяльність (ЗЕД) – це дуже важлива сфера господарської діяльності для будь-якої країни. Від її ефективності залежить чи буде країна підсилувати або втрачати свої позиції у світовій економіці. Щодо окремих господарських одиниць, то для них актуальними є практичні аспекти здійснення ЗЕД, зокрема, правильне відображення зовнішньоекономічних операцій у бухгалтерському обліку.

Митна вартість є надзвичайно важливим поняттям у бухгалтерському обліку зовнішньоекономічної діяльності промислових підприємств, оскільки саме вона є базою нарахування митного збору, мита, акцизного податку та податку на додану вартість. При цьому досить важливим питанням для підприємств є правильне визначення як митної вартості, так і сум податкового кредиту під час операцій з імпорту товарів.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Поняття митної вартості розглядається в роботах таких науковців, як Борисенко О. [1], Веденеєв Є.Є. [2], Тоцька Т. С., Аршиннікова А. В. [3], Шинкаренко І., Оджиковський В., Короп О. [4]. Дослідження механізму функціонування податку на додану вартість (ПДВ) та формування податкового кредиту, знайшли відображення в працях таких науковців, як В. Бабіч, А. Поддєрьогін [5], А.Панчук [6], та багатьох інших. Окремі питання щодо коригування митної вартості та

Аннотация. В статье приведены проблемы предприятий по определению таможенной стоимости импортных товаров, определены возможные стратегии действий предприятий по данному направлению, рассмотрены последствия каждой из предложенных стратегий касательно её влияния на формирование налогового кредита по НДС.

формування при цьому податкового кредиту з ПДВ знаходять відображення в багатьох роботах практикуючих юристів, бухгалтерів та аудиторів, наприклад, Р.Білицький [7], О.Нестеренко, А.Тіточка [8], В. В. Голомб, В. В. Голомб [9], О. Гуляйкін [10]. В роботах зазначених авторів наведені аспекти розглядаються відокремлено, а для суб'єктів господарювання важливим є узагальнення розрізаних результатів досліджень та розробка конкретних стратегій дій. На практиці у підприємств виникає ряд проблем, які пов'язані із обґрунтуванням правильності самостійно визначеної митної вартості товарів та із оскарженням рішень митниці щодо коригування митної вартості, а також питання щодо формування податкового кредиту з ПДВ по операціях імпорту.

Метою статті є розгляд проблем визначення та коригування митної вартості по операціях з імпорту, розгляд можливих стратегій підприємства з цього питання та їх впливу на формування податкового кредиту з ПДВ.

Виклад основного матеріалу. Визначення митної вартості товарів, з одного боку, нормативно відрегульовано Митним кодексом України (МКУ) і має бути простою процедурою, але з іншого боку, на практиці є складним і суперечливим процесом. Це пояснюється протистоянням митних органів, що представляють інтереси держави, і ефективність роботи яких оцінюється

за обсягами надходжень від них до бюджету, та господарюючих суб'єктів, які, цілком логічно, бажають зменшити свої платежі. Згідно з МКУ (ст. 51 п.1) «Митна вартість товарів, що переміщуються через митний кордон України, визначається декларантом відповідно до норм Цього Кодексу.» При цьому, «Митна вартість товарів, що ввозяться на митну територію України відповідно до митного режиму імпорту, визначається відповідно до глави 9 цього Кодексу», в якій наведено методи визначення митної вартості – основний та другорядні: 1) основний – за ціною договору (контракту) щодо товарів, які експортуються (вартість операції); 2) другорядні: а) за ціною договору щодо ідентичних товарів; б) за ціною договору щодо подібних (аналогічних) товарів; в) на основі віднімання вартості; г) на основі додавання вартості; г) резервний.

Зазвичай господарюючі суб'єкти визначають митну вартість товарів, що імпортуються, за основним методом. Однак, на практиці, митні органи намагаються винайти всі можливості, щоб не погодитись із заявленою декларантом митною

вартістю та провести її коригування (звичайно, у бік її збільшення).

В цьому випадку можливі два варіанти стратегій господарюючого суб'єкта: а) погодитись із визначеною митним органом сумою митної вартості, та, відповідно, сплатити більші суми мита і податків; б) не погоджуватись із коригуванням митної вартості і відстоювати свою правоту.

Що треба враховувати в кожному випадку суб'єкту господарювання?

Якщо підприємство обирає варіант «а», тобто йде по шляху найменшого спротиву, то воно має заздалегідь планувати для операцій з імпорту додаткові витрати на сплату мита і податків через завищення митним органом митної вартості товарів, що імпортуються.

Якщо підприємство обирає варіант «б», то воно має, як зазначає Р. Білицький [7] «не дати митному органу приводів для застосування другорядного методу» і бути готовим до боротьби. Подальший хід розвитку подій дуже вдало відображений авторами [9] на схемі, яку після невеликого доопрацювання представлено на рис. 1.

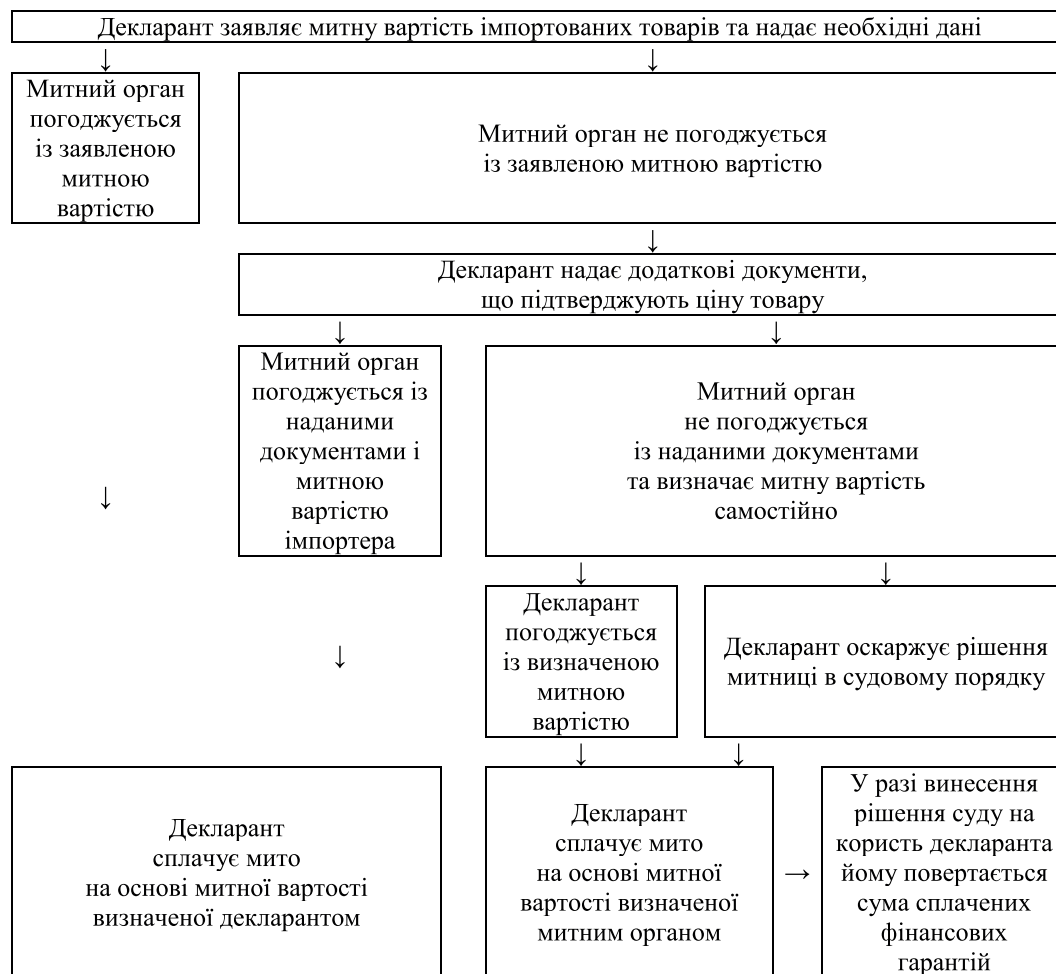


Рис. 1. Блок-схема послідовності дій декларанта у процесі подання відомостей про митну вартість імпортованих товарів (складено на основі [9])

Отже, що має зробити господарський суб'єкт, щоб відстояти самостійно обчислену митну вартість імпортованих товарів – це, по-перше, зібрати, так званий, «ідеальний» пакет документів, які підтверджують розрахунок митної вартості. Детальний перелік та рекомендації по його збору наведено у Р. Білицького [7].

По-друге, бути готовим оскаржувати рішення митного органу в суді (рекомендації підприємствам, що ввозять товари в митному режимі імпорту щодо процедури оскарження рішень митних органів по коригуванню митної вартості таких товарів наведено в статті О. Гуляйкіна [10]).

Але, як зазначають автори [9], з посиланням на дані «Європейської бізнес асоціації» (European Business Association (ЕВА)), «лише 11% підприємств вдалося автоматично повернути надмірно сплачені мито, ПДВ, кошти, надані в якості фінансової гарантії». Причини цього криються у бюрократичних процедурах, що створюють перепони для повернення фінансової гарантії, та у недосконалості митного законодавства в питанні залучення для підтвердження митної вартості експертних організацій (детально розглянуто в статті [9]).

Однак, ті ж автори [9] зазначають, що «Негативне рішення органу доходів та зборів імпортер може оскаржити у судовому порядку та із високою долею вірогідності виграти справу». Крім того, вони вказують, що «за даними ЕВА станом на вересень 2015 р., лише 26% підприємств скористалися цим правом», але «кількість звернень до суду у 3 кв. 2015 р. значно зросла порівняно з 4 кв. 2014 р. За цей же період суттєво скоротилася доля судових рішень проти імпортерів». Тож, шанси відстояти свою правоту у суді поступово зростають, і, можна сподіватись, що ситуація зміниться на краще.

Але під час прийняття рішення господарюючим суб'єктом, яку стратегію обрати «а» чи «б», слід також врахувати їх наслідки, що пов'язані із формуванням податкового кредиту з ПДВ.

Як зазначається у статті [8], «якщо декларант одразу погоджується із збільшеною митною вартістю, проблем не виникає і у митній декларації одразу відображається така вартість і вся сума ПДВ може бути включена до складу податкового кредиту». Тобто вибір стратегії «а» веде до вклю-

чення всієї сплаченої суми ПДВ до податкового кредиту, і, треба зазначити, що розмір цього податкового кредиту буде більший, оскільки передбачається завищення митним органом митної вартості імпортованих товарів.

Вибір стратегії «б» не дозволяє декларанту всю суму сплаченого при розмитненні ПДВ включити до податкового кредиту [8], оскільки його загальна сума розділена на дві частини: 1) ПДВ, з яким декларант погоджується, і який можна віднести до податкового кредиту; 2) так званий, «надлишок» ПДВ, який з'явився в результаті обчислення ПДВ за завищеною митною вартістю і який підприємством було сплачено в якості «фінансових гарантій», віднести цю частину ПДВ на податковий кредит підприємство не може (ПДВ, з яким декларант погоджується, відображається в графі 47 митної декларації під кодом 01, то фінансові гарантії – під кодом 55).

Враховуючи те, що за стратегією «б» підприємство має намір відстоювати свою правоту щодо обчислення митної вартості імпортованих товарів, то можливі два випадки. У випадку погодження митного органу із заявленою декларантом митною вартістю він сплатить меншу суму ПДВ, оскільки податок буде обчислено за меншою митною вартістю. У випадку погодження митного органу із заявленою декларантом митною вартістю підприємство чекає, як мінімум, «зависання» на тривалий час суми сплаченої фінансової гарантії і неможливість її віднесення до податкового кредиту.

Висновки. Таким чином, ми окреслили проблеми господарюючого суб'єкта щодо визначення митної вартості імпортованих товарів, визначили дві можливі стратегії його дій відносно цього питання, розглянули загальні наслідки кожної з запропонованих стратегій, та зокрема розглянули вплив обраної стратегії на формування податкового кредиту.

Звичайно, вибір стратегії залишається за підприємством і може бути різним залежно від кожної конкретної зовнішньоекономічної операції, але ґрунтуватись він має на прорахунок економічних наслідків кожного з варіантів з урахуванням наведеної вище інформації. Саме це і є подальшим напрямком розвитку даного дослідження.

Список використаних джерел:

1. Борисенко О. Митна вартість як об'єкт і інструмент державного регулювання та контролю / Ольга Борисенко // Вісник Національної

академії державного управління. – 2009. – №10. – С. 71-79.

2. Веденеев Є.Є. Особливості визначення

митної вартості товарів в умовах об'єднання податкової та митної служби / Є.Є. Веденєєв // Наукові праці НДФІ – 2014. – № 2 (67). – С. 71-79.

3. Тоцька Т. С. Недоліки в системі державного контролю митної вартості в Україні / Т. С. Тоцька, А. В. Аршиннікова // Вісник АМСУ. Серія: “Державне управління”. – 2014. – № 1 (10). – С. 150-158.

4. Шинкаренко І. Повернути переплату на митниці – місія нездійсненна!? / І. Шинкаренко, В. Оджиковський, О. Короп // Юридична Газета. – 2015. – № 43. – С. 14–15.

5. Бабіч В. Податковий кредит з податку на додану вартість (ПДВ): облік, нарахування та відшкодування / В. Бабіч, А. Поддєрьогін // Бухгалтерський облік і аудит. – 2014. – № 5. – С. 16-22.

6. Панчук А. Генезис категорії «податковий кредит» / А. Панчук // Вісник КНТЕУ. – 2011. – №4. – С. 23-31.

7. Білицький Р. Митниця не дає дозвіл. Протидія коригуванню митної вартості / Р.Білицький // Журнал «Незалежний АУДИТОР» №5 (16) 2013 [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://n-auditor.com.ua/uk/component/na_archive/275?view=material.

8. Нестеренко О. Митна вартість імпортного товару: чи на весь ПДВ одночасно виникає право на податковий кредит? / О.Нестеренко, А.Тіточка // Група компаній «КЕЙНАС». – 2014. - [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://keynas.com/wp-content/uploads/2014/09/%D0%98%D1%8E%D0%BBD1%8C-1.pdf>

9. Голомб В.В. Економічні та правові аспекти визначення митної вартості імпорту / В. В. Голомб, В. В. Голомб // Глобальні та національні проблеми економіки. – 2016. – Випуск 11. – С. 116-120.

10. Гуляйкін О. Коригування митної вартості товарів / Олександр Гуляйкін // Інформаційно-аналітичний журнал «Вісник. Право знати все про податки і збори». – 2014. – №8 (8). - [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.visnuk.com.ua/ua/pubs/id/6675>

10. Гуляйкін О. Коригування митної вартості товарів / Олександр Гуляйкін // Інформаційно-аналітичний журнал «Вісник. Право знати все про податки і збори». – 2014. – №8 (8). - [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.visnuk.com.ua/ua/pubs/id/6675>

JEL CLASSIFICATION – H 25, M 41, M 49, M 21, M 29

ACCOUNTING OF FOREIGN ECONOMIC ACTIVITY OF INDUSTRIAL ENTERPRISES: THE CUSTOMS VALUE ADJUSTMENT AND THE FORMATION TAX CREDIT FOR VAT

Yelizarova K.S.

Senior lecturer of the Department of accounting, taxation, public management and administration of State institution of higher education «Kryvyi Rih National University»

Annotation. *The article presents enterprises' problems in determining of the imported goods customs value, it is defined possible strategies of enterprises actions in this area, it is considered the consequences of each of the proposed strategies concerning its influence on the tax credit formation on VAT.*

Keywords: *customs value, import, tax credit, value added tax.*

For companies a very important issue is the correct determination of the imported goods customs value, as it is the basis for the calculation of customs duties, fees, excise tax and value added tax. Enterprises face to a number of problems which are connected with substantiation of the correctness of the self-defined goods customs value and with appeal of customs Service decisions on the adjustment of customs value, as well as the question concerning the formation of tax credit on VAT on import operations.

Typically, business entities determine the customs value of imported goods by the basic method. But in practice, customs often require to make the customs value adjustment with the aim of its increase to obtain larger amounts of customs and tax payments. In this case there are two possible strategies of an economic entity: a) to agree or b) to disagree with the customs value adjustment.

If the enterprise selects option "a", it should pre-plan additional costs for customs duties and taxes payment because of the possible overestimation of the imported goods customs value by the customs.

If the company chooses option "b", then to

defend the self-calculated imported goods customs value it is necessary to collect a full package of documents confirming the customs value calculation. If the customs does not accept the documents and makes the customs value adjustment, it's necessary to appeal the customs decision in court.

Also, while the economic entity is making a decision, which strategy to choose, it has to consider their consequences, connected with the formation of tax credit on VAT. The choice of strategy «a» leads to the inclusion of the all paid VAT to the tax credit, and the size of this tax credit will be larger as it is assumed that the customs overestimates the customs value of the imported goods. The choice of strategy «b» does not allow the declarant to include the entire VAT amount paid during customs clearance into the tax credit because the part of the VAT that the company paid as «financial guarantees», is forbidden to include into a tax credit.

The choice of strategy remains with the company, but it must be based on calculation of the economic consequences of each option taking into account the above mentioned information.

References:

1. Borysenko O. (2009) "Customs value as an object and a tool of state regulation and control". *Visnyk Natsionalnoi akademii derzhavnogo upravlinnia*, vol. 10, pp. 71-79 (in Ukr.).
2. Viedienieiev Ye. Ye. (2014) "The special aspects of goods' customs value defining in conditions of tax service and customs service uniting". *Naukovi pratsi NDFI*, vol. 2 (67), pp. 71-79 (in Ukr.).
3. Tostka T. S., Arshynnikova A. V. (2014) "Disadvantages in the system of customs value state control in Ukraine". *Visnyk AMSU. Seria: "Derzhavne upravlinnia"*, vol. 1 (10), pp. 150-158.
4. Shinkarenko I., Odzykovsky V., Korop O. (2015) "To return the overpayment at the customs service – is the mission impossible?!". *Urydychna Gazeta*, vol. 43, pp. 14-15.

5. Babich V., Poddieriogin A. (2014) "Tax credit on value added tax (VAT): accounting, charging and compensation". *Buhgaltersky oblik i audit*, vol. 5, pp.16-22.
6. Panchuk A. (2011) "Genesis of "tax credit" category". *Visnyk KNTEU*, vol. 4, pp. 23-31.
7. Bilytsky R. (2013) "Customs service doesn't give permission. The counteraction to customs value correction". *Zhurnal "Nezalezhny AUDYTOR"*, vol. 5 (16): http://n-auditor.com.ua/uk/component/na_archive/275?view=material.
8. Nesterenko O., Titochka A. (2014) "Imported goods customs value: does the right of tax credit appears on the all VAT amount at the same moment?". *Gruppa kompaniy "KEYNAS"*: <http://keynas.com/wp-content/uploads/2014/09/%D0%98%D1%8E%D0%BBD1%8C-1.pdf>
9. Golomb V. V., Golomb V. V. (2016) "Economic and low aspects of import goods customs value defining". *Globalni ta natsionalni problemy ekonomiky*, vol. 11, pp. 116-120.
10. Guliaykin O. (2014) "Goods customs value correction". *Informatsiyno-analitychny zhurnal "Visnyk: Pravo znaty vse pro podatky i zbory"*, vol. 8 (8): <http://www.visnuk.com.ua/ua/pubs/id/6675>

УДК 657.421..436

ПРОБЛЕМИ ОБЛІКУ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ В СІЛЬСЬКОМУ ГОСПОДАРСТВІ

Касич Алла Олександрівна,

д.е.н, проф.

Київський національний університет технологій та дизайну

E-mail:Kasich.alla@gmail.com

Телешун Аліна Андріївна

магістрант, Кременчуцький національний університет

імені Михайла Остроградського

E-mail: asandreevna@ukr.net

Анотація. У статті розглянуто невирішені питання, які стосуються нарахування амортизації, обліку переоцінки та новостворених основних засобів в сільському господарстві. Запропоновані рекомендації та шляхи щодо удосконалення та гармонізації системи бухгалтерського обліку в сільському господарстві.

Аннотация. В статье рассмотрены нерешенные вопросы, касающиеся начисления амортизации, учета переоценки и вновь созданных основных средств в сельском хозяйстве. Предложены рекомендации и пути по совершенствованию и гармонизации системы бухгалтерского учета в сельском хозяйстве.

Ключові слова: основні засоби, методи нарахування амортизації, переоцінка, залишкова вартість, новостворений об'єкт.

Ключевые слова: основные средства, методы начисления амортизации, переоценка, остаточная стоимость, вновь созданные объекты.

Постановка проблеми. Україна знаходиться на етапі удосконалення ринкових умов господарювання, що, в свою чергу впливає на суттєві зміни в гармонізації інтересів усіх зацікавлених сторін. На даний час проблеми обліку основних засобів України в умовах сучасної ринкової економіки набувають особливої актуальності. Найбільш гостро це питання стоїть для сільськогосподарських підприємств, матеріально-технічна база в яких виступає основним засобом праці. Адже перехід до відносин власності на землю стимулює підвищення відповідальності суб'єктів господарської діяльності за раціональність та ефективність своєї роботи, яка прямо залежить від забезпеченості підприємства основними засобами. Це пов'язано з дуже стрімким зростанням рівня техніко-технологічного оснащення, використання новітнього передового обладнання та високопродуктивних засобів виробництва, що в свою чергу потребує правильного облікового підходу.

Сукупні результати діяльності підприємства, а також введення нових підходів в керівництво підприємством в цілому та основними засобами зокрема, прямо залежить від того, наскільки функціонально та ефективно використовуються

наявні засоби праці. Адже можливе викривлення та неточність інформації щодо обліку основних засобів, що ймовірно в результаті недосконалості облікової системи, призводить лише до приблизних а більшості випадків до помилкових даних щодо стану підприємства.

Огляд останніх джерел досліджень і публікацій. Під час аналізу останніх наукових публікацій було помічено що більшість провідних вітчизняних вчених у сфері бухгалтерського обліку акцентують свою увагу здебільшого на дослідженні вдосконалення обліку основних засобів. Особливо слід виокремити праці таких провідних економістів, як В.В. Немченко, В.Г. Швець [9], Н.М. Ткаченко [8], М.Т. Білуха, Т.А. Бутинець [2] та багато інших. Вчені вивчають різноманітні теми обліку основних засобів, які викликають ряд суперечок та розбіжностей, в тому числі податкового [5]. Це можна пояснити тим що низка питань у законодавчо-нормативних документах залишились недоопрацьованими, а саме: визначення справедливої вартості і переоцінки, організація ефективної амортизаційної політики на підприємстві, облік продажу основних засобів і потребують подальшого розгляду. Слід також наголосити на важливості досліджень безпосеред-

ньо обліку та аналізу основних засобів сільськогосподарських підприємств, на чому наголошено в роботі [4].

Мета статті є дослідження проблемних питань обліку основних засобів в сфері сільськогосподарства та надання рекомендацій щодо його удосконалення. Для досягнення зазначеної мети потрібно вирішити такі завдання:

— дослідити основні підходи в виборі методу нарахування амортизації та шляхи організації ефективної амортизаційної політики на сільськогосподарських підприємствах;

— визначити шляхи удосконалення переоцінки основних засобів;

— детально опрацювати поняття «новостворений основний засіб».

Основний матеріал і результати.

Сільське господарство та основні засоби мають дуже міцний зв'язок, адже від ефективності та репродуктивності роботи саме основних засобів і залежать виробничі можливості сільських та фермерських підприємств. Кожне господарство має десятки, сотні а то й тисячі необоротних активів, які потрібно правильно обліковувати, ремонтувати та переоцінювати. В результаті чого потрібна ефективна та раціональна облікова політика, що враховуватиме всі особливості саме сільськогосподарської діяльності. Система обліку основних засобів, яка діє на даний момент не задовольняє вимоги ринку, потребує вивчення, суттєвих змін та доопрацювання. Тільки після вирішення даних завдань можливо підвищити ефективність обліково-аналітичних функцій в управлінні виробничим потенціалом країни. Необхідною умовою виконання завдань основних

засобів є дотримання законодавчо-нормативних вимог і облікової політики підприємства, які є основою правильного ведення основних засобів. Розгляд законодавчо-нормативних актів, дослідження економічної літератури та наукових праць дало можливість визначити коло недостатньо опрацьованих теоретичних та методичних питань, які потребують обґрунтування їх економічної сутності та узгодженості вимог щодо бухгалтерського обліку основних засобів, що і є одним із проблемних питань обліку основних засобів.

Однією із важливих проблем в системі бухгалтерського обліку сільськогосподарських підприємств, яка потребує вирішення, є удосконалення амортизаційної політики підприємства та більш раціональний підхід до вибору методу нарахування амортизації. Адже амортизація являється одним із базових елементів витрат на виробництво сільськогосподарської продукції. Потрібно розуміти, що від вибору методу нарахування амортизації будуть залежати всі показники собівартості продукції, який і показує степінь ефективності діяльності підприємства.

На нашу думку, питання амортизації активів є найбільш складним та суперечливим і водночас актуальним питанням. Адже в реальному житті на сільськогосподарських підприємствах сутність амортизації не розглядається наскільки серйозно як це було б потрібно. Як показало дане дослідження у більшості малих фермерських господарств прийнято вести картки обліку основних засобів, в яких відображається амортизаційні відрахування та залишкова вартість, при цьому застосовується прямолінійний метод (приклад картки рахунку наведено в таблиці 1).

Таблиця 1

Зразок картки обліку рахунку 131

Дата	Документ	Операції	Дебет р-ку	Сума	Кредит р-ку	Сума	Поточне сальдо
		Сальдо на 01.06.2016			488788,93		
30.06.2016	Нарахування амортизації	Нарахування зносу с/г виробництво тракт.парк аморт.ОЗ	914		131	481,25	К-т 489270,18

Зрозуміло, що прямолінійний метод – це найпростіший спосіб нарахування амортизації, проте він не на всі 100 % підходить для фермерського господарства. Даний спосіб не враховує залежності суми нарахованого зносу і виробничої потужності основних засобів у різні роки експлуатації, а також моральне старіння цих активів [3]. Такий метод буде більш оптимальним для будівель, споруд, нерухомих об'єктів, але не для виробничих машин.

Також, як виявилось в результаті дослідження, деякі фермерські господарства нараховують амортизацію у вигляді відсотків в кінці кварталу для кожного об'єкта основних засобів. Дана схема схожа на систему нарахування амортизації в податковому обліку, що використовувалась в минулих роках і зовсім не задовольняє сучасні стандарти і вимоги. Така система не задовольняє жоден із методів нарахування амортизації, які представлені в П(С)БО 7 [7].

Наступна одна із основних проблем обліку активів є їх переоцінка. Адже як показує реальна ситуація то дуже мала частка підприємств у сфері сільського господарства проводить переоцінки. Така ситуація викликає подив, адже як без проведення переоцінок коли на кожному господарстві

достатньо великий обсяг матеріально-технічної бази, первісна вартість якої постійно змінюється. Але якщо дану проблему глибше дослідити із законодавчої сторони, то виникає низка невирішених проблем, що стосується переоцінки, які потребують роз'яснення.

Всім добре відомо, що підприємство/установа може переоцінювати об'єкт основних засобів, якщо залишкова вартість цього об'єкта суттєво відрізняється від його справедливої вартості на дату балансу [7 п.16]. Дане визначення не носить обов'язковий характер, а отже є добровільним і підприємство може цілком самостійно приймати рішення щодо проведення чи не проведення переоцінки.

Такий неоднозначний підхід до переоцінки не є правильним, адже потрібні певні конкретні, більш точні умови та обставини за яким переоцінка буде обов'язковим процесом для кожного підприємства.

Як рекомендація, потрібно запропонувати таблицю проведення переоцінки основних засобів в залежності від коефіцієнтів інфляції за рік (табл. 2). Адже який показник як не інфляція може точно показати картину зміни цін на товари та послуги.

Таблиця 2

Приклад проведення переоцінки основних засобів залежно від інфляції

№ п/п	Роки	Індекс інфляції року (I(a-1))	Коефіцієнт індексації (K _i)	Проведення переоцінки
1	2012	99,8	0,998	Не переоцінювати
2	2013	100,5	1,005	Переоцінювати
3	2014	124,9	1,249	Переоцінювати
4	2015	143,3	1,433	Переоцінювати

Дана таблиця носить ніяк не обов'язковий, а більш інформаційний характер для бухгалтера щодо розуміння реального стану суспільства, та показує в якому році справедлива вартість основних засобів може суттєво змінитися (на що вказує індекс інфляції).

Дуже важливим фактором який був виявлений в ході дослідження є те, що на фермерських господарствах наявні основні засоби (в робочому стані) але залишкова вартість яких дорівнює 0. Тут і виникає вищезгадана проблема щодо переоцінки, яка в даному випадку просто необхідна, адже використовувати основний засіб з нульовою залишковою вартістю не можна, його

потрібно або переоцінювати або списувати. Дана ситуація призводить до викривлення даних в фінансових звітах, інформація є не правдивою та не прозорою, а в результаті зацікавлені користувачі не мають достовірних даних про реальний фінансовий стан підприємства.

Але якщо керівництво вирішило провести переоцінку, то проводити її не може сам директор чи бригадир, а спеціально найнята особа – професійний оцінювач. Через що керівнику фермерського господарства потрібно викласти немалу суму коштів щоб провести переоцінку. Але щоб уникати таких складних ситуацій (коли залишкова вартість дорівнює нулю а основний за-

сіб в робочому стані) можливо створити комісію всередині підприємства для переоцінки, в складі якої має бути механік, або особа яка може реально оцінити скільки років може ще прослужити основний засіб. Потім місячну норму амортизації для даного об'єкта помножити на кількість років, яка буде визначена комісією, і на суму яка буде отримана дооцінити основний засіб.

Всі вище перелічені проблеми, недосконалість та неточність переоцінки і є основним фактором того, що вона проводиться дуже рідко, а в деяких господарствах взагалі не проводиться. Проведення переоцінки в сільськогосподарських підприємствах, де левову частку в діяльності займають саме основні засоби, необхідно.

Крім того, є недоцільним результати операцій переоцінки основних засобів відображати як доходи чи витрати звітного періоду, оскільки економічна сутність проведеної операції не полягає у зміні результатів господарської діяльності підприємства, а визначає реальну вартість об'єкта. Тому операції дооцінки та уцінки основних засобів варто відображати як зміни сальдо рахунків додаткового капіталу: дооцінку треба відображати як його збільшення, а уцінку – як його зменшення.

Питання щодо обліку новостворених основних засобів є дуже актуальним для фермерського господарства. Новостворений основний засіб являє собою певний об'єкт, який був виготовлений (зварено, змонтовано) на підприємстві власними силами. Здебільшого даний процес документально, а що не мало важливо документально правильно не оформлений. Деякі причеми, сіялки, будівлі які використовують в господарській діяльності ніяк не обліковуються і не стоять на балансі підприємства. Такий об'єкт треба достовірно оцінити, що робить зазвичай економіст розраховуючи всі затрати на його виготовлення (заробітна плата відповідних економістів, ма-

теріали, метал тощо). Після чого складається акт виготовлення основного засобу, і на основі якого ставиться на баланс підприємства. В ньому вказується назва підприємства, номер акта та дата його складання, завірені підписом керівника господарства. В самій формі акта вказується найменування та розташування основних засобів, дані стосовно матеріально відповідальної особи та її посади, рахунок обліку та інвентарний номер об'єкта, а також його первісна вартість і знос; перелік підготовчих та робіт по наладці (підключення чи пробний запуск).

Висновки. Поняття амортизації для сільськогосподарських підприємств є дуже важливим, адже основну частину матеріальної бази займають саме основні засоби. Амортизаційні відрахування в свою чергу досить суттєво впливають на фінансовий стан підприємств та є однією із основних елементів витрат на виробництво сільськогосподарської продукції тому виникає гостра необхідність правильно обліковувати та амортизувати основні засоби. Як показало дане дослідження на більшості господарствах використовується прямолінійний метод нарахування амортизації, а на деяких дуже близький до методу в податковому обліку з використанням відсотків для кожного об'єкта основного засобу. Використання даного методу є неправильним, підприємствам потрібно використовувати інший метод, але ніяк не методи податкового обліку. Як бачимо, не завжди документально оформлені новостворені основні засоби. В результаті дані засоби обліковуються неправильно, що, в свою чергу впливає на фінансову звітність підприємства. Щодо переоцінки, то це дуже складне питання, але його потрібно вирішити, тому що не є допустимим щоб основні засоби (робочі) обліковувались за нульовою залишковою вартістю. В даній ситуації питання переоцінки є просто необхідним.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бойчик І.М. Економіка підприємства / Бойчик І.М. // Навчальний посібник. – Київ, 2002. – С. 478
2. Бутинець Ф.Ф. Бухгалтерський фінансовий облік / Бутинець Ф.Ф. // Підручник для студентів спеціальності «Облік і аудит» вищих навчальних закладів. – Житомир, 2003. – Вип. 5.– С.726
3. Воронко Р.М. Облік у зарубіжних країнах / Р.М. Воронко// Навчальний посібник. – Львів, 2009. – С.744.

4. Касич А.О. Проблеми ефективності використання основних засобів сільськогосподарських підприємств / Касич А.О., Романенко Є.В. // Вісник Чернівецького торговельно-економічного інституту. Економічні науки. – Чернівці, 2012. – Вип. II (46): – С. 109–116.

5. Касич А.О. Проблемні аспекти бухгалтерського та податкового обліку основних засобів в Україні / Касич А.О., Черевик Н.В. // Вісник Кременчуцького національного університету імені Михайла Остроградського. Серія «Економічні

науки». – Кременчук: КрНУ, 2013. – Випуск 3 (80). – С.79-88.

6. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 16 (МСБО) «Основні засоби» затверджений наказом від 01.01.2012 р.

7. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 7 «Основні засоби», затверджене наказом Міністерства фінансів України від 27.04.2000 р. №92.

8. Ткаченко Н.М. Проблеми Методології і передумов гармонізації системи бухгалтерського обліку в Україні / Ткаченко Н.М. // Журнал «Облік і фінанси». Серія «Економічні науки». - 2010. – Вип. 7 (25). С. 3.

9. Швець В.Г. Теорія бухгалтерського обліку / Швець В.Г. // Підручник. – Київ, 2004. – С. 447.

JEL CLASSIFICATION: M 49

PROBLEMS OF ACCOUNT OF THE FIXED ASSETS ARE IN AGRICULTURE**A. O. Kasych**

*D. Sc. (Economics), Professor,
Professor of the Department of Management,
Kyiv National University of Technologies and Design*

A.A. Teleshyn

*master's degree, Kremenchuk National University
to the name of Mykhajlo Ostrogradskogo*

Annotation. *The article deals with the unresolved issues related depreciation accounting revaluation and newly created assets in agriculture. The proposed*

recommendations and ways for improvement and harmonization of accounting in agriculture.

Key words: *fixed assets, methods of charging amortization, overvalue, remaining cost, accrued objects.*

In this article the basic problems of account of the fixed assets are expounded in the conditions of modern market economy. Most sharply these problems stand for agriculture enterprises, a material and technical base in that comes forward as basic means of labour.

The purpose of the article is research of problem questions of account of the fixed assets in the field of agriculture and development of ways and recommendations in relation to his improvement and harmonization of account. In the article the question of extra charge was considered depreciation's of agriculture's enterprises, as depreciation is to one of base elements of charges of this activity. To the enterprises which use the method of extra charge depreciation's of the fiscal accounting it was suggested to choose rectilinear, or other method, depending on the specific of activity.

Also investigational question of overvalue of the fixed assets, and reflection of it, in an

account. How appears, most enterprises are not conducted overvalues, although it is necessary some, as the fixed assets are often taken into account on balance on a zero remaining cost which is impermissible. It was also discovered that the results of overvalue represent as profits or charges of period covered, which also is not correctly. The results of overvalue are suggested to represent as an increase or diminishing of balance of additional capital accounts. The working table of leadthrough of overvalue was developed, and also is the chart of leadthrough of overvalue on an enterprise is formed.

It was discovered during research, that the accrued fixed assets are not taken into account, or taken into account not correctly, as them a fair value is wrong certain. For the decision of this problem i am was offered the chart of documenting of such fixed assets for the correct conduct of record-keeping.

REFERENCES

1. Boychik, I.M. (2002). Economy of enterprise [Ekonomika pidpriemstva]. Kyiv [in Ukrainian].
2. Butinets F.F. (2003). Financial record-keeping [Buhgalterskiy finansoviy oblik]. (5nd ed.). Zhytomyr [in Ukrainian].
3. Voronko R.M. (2009). An account is in foreign countries [Oblik u zarubizhnyh krayinah]. Lviv [in Ukrainian].
4. Kasych A.O., & Romanenko E.V. (2012). Problems of efficiency of the use of the fixed assets of agricultural enterprises [Problemi efektyvnosti vikoristannya osnovnih zasobiv silskogospodarskih pidpriemstv]. Visnik Chernivetskogo torgovno-ekonomichnogo Institutu - Announcer of the Chernivtsi trade and economic institute, 2, 109-116 [in Ukrainian].
5. Kasych A.O., & Cherevik N.V. (2013). Announcer of the Chernivtsi trade and economic institute [Problemni aspekti buhgalterskogo ta podatkovogo obliku osnovnih zasobiv v Ukrayini]. Visnik Kremenchutskogo natsionalnogo universitetu imeni Mihayla Ostrogradskogo. Seriya «Ekonomichni nauki» - Announcer of the Kremenchuk national university of the name of Mykhajlo Ostrogradskogo. Series are «Economic sciences», 3, 79-88 [in Ukrainian].
6. International standard of record-keeping 16 (ISRK) the «Fixed assets» ratified by an order

from January 01 2012[Mizhnarodniy standart buhgalterskogo obliku 16 (MSBO) «Osnovni zasobi»: zatverdzheny vid 01.01.2012 roku]. (2012, January 01) [in Ukrainian].

7. Position (standard) of record-keeping 7 the «Fixed assets» ratified by an order from April 27 2000, №-92 [Polozhennya (standart) buhgalterskogo obliku 7 «Osnovni zasobi»: zatverdzheny nakazom vid 27.04.2000 №-92]. (2000, April 27) [in Ukrainian].

8. Tkachenko N.M. (2010). Problems of Methodology and pre-conditions of harmonization of the system of record-keeping in Ukraine [Problemi Metodologiyi I peredumov garmonizatsiyi sistemi buhgalterskogo obliku v Ukrayini]. Zhurnal «Oblik I finansy». Seriya «Ekonomichni nauki» - Magazine «Account and finances». Series are «Economic sciences», 7, 3 [in Ukrainian].

9. Shvets V.G (2004). Theory of record-keeping [Teoriya buhgalterskogo obliku]. Kyiv [in Ukrainian].

УДК: 65.012.8

СОЦІАЛЬНО-ЕКОЛОГІЧНА БЕЗПЕКА ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ: АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ УПРАВЛІННЯ ТА ОПОДАТКУВАННЯ

Молодецька Олена Миколаївна,

кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри обліку, оподаткування,
публічного управління та адміністрування
ДВНЗ «Криворізький національний університет»
e.molodetskaya@prbk.com.ua

Анотація. По кожній складовій безпеки підприємства є велика кількість індикаторів, що визначають їх основні показники, але лише їх частина дозволяє ідентифікувати соціальну та екологічну складову. Виявлена необхідність удосконалення інструментарію оцінювання соціальної та екологічної безпеки діяльності підприємств.

Ключові слова: безпека, національна безпека, соціальна безпека, екологічна безпека, екологічний податок.

Ключевые слова: безопасность, национальная безопасность, социальная безопасность, экологическая безопасность, экологический налог.

Постановка проблеми в загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими або практичними завданнями. Безпека є однією з найважливіших умов функціонування підприємства та є необхідною для будь-якої системи. Однак, серед численних досліджень безпеки найпоширенішими сьогодні є дослідження економічної безпеки діяльності підприємства. Разом з тим, недостатньо висвітленими залишаються дослідження соціальної та екологічної безпеки діяльності підприємств, а також проблеми їх оцінки. Усе це підкреслює необхідність досліджень в окресленому напрямку.

Аналіз останніх досліджень та публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми. Теоретичні аспекти безпеки діяльності підприємства та методики її оцінки розглянуто в наукових працях багатьох вітчизняних і зарубіжних учених, зокрема Л. І. Абалкіна, Г. О. Андроська, Б. М. Андрушківа, М. А. Бендикова, А. А. Беспалька, О. М. Вакульчик, В. Ф. Гапоненка, С. В. Глуценка, Ф. І. Євдокімова, С. М. Ільяшенка, М. І. Камлика, А. В. Козаченко, І. М. Кондрата, П. П. Крайнева, О. М. Ляшенко, В. І. Мунтіяна, Є. О. Олейнікова, І. Л. Плотнікової, Н. О. Подлужної, С. Ф. Покропивного, В. П. Пономарьова, Г. А. Семенова, С. М. Шкарлета та інших.

Аннотация. По каждой составляющей безопасности предприятия является большое количество индикаторов, определяющих их основные показатели, но лишь их часть позволяет идентифицировать социальную и экологическую составляющую. Выявлена необходимость совершенствования инструментария оценки социальной и экологической безопасности деятельности предприятий.

Не зменшуючи значимості проведених науковцями досліджень слід зазначити, що існуючі підходи до визначення безпеки підприємств потребують удосконалення. Так, наприклад, деякі науковці включають до економічної безпеки підприємств усі складові їх безпеки. Інші ж, навпаки, обмежуються лише фінансовою складовою [8].

Виокремлення невирішених раніше частин загальної проблеми, яким присвячується означена стаття. Слід підкреслити, що сьогодні посилюється соціальна напруженість в Україні, суттєво та швидкими темпами знижується добробут та життєвий рівень населення. Негативні тенденції в соціальній сфері та накопичені соціальні проблеми створюють загрози національній безпеці та подальшому розвитку суспільства, які можуть стати причинами порушення рівноваги та стабільності.

Незаперечно, що життя людей, їх трудова діяльність, побут та відпочинок проходять в складній системі взаємопов'язаних соціальних, природних та штучно створюваних факторів і явищ, які характеризують стан природи, етап розвитку суспільства і його взаємодію з природою [6]. Цю систему, як правило, називають навколишнім середовищем чи довкіллям. Однак люди тисячоліттями не відчували відповідальності за

збереження природи, ставлячись до неї як до невичерпного джерела, вмістилища ресурсів і місця скидання відходів.

Сучасний же стан довкілля характеризується глобальною екологічною кризою, отже першочерговим завданням є формування екологічної свідомості людини, її культури і цілісного екологічного світогляду.

З метою часткової компенсації негативного впливу на довкілля різного роду шкідливих та небезпечних факторів, що виникають у процесі господарської діяльності суб'єктів на території України платниками податків сплачується екологічний податок. Тобто, урахування того, що негативний вплив на довкілля є об'єктивно немінучим, на рівні держави передбачено економічне стимулювання суб'єктів господарювання до скорочення забруднення навколишнього середовища, заохочення людей до більш економного споживання природних ресурсів, впровадження альтернативних джерел ресурсів тощо.

Отже, актуальним питанням на сьогодні є дослідження стану забезпечення соціально-екологічної безпеки діяльності підприємств з метою

розробки превентивних заходів та недопущення загроз, які можуть дестабілізувати соціальну та екологічну сфери.

Формування цілей статті. Уточнення сутності соціальної та екологічної безпеки діяльності підприємств та розробка класифікації її складових.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Законом «Про основи національної безпеки України» [5] визначено сутність поняття «національна безпека». Під цим поняттям розуміється захищеність життєво важливих інтересів людини і громадянина, суспільства і держави, за якої забезпечуються сталий розвиток суспільства, своєчасне виявлення, запобігання і нейтралізація реальних та потенційних загроз національним інтересам...» [5].

Також Законом [5] визначено об'єкти національної безпеки (особистість, суспільство та державу); тлумачення терміну «загрози національній безпеці», під якими мається на увазі наявні та потенційно можливі явища і чинники, що створюють небезпеку життєво важливим національним інтересам України. Крім того, визначено сфери

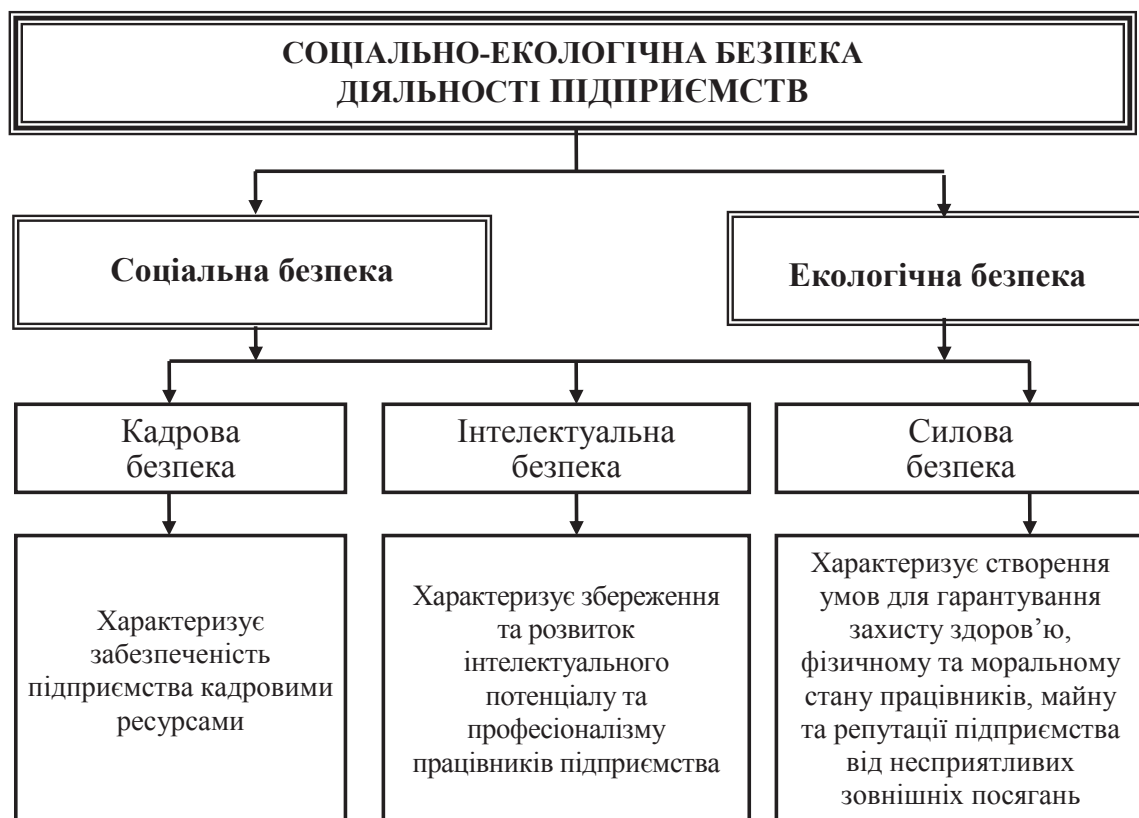


Рисунок 1 – Класифікація складових соціально-економічної безпеки діяльності підприємств

захисту від реальних та потенційних загроз, серед яких виділено соціальну та екологічну сфери [5].

Однак, слід зазначити, що на законодавчому рівні в Україні відсутнє визначення понять «екологічна безпека підприємства» та «соціальна безпека підприємства», хоча ці питання на сьогодні є дуже важливими.

Погоджуємось з автором роботи [10], що соціальна безпека відповідає за соціальну захищеність персоналу підприємства.

Щодо екологічної безпеки, то поділяємо думку авторів робіт [1; 7], які наголошують на тому, що вона полягає в дотриманні підприємством екологічних норм, що впливає на рівень витрат, направлених на сплату платежів та штрафів за забруднення навколишнього середовища, імідж підприємства та конкурентоздатність його продукції.

Враховуючи вище наведене здається логічним розробити класифікацію складових соціально-екологічної безпеки діяльності підприємств. На наш погляд соціально-екологічна безпека діяльності підприємств покликана на створення умов для досягнення підприємством встановлених нормативів, програм або гарантій і має опосередкований зв'язок з результатами діяльності підприємства. При досягненні цієї безпеки економічні показники діяльності підприємства можуть, навіть, погіршуватися. До складових соціально-екологічної безпеки діяльності під-

приємств вважаємо доцільним відносити ті, що не мають прямого зв'язку із фінансовим, майновим та технологічним станами підприємства, але є допоміжними у виробничій діяльності, а саме: кадрова, соціальна, екологічна, інтелектуальна й силова (рис. 1).

Необхідно зазначити, що сьогодні важливою складовою екологічної безпеки діяльності підприємств є сплата екологічного податку, який був введений в дію на території держави із прийняттям Податкового Кодексу України [9]. Система екологічного оподаткування відбиває взаємозалежність негативного впливу на навколишнє середовище (обсяги, види, категорія викидів та скидів) і ставок оподаткування (система диференційованих ставок), що сприяє прогресивності екологічного оподаткування. Однак, нарахування та сплата екологічного податку пов'язана і з певними недоліками. Одним з основних недоліків цього податку є складність його адміністрування.

Висновки з даного дослідження та перспективи подальшого розвитку в цьому напрямі. Розроблена класифікація складових соціально-екологічної безпеки діяльності підприємства, на наш погляд, дозволяє об'єднати складові безпеки в однорідні групи для подальшого їх аналізу та оцінки. Адже проблеми оцінки складових соціально-екологічної безпеки діяльності підприємств на сьогодні є достатньо актуальним, однак до кінця не вирішеним питанням.

Список використаних джерел

1. Андрушків Б.М. Економічна та майнова безпека підприємства і підприємництва. Антирейдерство / Б.М.Андрушків. – Тернопіль: Вид. Терно-граф, 2008. – 424 с.
2. Ветрова Н. М. Экологическая безопасность рекреационного региона : монография / Н. М. Ветрова. – Национальная академия природоохранного и курортного строительства. – С. : РИО НАПКС, 2006. – 297 с.
3. Герасимчук З. В. Екологічна безпека регіону: діагностика і механізм забезпечення : монографія / З. В. Герасимчук, А. О. Олексюк. – Луцький держ. технічний ун-т. – Луцьк: Надстир'я, 2007. – 280 с.
4. Гнибіденко І. Ф. Соціальна безпека: теорія та українська практика / [І. Ф. Гнибіденко, А. М. Колот, О. Ф. Новікова та ін.]. – К. : КНЕУ, 2006. – 291 с.
5. Закон України «Про основи національної безпеки України» від 19.06.03р. N 964-IV-ВР // Відомості Верховної Ради України. – 2003. - №39. – С. 351.
6. Зеркалов Д. В. Екологічна безпека та охорона довкілля [Електронний ресурс] : монографія / Д. В. Зеркалов – Електрон. дані. – К. : Основа, 2011.
7. Ильяшенко С.Н. Составляющие экономической безопасности предприятия и подходы к их оценке / С.Н. Ильяшенко // Актуальні проблеми економіки. – 2003. - №3. – С.12-19.
8. Нусінова О. В. Оцінка фінансової безпеки підприємств : монографія / Олена Володимирівна Нусінова. – Кривий Ріг : ФО-П Чернявський Д. О., 2011. – 192 с.
9. Податковий кодекс України від 02.12.2010 № 2755-VI (зі змінами та доповненнями). – Режим доступу: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>
10. Турило А.М. Економічна безпека підприємства [Монографія] / А.М. Турило, С.Б.Новак, С.В.Капітула. – Кривий Ріг: Видавничий дім, 2009. – 140 с.

JEL CLASSIFICATION: H 56, J 28, K 32, A 13

SOCIO-ECOLOGICAL SAFETY OF ENTERPRISES ACTIVITIES: TOPICAL ISSUES OF CONTROL AND TAXATION

Molodezhka Olena Mikolayivna,

Candidate of economic sciences, docent, docent of Department of accounting, taxation, public management and administration, State institution of higher education «Kryvyi Rih National University»

Abstract. *For each component of enterprise security is the large number of indicators of their main indicators, but only part of them allows to identify the*

social and environmental component. Identified the need to improve tools for assessment of social and environmental safety activities of enterprises.

Key words: *security, national security, social security, environmental security, environmental tax.*

Security is one of the most important conditions of the enterprise. However, numerous studies of safety studies the most common today is the economic security of the enterprise. However, studies are insufficiently illuminated social and environmental security of enterprises, and problems of assessment.

Today, increasing social tension in Ukraine significantly and rapidly reduced welfare and standard of living. Negative trends in social and accumulated social problems pose a threat to national security and the future of society, which can cause imbalance and stability.

People for thousands of years did not feel responsibility for the conservation of nature, treating it as an inexhaustible source, of a receptacle of resources and the disposal site. Modern state of the environment is characterized by global environmental crisis. For the purpose of partial compensation of the negative impact on the environment of different kinds of harmful and dangerous factors arising in the process of activity of economic entities of their environmental tax is paid. That is, at the level of the state provided economic incentives for entities to reduce environmental pollution, promoting people to a more economical consumption of natural resources, implementing alternative sources of resources and the like.

It should be noted that in Ukraine at the legislative

level there is no definition of «environmental security enterprise» and «social security enterprise», although these issues today are very important.

We believe Social Security is responsible for social security personnel.

Regarding environmental security, we believe that it is now met environmental regulations affecting the level of costs directed to the payment of fees and fines for environmental pollution, the image of the company and the competitiveness of its products.

The classification of the components of social and environmental safety of enterprises. In our view social and ecological safety of enterprises aims at creating conditions for achieving now established standards, programs or guarantees and has an indirect relationship with the results of the company. When the security of the economic performance of enterprises may even worsen. By components of socio-ecological safety of enterprises classified only by those that have no direct connection with the financial, property and technological state of the enterprise, but are complementary in industrial activity, such as: HR, social, environmental, and intellectual power.

We believe that the classification of components of the socio-ecological safety of activity of the enterprise, allowing to combine components of security in the homogeneous group for analysis and evaluation.

References

1. Andrushkiv, B. M. (2008), *Ekonomichna ta majnova bezpeka pidprijemstva i pidprijemnytstva. Antyrejderstvo [Economic and property security of enterprises and entrepreneurship. The anti-raiding]*, Terno-hraf, Ternopil', Ukraine.

2. Vetrova, N. M. (2006), *Ekolohycheskaia bezopasnost' rekreatsyonnoho rehyona [Environmental safety recreational region]*, RYO NAPKS, Symferopol', Ukraine.

3. Herasymchuk, Z. V. and Oleksiuk, A. O.

(2007), Ekolohichna bezpeka rehionu: diahnostyka i mekhanizm zabezpechennia [Ecological security of the region: diagnosis and mechanism to ensure], Nadstyr'ia, Luts'k, Ukraine.

4. Hnybidenko, I. F., Kolot, A. M. and Novikova, O. F.(2006), Sotsial'na bezpeka: teoriia ta ukrains'ka praktyka [Social security: theory and Ukrainian practice], KNEU, Kyiv, Ukraine.

5. The Verkhovna Rada of Ukraine (2003), The Law of Ukraine "On the basics of national security of Ukraine", available at: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/964-15>

6. Zerkalov, D. V. (2011), Ekolohichna bezpeka ta okhrona dovkillia [Environmental safety and environmental protection], Osnova, Kyiv, Ukraine.

7. Il'jashenko, S. N. (2003), "Components of economic security and approaches to their evaluation", Aktual'ni problemi ekonomiki, vol. 3, pp. 12-19.

8. Nusinova, O. V. (2011), Otsinka finansovoi bezpeky pidpriemstv [Assessment of financial security of enterprises], FO-P Cherniavs'kyj D. O., Kryvyj Rih, Ukraine.

9. The Verkhovna Rada of Ukraine (2010), "Tax code of Ukraine", available at: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>

10. Turylo, A. M. (2009), Ekonomychna bezpeka pidpriemstva [Economic security of enterprise], Vydavnychyj dim, Kryvyj Rih, Ukraine.

УДК 336.76:332.025:338.43.01/02.075.8

ДЕРЖАВНА ПІДТРИМКА ФІНАНСУВАННЯ АГРАРНОГО ВИРОБНИЦТВА УКРАЇНИ

Гмиря В.П.,

*к.е.н., доцент кафедри банківської справи
Черкаського навчально-наукового інституту
ДВНЗ «Університет банківської справи»
viktoryagmirya@ukr.net*

Анотація. В статті розглянуто основні інструменти та методи державної підтримки фінансування аграрного виробництва України. Виявлено основні проблеми, які пов'язані з реалізацією державної підтримки аграрних виробників в складній економічній ситуації. Обґрунтовано пропозиції щодо покращення державної підтримки фінансування аграрного виробництва через застосування стимулюючих інструментів як до фінансових установ, так і до аграрних виробників.

Аннотация. В статье рассмотрены основные инструменты и методы государственной поддержки финансирования аграрного производства Украины. Выявлены основные проблемы, связанные с реализацией государственной поддержки аграрных производителей в сложной экономической ситуации. Обоснованы предложения по улучшению государственной поддержки финансирования аграрного производства через применение стимулирующих инструментов, как к финансовым учреждениям, так и к аграрным производителям.

Ключові слова. Державна підтримка, банки, інвестиції, страхування, аграрні розписки, аграрні виробники.

Ключевые слова. Государственная поддержка, банки, инвестиции, страхование, аграрные расписки, аграрные производители.

Постановка проблеми. Аграрне виробництво функціонує в умовах економічної нестабільності. Держава, за рахунок відповідних інструментів і важелів, проводить заходи із фінансування діяльності суб'єктів господарювання аграрного виробництва з метою забезпечення ефективного функціонування аграрного сектору, виробництва конкурентоспроможної продукції та гарантування продовольчої безпеки країни. Аграрне виробництво залишається на сьогодні малорентабельним, незважаючи на те, що вкладення коштів державним та приватним сектором з кожним роком збільшується.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання державної підтримки фінансування аграрного виробництва лежить в полі уваги таких видатних науковців, як П.Саблук, О.Гудзь, В.Онегіна, М. Малік, І. Кириленко, А. Діброва, О. Могильний, С.Власюк та ін. В останній час сформувався певний інструментарій державної підтримки, який характеризує спрямованість бюджетного фінансування у відповідності до напрямів діяльності: виробничі дотації товаровиробникам (пряма бюджетна підтримка в ро-

зрізі рослинництва та тваринництва); субсидії на придбання ресурсів (компенсація частини здійснених інвестицій (у рамках цільових програм, зокрема, будівництва ферм та тепличних комплексів тощо); стимулювання технічного переоснащення господарств агропромислового сектору, зокрема машинобудівною продукцією на основі лізингу; здійснення цінового регулювання аграрного ринку; підтримка окремих форм господарювання на селі – фермерства, кредитної кооперації, дорадництва; фінансування заходів щодо розвитку соціальної сфери; кредитування витрат аграрного сектора тощо. Тому фінансова підтримка повинна орієнтуватися на стимулювання аграрного виробництва і надаватися, в першу чергу, товаровиробникам, які забезпечують ефективно використання наявних ресурсів.

Метою статті є розгляд питання державної підтримки фінансування аграрного виробництва, виявлення проблем, які стримуються впровадження ефективної фінансової підтримки з боку держави.

Виклад основного матеріалу. Необхідність державної підтримки фінансування аграрного

сектора в ринковій економіці визначена у складі різноманітні форми, системи і методи.

Державна підтримка аграрного виробництва економіки може бути прямою, умовно-прямою та непрямою. Форма прямої бюджетної підтримки полягає у здійсненні закупівель сільгосппродукції і продовольства для державних потреб; регулюванні виробничого ринку, за допомогою проведення закупівельних і товарних інтервенцій із зерном; захисту економічних інтересів товаровиробників при здійсненні зовнішньоекономічної діяльності в сфері АПК та ін. До цієї форми можна віднести підтримку аграрної науки, розвиток соціальної сфери та сільських територій тощо. Форма прямої бюджетної підтримки передбачає надання субсидій на сільськогосподарське виробництво і матеріально-технічні ресурси; субсидування короткострокового та інвестиційного кредитування підприємств і організацій АПК; надання субсидій на компенсацію частини витрат товаровиробників на страхування врожаю сільськогосподарських культур; субсидії на витрати капітального характеру, лізинг та інше. Умовно-пряма бюджетна підтримка спрямована на зміцнення виробничого потенціалу і позицій на споживчому ринку через опосередковані форми для забезпечення сприятливих організаційно-економічних умов функціонування аграрного сектору. Серед них державні закупівлі через Аграрний фонд, митно - тарифне регулювання, підтримка постачальників енергетичних та матеріально - технічних ресурсів; створення оптових ринків, реалізації державних програм і загальнонаціональних проектів, на які можуть використовуватися і кошти позабюджетних фондів, соціальна підтримка села тощо. Проти заходів державної бюджетної підтримки агропромислового сектора виступає чимало опонентів, що виражають незадоволеність втручанням держави в систему ринкових відносин і високою вартістю цих заходів. [1]

Аграрне виробництво підтримують в усьому світі, оскільки від стану його розвитку залежить в цілому як продовольча безпека держави, так і стабільність роботи головної галузі аграріїв - харчової промисловості. Існує і має практичне застосування значна кількість підходів до оцінки рівня державної підтримки сільського господарства. Досить поширеним є аналіз і порівняння обсягу і форм підтримки вітчизняної галузі сільського господарства з аналогічною в інших країнах світу на основі використання доступної

оцінки за методологією Організації економічного співробітництва та розвитку (OECD).

Основним показником моніторингу й оцінки аграрної політики державної підтримки сільського господарства за цією методикою є рівень сукупної підтримки сільського господарства (в англійській інтерпретації Total support estimate — TSE), який складається з підтримки виробників, споживачів і загальних послуг. Цей показник являє собою загальну суму трансфертів, одержуваних від платників податків і споживачів у результаті проведеної державою політики підтримки сільського господарства. Він вимірює загальні витрати підтримки сільського господарства, тобто включає сумарно показники PSE, GSSE, і трансфертів від платників податків споживачам в CSE). [2]

Передусім слід зазначити, що цей показник оцінювання рівня TSE не враховує частки галузі сільського господарства в економіці країни. Так, в Україні частка сільського господарства в економіці є порівняно вищою, ніж в ЄС чи США.

Об'єктивна необхідність використання фінансових відносин в аграрній сфері економіки пов'язана з особливостями сільськогосподарського виробництва, нерівномірністю руху оборотних засобів підприємств, значними відхиленнями потреби в оборотних засобах від їхньої фактичної наявності.

При розгляді складу та класифікації фінансових ресурсів, необхідно представити їх сутнісний зміст з урахуванням якісних і кількісних ознак. Якісні ознаки фінансових ресурсів - це сукупність елементів, яким притаманні якісні обмежуючі контури, в межах яких ця багаторівнева конструкція сприяє повному розкриттю економічних явищ й процесів та примножує можливості результативного корегування ними. Такою якісною характеристикою доцільно вважати контур ліквідності наявних оборотних активів. Тобто якісними складовими фінансових ресурсів вважаються грошові ресурси, дебіторська заборгованість, готова продукція, поточні фінансові інвестиції та інші оборотні засоби, що можуть бути швидко використані для платіжних цілей. Для якісних елементів фінансових ресурсів наголос робиться не на кількісному співвідношенні джерел формування, а на можливості використання, тобто швидкості перетворення у засіб платежу. [3]

Основними напрямками державної підтримки АПК за рахунок коштів державного бюджету:

- пряма бюджетна підтримка сільськогосподарських товаровиробників у вигляді субсидій,

дотацій, компенсацій, де кошти спрямовувалися суміжним галузям, а також на підвищення платоспроможності товаровиробників і покращення їх інвестиційної привабливості;

- підтримка короткострокового грошового кредитування сезонних витрат товаровиробників АПК на пільгових умовах;

- державна підтримка забезпечення підприємств й організацій агропромислового комплексу машинобудівною продукцією на базі довгострокової оренди (лізингу);

- спеціалізована державна підтримка з окремих напрямів: розвиток фермерства, створення сезонних запасів запасних частин, централізованих фондів насіння й ветеринарних препаратів і т. п.;

- державне безповоротне фінансування капітальних вкладень в АПК, а також інвестицій у межах централізованих у децентралізованих цільових програм;

- безповоротне фінансування інвестицій у межах цільових програм, що проводяться на конкурсній основі, а також надання державних гарантій щодо залучених інвестиційних кредитів;
- фінансування розвитку системи аграрної освіти й науки. [4]

- Законом України від 24.12.2015 № 909 «Про внесення змін до Податкового кодексу України та деяких законодавчих актів України щодо забезпечення збалансованості бюджетних надходжень у 2016 році» з 1 січня 2016 року внесені зміни в частині дії спеціальних режимів оподаткування сільгосптоваровиробників, зокрема:

1) спецрежиму оподаткування податком на додану вартість у сфері сільського та лісового господарства, а також рибальства - запроваджено розподіл позитивної різниці між сумою податкових зобов'язань ПДВ та сумою податкового кредиту ПДВ:

- за операціями з сільськогосподарськими товарами/послугами (крім операцій із зерновими і технічними культурами та операцій з продукцією тваринництва) підлягає перерахуванню до держбюджету - 50 % та на спецрахунки, відкриті сільгосппідприємствам - 50 %;

- за операціями із зерновими і технічними культурами підлягає перерахуванню до держбюджету - 85 % та на спецрахунки, відкриті сільськогоспідприємствам - 15 %;

- за операціями з продукцією тваринництва підлягає перерахуванню до держбюджету - 20 % та на спецрахунки, відкриті сільгосппідприємствам - 80 %;

2) єдиного податку платників четвертої групи - збільшено розміри ставок на 1 га сільгоспугідь, зокрема, для ріллі, сіножатей і пасовищ з 0,45 до 0,81, що призведе до зростання обсягів сплати податку з 2,5 млрд грн у 2015 році до 4,6 млрд грн у 2016 році, а додаткове податкове навантаження на сільгосптоваровиробників у 2016 році складе 2,1 млрд гривень.

За умови відсутності прямої бюджетної підтримки, непряма державна підтримка за рахунок дії спеціального режиму оподаткування податком на додану вартість діяльності у сфері сільського та лісового господарства, а також рибальства була чи не єдиною державною підтримкою сільгосптоваровиробників, яка здійснювалась в автоматичному режимі без втручання держави, що виключало корупційну складову та мало важливе значення у спрощенні податкових відносин у галузі сільського господарства, зменшувало трудомісткість і витрати на адміністрування податків.

При цьому, державна підтримка сільгосптоваровиробників в країнах ЄС в 2013 році склала від 175 до 1343 євро на 1 га с/г угідь, зокрема у Нідерландах – 500 євро/га, Бельгії – 508 євро/га, Польщі – 345 євро/га, Німеччині – 396 євро/га (за даними сайта статистичних даних ЄС Budget). Фінансова підтримка сільгосптоваровиробників в Україні (переважно непряма – за рахунок зазначеного спецрежиму) ледь сягає до 40 євро на гектар.

Сільське господарство - специфічна галузь народного господарства, однією з особливостей якої є те, що засобами виробництва виступають живі організми – рослини і тварини, які розвиваються згідно з біологічними законами. Результати господарської діяльності значною мірою залежні від погодних умов, наявності хвороб, тощо.

Сільгосптоваровиробник в результаті несприятливих погодних умов, раптового захворювання тварин чи рослин може одночасно втратити повністю або частково усі свої надбання.

Ситуація у поточному році ускладнюється ще й вкрай несприятливими погодними умовами 2015 року, які призвели до значних втрат посівів озимих зернових культур (в першу чергу, пшениці).

Зміна спецрежиму оподаткування та спрямування до загального фонду Держбюджету частини коштів податку на додану вартість сільгоспідприємств за прогнозами Мінагрополітики призведе до:

- вилучення обігових коштів сільгоспвідприємств, які використовувались на виробничі цілі за умови відсутності джерел їх заміщення 27 млрд грн (за прогнозними даними на 2016 рік);

- ускладнення адміністрування коштів податку на додану вартість сільгосптоваровиробників;

- підвищення собівартості сільгосппродукції;

- падіння сільгоспвиробництва на 4,3 – 4,5 % (близько 30 млрд грн) і як наслідок - зниження обсягів валової продукції сільського господарства;

- зменшення кількості робочих місць в аграрному секторі;

- збитковості тваринництва;

- зменшення обсягів валютної виручки від експорту агропродовольчої продукції в розмірі близько 1 млрд доларів. [9]

Міністерство аграрної політики та продовольства України в 2016 році виділило усього 1 488 229,2 тис. грн, що на 52% менше ніж у 2015 році (2015р. – 3 092 540,0 тис. грн). Таке скорочення відбулося за рахунок суттєвого зменшення обсягів спеціального фонду аж на 77%, який наразі становить 459 645,1 тис. грн (2015 р. – 1 959 665,6 тис. грн), та загального фонду – на 9% і становить 1 028 584,1 проти 1 132 874,4 тис. грн у 2015 році.

У видатках держбюджету знову з'явилась бюджетна програма "Державна підтримка галузі тваринництва". Однак, сума передбачених коштів за цією статтею є мізерною, лише 50 000,0 тис. грн. Адже спеціальний режим оподаткування (акумуляція) ПДВ буде розподілятися пропорційно.

Без змін залишилися статті видатків за такими бюджетними програмами:

- «Фінансова підтримка заходів в агропромисловому комплексі» за спеціальним фондом – 5 000 тис. грн;

- «Фінансова підтримка заходів в агропромисловому комплексі шляхом здешевлення кредитів» за загальним фондом – 300 000,0 тис. грн;

- «Фінансова підтримка заходів в агропромисловому комплексі на умовах фінансового лізингу» за спеціальним фондом – 3 818,4 тис. грн;

- «Формування Аграрним фондом державного інтервенційного фонду, а також закупівлі матеріально-технічних ресурсів для потреб сільськогосподарських товаровиробників» за спеціальним фондом у сумі 1 400 000 тис. грн;

- «Витрати Аграрного фонду пов'язані з комплексом заходів із зберігання, перевезення, переробки та експортом об'єктів державного ці-

нового регулювання державного інтервенційного фонду» за спеціальним фондом – 100 000 тис. грн;

- «Підвищення кваліфікації фахівців агропромислового комплексу» – 14 388,4 тис. грн (прим. у 2015р. – 14 434,3 тис. грн), у тому числі видатки загального фонду 7 755,4 тис. грн., спеціального фонду 6 633,0 тис. гривень.

Скорочено видатки на 11% за бюджетною програмою «Організація і регулювання діяльності установ в системі агропромислового комплексу та забезпечення діяльності Аграрного фонду» і передбачено в обсязі 13 231,3 тис. грн, у тому числі за загальним фондом 13 229,2 тис. грн та за спеціальним фондом – 2,1 тис. грн. [5]

В проекті Державного бюджету на 2017 рік передбачено видатки Міністерству аграрної політики і продовольства України у розмірі 8.2745 млрд. грн. - за загальним фондом 5.3823 млрд.грн., за спеціальним фондом - 2.8922 млрд. грн.

Видатки за програмами розвитку підприємств АПК - 3.7218 млрд.грн., з яких із загального фонду 2.173 млрд, із спеціального фонду - 1.5488 млрд.грн.

Підтримка розвитку підприємств АПК передбачається у наступних напрямках:

- здешевлення кредитів 300 млн.грн.,

- підтримка заходів в агропромисловому комплексі 55 млн.грн.,

- підтримка закладання молодих садів, виноградників та ягідників і нагляд за ними 75 млн. грн.,

- надання кредитів фермерським господарствам 25 млн.грн.,

- підтримка тваринництва 210 млн грн.,

- фінансова підтримка сільгоспвиробників 1 473 млн.грн.

Окрім того, проектом бюджету передбачено залучення 400 млн євро від Європейського інвестиційного банку на реалізацію інвестиційних проектів в агропромисловому комплексі.

Ще одним інструментом державної підтримки аграрного сектору є надання державних гарантій за кредитами та позиками, що залучаються для фінансування інвестиційних проектів у сфері сільського господарства. Такі гарантії надаються в обсязі до 31.678.620 тис. гривень за рішенням Кабінету Міністрів України для забезпечення виконання боргових зобов'язань суб'єктів господарювання за кредитами, що залучаються для фінансування інвестиційних проектів у сфері сільського господарства. [5]

Фінансування аграрного сектору неможливе без страхування ризиків в аграрному виробництві.

Питання надання аграрним товаровиробникам державної підтримки у страхуванні сільськогосподарських культур набуло чинності у відповідності до

Закону України «Про особливості страхування сільськогосподарської продукції з державною підтримкою» від 9 лютого 2012 р., який спрямований на регулювання відносини у сфері страхування сільськогосподарської продукції, що здійснюється із державною підтримкою, з метою захисту майнових інтересів сільськогосподарських товаровиробників та забезпечення стабільності виробництва в сільському господарстві.

Державна підтримка страхування сільськогосподарської продукції полягає у наданні з державного бюджету сільськогосподарським товаровиробникам грошових коштів у вигляді субсидій на відшкодування частини страхового платежу (страхової премії), фактично сплаченого ними за договорами страхування сільськогосподарської продукції, в порядку, встановленому згаданим Законом. Порядок та умови надання сільськогосподарським товаровиробникам державної підтримки у страхуванні сільськогосподарських культур шляхом здешевлення страхових платежів (премій) затверджені постановою Кабінету Міністрів України від 15 серпня 2012 р. № 813. Цей Порядок визначає умови надання фінансової підтримки, передбаченої у державному бюджеті за програмою «Фінансова підтримка заходів в агропромисловому комплексі», для здешевлення страхових платежів (премій).

Державна підтримка надається сільськогосподарським товаровиробникам у формі компенсації до 50 % вартості страхового платежу. Бюджетні кошти спрямовуються на захист майнових інтересів сільськогосподарських товаровиробників від ризику загибелі сільськогосподарських культур шляхом часткового здешевлення страхових платежів та забезпечення стабільності виробництва в сільському господарстві. Бюджетні кошти спрямовуються також на погашення бюджетної кредиторської заборгованості, зареєстрованої в органах Казначейства. [7]

На сьогодні, фінансування аграрних виробників не може задовольнити потреби в повному обсязі, а тому сільськогосподарські виробники вимушені шукати альтернативні шляхи залучення обігових коштів. Серед основних джерел фінансування особливе місце належить

аграрним розпискам, які діють як альтернатива банківському кредитуванню. Вони оминають зайві ланки, які існують між кредитором та виробником. Сторонами аграрної розписки є боржник та кредитор. Боржником є особа, яка видає аграрну розписку для оформлення свого зобов'язання здійснити поставку сільськогосподарської продукції або сплатити грошові кошти на визначених в аграрній розписці умовах. Кредитор за аграрною розпискою - це фізична чи юридична особа, яка надає грошові кошти, послуги, поставляє товари, виконує роботи як зустрічне зобов'язання за договором, за яким боржник за аграрною розпискою видає їй аграрну розписку, наділяючи правом вимагати від нього належного виконання зобов'язань, а також фізична чи юридична особа, яка отримала права кредитора за аграрною розпискою від іншого кредитора за аграрною розпискою у спосіб, не заборонений законом. [8]

Впровадження таких аграрних розписок може суттєво збільшити обсяг інвестицій в агросектор, а середні і малі виробники отримають доступ до фінансів.

Висновок.

Аграрні виробники сьогодні практично не мають можливість накопичити власні обігові кошти для ефективного розвитку стратегічно важливої для країни галузі – аграрного виробництва. Причиною цього є знецінення національної валюти, високою вартістю кредитних ресурсів та іншими економічними проблемами, які лягають на плечі галузі.

В аграрному виробництві України можна виділити такі шляхи покращення державної підтримки фінансування: стимулювання кредитних інструментів забезпечення аграрного виробництва шляхом створення кооперативних аграрних банків, що забезпечить сприятливі умови для росту аграрного сектору. Фінансово-кредитні установи, які забезпечують фінансування виробників, повинні мати, розроблені державою, програми пільгового оподаткування. Кредитні установи повинні розробити спеціальні кредитні продукти для аграрних виробників, які б забезпечили та задовольнили потреби їх потреби в додаткових фінансових ресурсах; удосконалення системи фінансових установ, щодо забезпечення лізингових відносин. Лізинг вигідний сільгоспвиробникам і виробникам техніки та переробним підприємствам, оскільки, одночасно є засобом розвитку виробництва, реалізації техніки, застосування досягнень наукового-технічного прогресу.

Використана література:

1. Лебідь В.С. Бюджетне фінансування аграрного сектору України: аналіз, проблеми, шляхи удосконалення/В.С.Лебідь//[Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://oaji.net/articles/2014/797-1420812802.pdf>
2. Кернасюк Ю. В. Світовий досвід державної підтримки агробізнесу/Ю.В.Кернасюк// Агробізнес сьогодні [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.agro-business.com.ua/ostannia-vip-novyna/5581-svitovyi-dosvid-derzhavnoii-pidtrymky-agrobiznesu.html>
3. Зеліско І. М. Управління фінансовими ресурсами аграрно-промислових компаній: монографія / І.М.Зеліско – К.: ЦП «КОМПРИНТ», 2014. – 420с.
4. Левандівський О.Т. Механізм державної підтримки АПК/ О.Т. Левандівський//[Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.ru.if.ua/depart/Finances/resource/file/%D0%97%D0%B1%D1%96%D1%80%D0%BD%D0%B8%D0%BA/2013-2/%D0%9B%D0%B5%D0%B2%D0%B0%D0%BD%D0%B4%D1%96%D0%B2%D1%81%D1%8C%D0%BA%D0%B8%D0%B9.pdf>
5. Аграрна частина Держбюджету – 2016 [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://agroconf.org/content/agrarna-chastina-derbyudzhetu-2016>
6. Державна підтримка аграрного сектору у 2017 році [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.auu.org.ua/uk/publications/web/206/>
7. Коваленко Т. Агροстрахування з державною підтримкою/Т.Коваленко//Агробізнес сьогодні[Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.agro-business.com.ua/u-pravovomu-poli/1450-agrostrakhuvannia-z-derzhpidtrymkoiu.html>
8. Коваленко Т. Аграрні розписки: оформлення, видача, обіг та виконання/Т.Коваленко//Агробізнес сьогодні[Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://agro-business.com.ua/u-pravovomu-poli/1650-agrarni-rozpysky-oformlennia-vydacha-obig-ta-vikonannia.html>
9. Непряма державна підтримка за рахунок дії спеціальних режимів оподаткування [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://minagro.gov.ua/node/20445>

JEL CLASSIFICATION: E 62, G 18, H 50

STATE FUNDING SUPPORT AGRICULTURAL PRODUCTION UKRAINE

Hmyrya VP,

PhD, associate professor, assistant professor of banking

Cherkasy research institute

State higher educational institution «University of Banking»

Annotation. Basic instruments and methods of state support of financing of agrarian production of Ukraine are considered in the article. Basic problems that are related to realization of state support of agrarian producers in a difficult economic situation

are reduced. Suggestions are reasonable in relation to the improvement of state support of financing of agrarian production from application of stimulant instruments both to financial institutions and to the agrarian producers.

Keywords. State support for banks, investment, insurance, agricultural receipts, farming.

Agricultural production is functioning in times of economic instability. The State, through appropriate tools and instruments, carries out activities of funding of agricultural production entities to ensure the effective functioning of the agricultural sector, production of competitive products and guarantee the food security.

The state support for agricultural production in economy may be direct, opportunistic direct and indirect. Agricultural production is supported by worldwide because of its state of development depends on a whole as food safety as stability of the main field of farmers - food industry.

Today farmers have no opportunity to accumulate their own working capital for the effective development of strategically important for the country industry - agricultural production. This is caused due to the devaluation of national currency,

high cost of credits and other economic problems, which are borne by the industry.

There are the following ways to improve state support funding of the agricultural production in Ukraine: stimulating of credit instruments of providing incentives of agricultural production by establishing agricultural cooperative banks, which will provide favorable conditions for the growth of the agricultural sector.

Financial institutions that provide the financing of producers must have developed state program of preferential taxation.

Credit institutions must develop special loan products for farmers that would ensure and satisfy their needs of additional financial resources; improving the system of financial institutions to provide the leasing.

References:

1. Lebid V.S. Biudzhette finansuvannia ahrarnoho sektoru Ukrainy: analiz, problemy, shliakhy udoskonalennia/V.S.Lebid//[Elektronnyi resurs]. Rezhym dostupu: <http://oaji.net/articles/2014/797-1420812802.pdf>

2. Kernasiuk Yu. V. Svitovyi dosvid derzhavnoi pidtrymky ahrobiznesu/Yu.V.Kernasiuk// Ahrobiznes sohodni [Elektronnyi resurs]. Rezhym dostupu: <http://www.agro-business.com.ua/ostannia-vip-novyna/5581-svitovyi-dosvid-derzhavnii-pidtrymky-agrobiznesu.html>

3. Zelisko I. M. Upravlinnia finansovymy resursamy ahrarno-promyslovykh kompanii: monohrafiia / I.M.Zelisko – K.: TsP «KOMPRYNТ», 2014. – 420s.

4. Levandivskiy O.T. Mekhanizm derzhavnoi pidtrymky APK/ O.T. Levandivskiy//[Elektronnyi resurs]. Rezhym dostupu: <http://www.pu.if.ua/depart/Finances/resource/file/%D0%97%D0%B1%D1%96%D1%80%D0%BD%D0%B8%D0%BA/2013-2/%D0%9B%D0%B5%D0%B2%D0%B0%D0%BD%D0%B4%D1%96%D0%B2%D1%81%D1%8C%D0%BA%D0%B8%D0%B9.pdf>

5. Ahrarna chastyna Derzhbiudzhetu – 2016 [Elektronnyi resurs]. Rezhym dostupu: <http://agroconf.org/content/ahrarna-chastina-derbyudzhetu-2016>

6. Derzhavna pidtrymka ahrarnoho sektoru u 2017 rotsi [Elektronnyi resurs]. Rezhym dostupu: <http://www.aau.org.ua/uk/publications/web/206/>

7. Kovalenko T. Ahrostrakhuvannia z derzhavnoi pidtrymkoiu/T.Kovalenko//Ahrobiznes sohodni [Elektronnyi resurs]. Rezhym dostupu: <http://www.agro-business.com.ua/u-pravovomu-poli/1450-agrostrakhuvannia-z-derzhpidtrymkoiu.html>

8. Kovalenko T. Ahrarni rozpysky: oformlennia, vydacha, obih ta vykonannia/T.

Kovalenko//Ahrobiznes sohodni [Elektronnyi resurs]. Rezhym dostupu: <http://agro-business.com.ua/u-pravovomu-poli/1650-ahrarni-rozpysky-oformlennia-vydacha-obig-ta-vykonannia.html>

9. Nepriama derzhavna pidtrymka za rakhunok dii spetsialnykh rezhymiv opodatkuvannia [Elektronnyi resurs]. Rezhym dostupu: <http://minagro.gov.ua/node/20445>

ДО УВАГИ АВТОРІВ!

До публікації приймаються не опубліковані раніше статті з теоретичних і практичних проблем функціонування і розвитку економіки та фінансової системи, які відповідають сучасному рівню економічної науки та мають наукову і практичну цінність. Також приймаються статті, які висвітлюють філософські, психологічні та педагогічні проблеми фінансової сфери.

Вимоги до статей:

1. Обсяг рукопису статті має бути приблизно 7–14 сторінок, текстовий редактор Microsoft Word, формат сторінки А4, орієнтація – книжкова, поля: ліве – 3 см, верхнє і нижнє поле – 1,5 см, праве – 1 см; гарнітура – Times New Roman, кегель – 14, міжрядковий інтервал – 1,5.

2. Структура статті:

- **індекс УДК** – на першій сторінці зліва вгорі;
- **назва статті** – посередині великими літерами;
- **прізвище ім'я, по-батькові автора (авторів)** – ліворуч;
- **посада, місце роботи автора (авторів)** – нижче, ліворуч;
- **e-mail** для спілкування з автором;
- **код JEL Classification** – від 1 до 5 в одному рядку, через кому;
- **ключові слова та анотація** – українською, російською та англійською мовами;
- **основний текст статті**, який відповідно до вимог Постанови Президії ВАК України від 15.01.03 № 7-05/1, повинен містити такі необхідні елементи (зі структуризацією по тексту):

- постановка проблеми в загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими або практичними завданнями;

- аналіз останніх досліджень та публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми, на які спирається автор;

- виокремлення невирішених раніше частин загальної проблеми, яким присвячується означена стаття;

- формування цілей статті;

- виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів;

- висновки з даного дослідження та перспективи подальшого розвитку в цьому напрямі.

• **список літератури** – подається після тексту статті під заголовком **«Список використаних джерел»** та має містити не менше 10 джерел, на кожне з яких повинно бути посилання в тексті. Список літератури наводиться у порядку посилань та оформлюється згідно з ДСТУ ГОСТ 7.1:2006 «Бібліографічний запис. Бібліографічний опис. Загальні вимоги та правила складання».

• **список літератури** – подається під заголовком **«References»** де розміщують ті самі джерела, що й у списку літератури, але перекладені англійською мовою, оформлені за міжнародним бібліографічним стандартом APA (стандарт APA) (<http://www.bibme.org/citation-guide/APA/book>). Кириличні назви бібліографічного опису наукових праць необхідно транслітерувати латинськими літерами (відповідно до Постанови Кабінету Міністрів України від 27.01.2010 р. № 55 «Про впорядкування транслітерації українського алфавіту латиницею»). Транслітеровані назви праць зазначаються у квадратних дужках після наведення джерел англійською мовою

3. Посилання на джерела використаних матеріалів у тексті подають у квадратних дужках – [2, с. 34], де перше число відповідає порядковому номеру у списку використаних джерел, друге – номеру сторінки.

4. Графічний матеріал слід виконувати в доступних для подальшого редагування програмах: таблиці – у редакторі Microsoft Word; діаграми – у редакторі Microsoft Excel або Microsoft Graph; рисунки – у вигляді організаційних діаграм за допомогою панелі малювання редактора Microsoft Word; математичні формули – у редакторі формул Microsoft Equation (3.0).

5. Кількість графічного матеріалу має бути мінімальною. Графіки і схеми не слід перевантажувати текстовими написами. Ілюстративні матеріали повинні бути якісними. Не допускається використання у тексті сканованих рисунків чи формул.

6. У кінці статті слід вказати: «Подана стаття раніше не публікувалася та в інші видання не надсилалась. Передано до розміщення в електронному науковому фаховому виданні – Міжнародному науково-практичному журналі «Фінансовий простір»»

7. Стаття, подана без дотримання зазначених вимог, опублікуванню не підлягає.

Подані матеріали підлягають внутрішньому і зовнішньому рецензуванню. Після рецензування редколегія журналу інформує автора про можливість опублікування статті у черговому випуску журналу. У разі негативної рецензії чи наявності суттєвих зауважень статтю може бути відхилено чи повернуто автору (авторам) на доопрацювання.

Редакційна колегія журналу залишає за собою право вносити редакційні та стилістичні правки без узгоджень з автором. Відповідальність за достовірність інформації, фактів та інших відомостей, посилань на нормативні акти, цитати, власні імена, а також правильність перекладу несуть автори публікацій.

За публікацію статей авторам не виплачується авторський гонорар.

До статті також додають:

1. Авторська довідка, де наводяться прізвище, ім'я та по батькові автора (авторів), науковий ступінь, вчене звання, посада, установа (трьома мовами – українською, російською, англійською). Також необхідно вказати поштову адресу із зазначенням індексу, контактні телефони, обов'язково – e-mail. Назва файлу – за прикладом Dovidka.doc.

2. Рецензію кандидата або доктора наук відповідної спеціальності (для авторів без наукового ступеня).

3. Реферативний виклад основних ідей статті (реферат) англійською мовою **обсягом не менше 1/3 статті** (кегель 14, міжрядковий інтервал – 1,5).

При підготовці реферату слід враховувати:

- реферат має бути стислим відображенням основних положень статті, у ньому доцільно висвітлити мету, результати роботи, область застосування результатів; окреслити основні положення наукової новизни та висновки;

- інформація у рефераті повинна бути зрозумілою і цікавою, зокрема і зарубіжному науковому співтовариству, яке, не знаючи української або російської мови, могло б без звернення до повного тексту отримати найбільш повне уявлення про тематику і рівень досліджень;

Над рефератом англійською мовою пишеться прізвище та ініціали автора, його місце роботи, назва статті (великими прописними літерами).

Наголошуємо на тому, що англійський варіант не може бути зроблений шляхом застосування автоперекладача. Статті з некоректним перекладом не розглядатимуться редколегією журналу.

Реферат потрібно надіслати окремим файлом як англійською мовою, так і мовою статті.

Контактна інформація:

Статті слід надіслати на електронну адресу: fp@cibs.ubs.edu.ua

Подальше спілкування з авторами також за цією адресою.

Адреса редакції:

18028, м. Черкаси, вул. В'ячеслава Чорновола, 164

Телефон: (0472) 71-99-52

E-mail: fp@cibs.ubs.edu.ua – науковий відділ

TO THE ATTENTION OF AUTHORS!

The Editorial Board of the journal accepts for publishing original articles on the theoretical and applied problems of functioning and development of national economies, as a whole, and the financial and credit sphere, in particular, which correspond to the current level of economics and have scientific and practical value. The articles on the financial aspects of philosophy, psychology and education are also accepted.

For Article Submissions: Please follow these guidelines to ensure that the article is reviewed.

1. The size of an article should be approximately 7-14 A4 pages (297x210 mm) MS Word, Times New Roman font family, 14-point font size, portrait layout, 1.5 line height, the left margin of 3 cm., the upper and lower margins of 1,5 cm., the right margin of 1 cm.

2. The article structure:

- **UDC identifier** – first page, top left aligned,
- **article title** – centre aligned, capital letters
- **firstname, patronymic (if any) and surname of author(s)** – left aligned
- **job title, place of work of author(s)** – left aligned
- **email** for communication with the author
- **JEL Classification code** – from 1 to 5, in one row, comma separated.
- **abstract and keywords** – in Ukrainian, Russian and English
- **body of the article** according to the Presidium of the Higher Attestation Commission of Ukraine

Resolution 15.01.03 № 7-05/1 should have the following elements (structured):

- problem definition in a generic case and its relation to important scientific and applied tasks
- analysis of recent researches and publications, which initiated problem solution, and which are the starting point of author's research.
- definition of previously unsolved parts of generic problem, which is covered by the article
- formulation of the article's goals
- presentation of the research itself including the proof of scientific results obtained
- conclusions carried out based on research and the prospective of further development along the line.
- References should be given under the name of «**List of Sources**» and it should consist of at least 10 references with corresponding references in the text of the article. References should be given in accordance with APA standard (<http://www.bibme.org/citation-guide/APA/book>).

3. References must be presented in the text in square brackets – [2, p. 34], where the first number is the ordinal number of this work in the List of Sources and the second – is the page number.

4. Graphical material should be created using software, which allows further editing: tables – in Microsoft Word, diagrams – Microsoft Excel or Microsoft Graph, drawings – as organizational diagrams created with Microsoft Word, mathematical formulas – Microsoft Equation (3.0)

5. The amount of graphical data should be limited to minimum. Charts and schemes should not be overloaded with captions. Illustrations should have high quality. Scanned drawings or formulas are not allowed.

6. At the end of the article the following text should be written: «The given article has never been published or sent to other editorial. The Article is sent to be published in scientific electronic edition – International scientific and applied journal “Financial Space”»

7. The article, which is not compliant with the above rules, will not be published.

The given material is due to internal and external reviewing. Upon reviewing, the Editorial Board informs the author about the possibility to be published in the upcoming edition of the journal. In case of failure to comply with editorial standards or significant remarks the article can be declined or given to its author(s) for improvement.

The Editorial Board of the journal reserves the right to make stylistic corrections without author's approval. Liability for facts, references, regulations, quotations, personal names and translation falls on the author(s) of the publication.

The author(s) of the publication are not due to any form of commission for the publication of the article.

The article should be also supported with:

1. Author's application, which should include full name of the author(s) academic title, scientific degree, job title, place of work (in three languages – Ukrainian, Russian and English). Additionally the author should indicate postal address, zip code, contact phone number, email – mandatory. Filename should follow the given example – Dovidka.doc.

2. Authors who do not have a scientific degree should attach a review from PhD or doctor of science with corresponding specialty.

Contact information:

Articles should be sent via email: fp@cibs.ubs.edu.ua

Further communication with the authors via same email.

Editorial address:

164, V. Chornovol st., Cherkassy, 18028, Ukraine

Phone: (0472) 71-99-52

Email: fp@cibs.ubs.edu.ua – science department